

Burjuva sosyalizminin düşman kardeşleri: Liberal sol ve ulusal sol

Sungur Savran

Türkiye’de sol siyasal ve düşünsel akımların uzunca bir süredir iki ana ideolojik-politik konum çevresinde salkımlaşmakta olduğu kimse için bir sır değil. Bu öylesine doğrudur ki, son dönemde birçok siyasi hareket solun topografyasını çizerken, ana akımlar olarak “liberal sol” ve “ulusal sol”u zikreder ve ardından kendilerini bu iki akımın dışına ve karşısına yerleştirir. Bu eğilim bazen mizahi sonuçlar da doğurmuyor değil. Sol liberalizmin son dönemde en çok sesi duyulan aydınlarından biri olan Fuat Keyman, bütünüyle AB taraftarı bir yazısında, “milliyetçi fantezi” ve “liberal fantezi” olarak adlandırdığı ve eleştirdiği iki konumdan kendini ayırma ihtiyacını hissediyor!¹

Ne var ki, koskoca Türkiye solunda ve sol aydınları arasında liberal sol ve ulusal solu tanımlamaya ve teorik bir eleştiriye tâbi tutmaya zahmet eden

1 F. Keyman, “Türkiye AB İlişkileri ve Demokratikleşme”, *Radikal* 2, 22 Aralık 2002. Keyman’a göre, milliyetçi fantezi “Türkiye elden gidiyor” önermesiyle, liberal fantezi ise “Türkiye iç dinamikleriyle değişemez, ancak AB entegrasyonu ile değişir” önermesiyle özetlenebilir. İşin ironik yanı şudur: Keyman’ın fikirleri arasında bu “liberal fantezi”yi besleyen sayısız önerme sayılabilir!

pek az odak ya da kişi vardır. Köşe yazısı türünde bir takım popüler yazılarda iki akımın taraftarlarının karşılıklı atışmaları ve sataşmaları boldur. Ama bunların seviyesi genellikle karşılıklı olarak yapıştırılan bir takım etiketlerin ("libos" ya da "üçüncü dünyacı") seviyesinin üzerine pek çıkmaz. Bu akımların teorik temelleri, ideolojik çerçeveleri ya da politik programları, etraflı, ayrıntılı ve ciddi argümanlara dayalı biçimde pek seyrek olarak ele alınır.

Marksist literatürde ise liberal sol ve ulusal sol nitelemeleri sık sık geçer, ama ciddi teorik incelemeler revaçta değildir. Tabii, bu akımları ciddi bir teorik eleştiri süzgecinden geçirmeye istekli olmayan Marksist sol, bunların maddi temellerini ve daha dar bir anlamda sınıf karakterlerini açıklamaktan büsbütün kaçınmıştır. Nihayet, Marksist sol bu iki akımın arasında kurulmuş olan yüzeysel kutupsallıkları mutlak kabul eder, bunların ardına geçerek iki akımı birbirine yaklaştıran, zaman zaman ortaklaştıran özellikleri göremez.²

Marksist solun ya da daha genel olarak devrimci demokrasi de dahil sosyalist solun bu teorik zaafına yalnızca Türkiye soluna son çeyrek yüzyıldır hakim olan ataletin ya da düşünsel tembelliğin yol açtığını düşünmek doğru değildir. Bunların kuşkusuz bir etkisi vardır. Ama bunun da ötesinde, sosyalist solun birçok kesimi sosyalizmin dünya çapında yaşadığı güven krizinin ya da Stalinist dogmaların etkisi altında kendisi de liberal ve/veya ulusal sol karşısında sağlam bir konumu savunabilecek bir durumda değildir. Sözgelisi, sol liberallerin dışında, Marksistlerin önemli bir bölümü de AB konusunda hiç de berrak fikirlere sahip değildir. 2002 yılında AB konusunda solda yaşanan bildiriler savaşı esnasında, liberal ve milliyetçi bildirileri açık biçimde eleştirdikten sonra AB'ye karşı çıkan ve onun karşısında "bütün ülkelerin işçi ve ezilenleriyle birlikte, adil, sömürsüz, ezeni ezileni olmayan bir dünya" savunan üçüncü bildiriye bazı Marksistler "Saddam türü milliyetçilik"le eleştirmişler, bazıları ise "AB emperyalizmi" kavramını yanlış bularak yerine "AB kapitalizmi" kavramını önermişlerdir.³ Emperyalizme karşı mücadelenin otomatik olarak milliyetçiliğe indirgendiği bu tür görüşlerle sol liberalizmin AB taraftarlığıyla mücadele edilemeyeceği ortadadır. Karşı uçtan bir örnek verirsek, Türk milliyetçiliğinin histerik biçimde yüksel(til)diği bir dönemde,

2 Metinde sözü edilen ikinci nokta (sınıf karakterinin araştırılmaması) ile üçüncü nokta (ortaklıkların görülememesi) arasında bir bağ olduğunu aşağıda göreceğiz.

3 Bildirinin metni için bkz. "Türkiye Dünya Halklarıyla Bütünleşmelidir, AB Emperyalizmi ile Değil!", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 3, Temmuz-Ağustos 2002, s. 31-32. Bildiriler savaşı konusunda genel bilgi şu yazıda bulunabilir: Selim Karlı, "Faşistler ve Kemalistler kol kola, aynı platformda", aynı yerde. Metinde sözü edilen görüşleri ve metne yapılan başka eleştirileri bir başka yazımda ele almıştım: "Avrupa Birliği Konusunda Sola Eleştiriler", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 4, Eylül-Ekim 2002.

“yurtsever” ya da “vatansever” bir doğrultuyu ana eksen olarak alan hareketlerin ulusal sola köklü eleştiriler getirmesinin zorluğu ortadadır.

Bu satırların yazarı, 12 Eylül’den bu yana Türkiye solunun teorik, ideolojik, hatta politik dünyasında belirleyici konuma gelmiş olan bu iki akımı yirmi yıldır süren bir teorik ve politik eleştirinin konusu haline getirmiştir. *Onbirinci Tez* dergisinin ilk iki sayısındaki yazılarımız o dönemdeki adıyla sivil toplumcu düşünce akımını hedef alıyordu.⁴ 1992 yılında yayınlanan kitabımız *Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri*’nin konusu doğrudan doğruya bu iki akımın Türkiye’nin tarihine bakışını eleştirmektir. Kitabın amacı Önsöz’de şöyle açıklanmıştır: “Elinizdeki kitabın konusu 20. yüzyıl Türkiye’sinin politik tarihinin yorumlanmasında en yaygın etkiye sahip olan iki düşünce tarzıyla hesaplaşma yoluyla dün ve bugüne, bu iki düşünce okulunun getirdiği açıklamalara alternatif bir açıklama getirmek.” Bu iki okul sol Kemalizm (yani bugünkü “ulusal” ya da “ulusaleci” solun atası) ve sol liberalizmdi.⁵ O günden bu yana, gerek teorik, gerekse politik planda bu iki akımla hesaplaşmamıza hiç ara vermedik. 11 Eylül ile açılan ve “sürekli savaş dönemi” olarak nitelediğimiz dönemin başında ise, bu iki akımı “ikiz kuleler döneminde Türkiye sosyalizmini burjuva düzeninin payandaları haline getirme tehlikesini” yaratan ikizler olarak niteledik.⁶ Bu yüzdendir ki, elinizdeki yazının konusu bu iki akımın tezlerinin teorik, tarihsel ve politik bakımdan çürütülmesi değildir. Bunu yirmi yıldır yapıyoruz (ve bugüne kadar dişe dokunur tek bir cevap almış değiliz).

Bu yazının amacı, bu iki akımın Türkiye solunda belirleyici hale gelmelerinin maddi temellerini ortaya koymak ve her iki akımın da sınıf karakterini belirlemek. Görünürdeki bütün karşıtlıklarına rağmen her iki akımın da “burjuva sosyalizmi” karakterini taşıdığını ortaya koyabileceğimizi umuyoruz. Bu ortak sınıf karakterinin saptanması, bize, aynı zamanda, görünürde birbirine düşman olan bu iki akımın neden ve nasıl bir dizi **kilit** politik sorunda bütünüyle benzer, hatta ortak konumlara sahip olduğunu ortaya koyma olanağını yaratıyor.

Yazının amacı iki akımın ana tezlerinin genel bir eleştirisi olmadığı için birçok konuya sadece değinip geçeceğiz. İleri süreceğimiz bazı görüşlere

4 Sungur Savran, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Türkiye’de Burjuva Devrimi Sorunu”, *Onbirinci Tez*, sayı 1, Kasım 1985 ve “Sol Liberalizm: Maddecî Bir Eleştiriye Doğru”, *Onbirinci Tez*, sayı 2, Şubat 1986.

5 *Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri*, cilt 1: 1919-1980, Kardelen Yayınları, İstanbul, 1992, s. 9-10.

6 *İşçi Mücadelesi*, “Yeni Bir Dönem Açılıyor: Yeni Bir Devrimci Politika Gerekliyor”, eski dizi, sayı 1, Ocak-Şubat 2002, s. 3.

temel olarak eski çalışmalarımızı referans vermekle yetineceğiz.⁷ Referans verdiğimiz yazılar arasında *İşçi Mücadelesi* dergisinde yer alanların hepsi derginin web sitesinden okunabilir.⁸

Yazının ana gövdesine girmeden önce adlandırma sorunu üzerinde bir çift laf söylemekte yarar var. Bu yazı boyunca kullanılan sol liberalizm ve liberal sol kavramları, bizim için, geçmişte çok daha yaygın olan, ama bugün de hâlâ kullanılmakta olan “sivil toplumculuk” ile eşanlamlıdır. Yazının başlığında da yer alan “ulusal sol” kavramına gelince, bilindiği gibi şimdilerde moda “ulusalcı sol” demektir. Ulusalcı sol terimi tam anlamıyla bir ucubedir. Kuruluşu bakımından Türkçe’de düşünce akımlarının adlandırılmasında uygulanan dilbilgisi kurallarına aykırıdır: “milliyetçi”, “varoluşçu”, “İslamcı”, “ülkücü” gibi örneklerden görülebileceği gibi, akım adları Türkçe’de sıfattan değil isimden türetilir. Ama bundan daha önemlisi, dilbilgisi kurallarının bu şekilde zorlanmasıyla ardında yatan ideolojik operasyondur. Türkiye’nin siyasi geleneğinde “milliyetçi” sözcüğü genellikle faşistler için kullanıldığından, solda milliyetçilik yapanlar, pratikte faşistlerle işbirliğine taraftar olsalar dahi, kendilerini onlardan ayırmak için böyle bir operasyona kalkışmışlardır. Ne var ki, farklı adlandırma kimseyi faşistlerle ortak görüşlere sahip olmanın yükünden kurtaramaz. Özünde aynı şeyi temsil eden görüşler aynı adla çağırılmalıdır. Bu yüzden “ulusalcı” denen sol bizim için “milliyetçi sol”dur. Ayrıca, aşağıda berrak hale gelecek nedenlerden dolayı biz bu sol akıma yıllardır “kapıkulu sol” adını veriyoruz. Yine de bu yazıda çoğunlukla (dilbilgisi kurallarına da uyduğu için) en sık kullanacağımız terim, geniş kitleler için daha tanınır olduğundan dolayı “ulusal sol” olacak.

Aşağıda önce (sırasıyla) liberal sol ve ulusal solun tarihsel evrimlerini ve temel ideolojik-politik çerçevelerini ele aldıktan sonra bu akımların yükselişinin maddi temellerini araştıracağız. Bu araştırma bizi Türkiye’de 12 Eylül’den sonra yaşanan sınıf mücadeleleri konusunda genel düzeyde bir tartışma yapmaya götürecektir. Bunu izleyen bölümlerde ise bu tartışma teme-

7 Sol liberalizmin eleştirisi bakımından ana metnimiz, *Onbirinci Tez*’in 2. sayısında yer alan yazımızdır (bkz. 4 No.lu dipnot). Her iki okulun Türkiye’ye ilişkin görüşleri *Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri*’nde eleştirilmiştir (bkz. dipnot 5). Ulusal solun kapsamlı iki eleştirisi için şu kaynaklara bakılabilir: *İşçi Mücadelesi*, “Sol, Kemalizm’den Kopmalıdır!”, eski dizi, sayı 9, Kasım-Aralık 2003 ve Sungur Savran, “Faşizmin Yardakçıları: Devletli Sol, Kapıkulu Sol, İliştirilmiş Sol”, *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 18, Yaz 2005.

8 www.iscimucadelesi.net. Referanslarımızda *İşçi Mücadelesi*’nin iki aylık dergi olarak yayımlandığı dönemdeki (2002-2005) sayılarını “eski dizi” olarak anacak, aylık gazete formatına geçişten sonra verdiğimiz sayının yanına ise herhangi bir ibare eklemeyeceğiz.

linde her iki akımın sınıf karakterini olgular üzerinden saptamaya çalışacağız. Bu sınıf karakteri, bize görünürde birbirine düşman olan bu iki akımın çok önemli bir dizi konuda ortak bir zemin paylaşmasının anahtarını verecek. Yazı burjuva sosyalizmin genel bir eleştirisi ile sona erecek.

I. Sol liberalizmin evrimi ve anatomisi

Türkiye toplumunun ana gelişme dinamiğini “ceberrut” bir devlete karşı sınıflar üstü bir mücadelede gören, bu amaçla burjuvazinin güçleriyle işbirliğini savunan bir akım olarak sol liberalizmin 12 Eylül evveline uzanan bir tarihöncesi mevcuttur. 1946-50 arası çok partili hayata geçiş döneminde TKP eski anti-komünist Fevzi Çakmak ve DP ile oldukça liberal tonlar taşıyan bir ittifak oluşturmuş, ama 1951 yılındaki komünist tevkifatı ile bu ittifakın bir çıkmaz yol olduğu derhal ortaya çıkmıştır.⁹ 60’lı yıllarda Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) tartışmaları içinde, sol liberalizmin köklerini bulmak mümkündür. Mehmet Ali Aybar’da da, bütün Kemalist yönlerine rağmen, “ceberrut” devlete ilişkin tavrında bir sol liberal damar mevcuttur. Nihayet bir dizi burjuva sosyologunun (Şerif Mardin, Metin Heper, Cemil Meriç vb.) merkez-çevre modeli, solda Türkiye tarihinin ana uğraklarını “çevre”nin “merkez”e başkaldırması ve “merkez”in otoritesini yeniden tesis etme girişimi olarak yorumlama konusunda temel oluşturmuştur. Denebilir ki, 1980 öncesinde solda bir liberal damar mevcuttur, ama bu cılız bir damardır. En fazlasından, ATÜT kavramının özgül bir yorumu temelinde entelektüel tartışmayı etkilemiştir.

Oysa 1980 sonrasında sol liberalizm tam anlamıyla bir patlama göstermiştir. Başlangıçta yenilgi döneminin soldaki ideolojisi olarak boy gösteren sol liberalizm, sivil toplumculuk dünya çapında güç kazandıkça etkisini artırmış, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliği somut olarak politik gündemin merkezine oturduğu ölçüde de ideolojik-politik yelpazede kendine sağlam bir yer edinmiştir.

Bu yazıda gerek liberal soldan, gerekse ulusal soldan bir “hareket” olarak değil, bir “akım” olarak söz etmemizin nedeni, her iki okulun da tek bir siyasi harekette cisimleşmek yerine çok sayıda siyasi harekette kısmi veya bütünsel bir etki yaratmasıdır. Ulusal sola daha sonra dönmek üzere, sol liberalizmin 1980’li yıllardan itibaren hangi merhalelerden geçerek güçlendiğinin kısaca özetlenmesi bile, bu akımın Türkiye solunda ne denli ağırlık kazanmış

⁹ Bu konuda Burak Gürel’in bu sayıdaki yazısına bakılabilir.

olduğunu anlamak bakımından büyük anlam taşır. Sivil toplumculuk ilk kez 1984-86 yılları arasında yayınlanan *Yeni Gündem* adlı haftalık dergide büyük bir atak yapmıştır. (Bu derginin daha sonra “Gündem” adının çeşitlemeleriyle yayınlanacak olan gazete ile hiçbir ilgisi yoktur. İlki daha ziyade *Birikim* dergisi çevresinde yer alan aydınlarca yayınlanmıştır. İkincisinin ise Kürt hareketi alanından kaynaklandığı bilinmektedir.) *Yeni Gündem* Türkiye solunun tarihinde ilk kez Marksizme sosyalist solun içinden geliştirilen bir eleştiri, hatta reddiye içeriyordu ve kendi doğrultusunda ciddi bir başarı elde ettiği söylenebilir. Bu başarının bir göstergesi de, sivil toplumcu görüşleri Kemalist-Marksist kırması bir temelde göğüslemek üzere Aydınlık (şimdiki İşçi Partisi) çevresince yayınlanmakta olan *Saçak* dergisinin iki yıl gibi kısa bir süre içinde kendisinin sivil toplumcu görüşleri savunmaya başlamasıdır. Bugün ulusal solun koçbaşı görevi yapan İşçi Partisi’nin genel başkanı Doğu Perinçek Türkiye tarihini kısmen sivil toplumcu temelde yorumlayarak *Yeni Gündem* yazarlarıyla aynı biçimde Demirel’le flört etmeye ve onların “ulusal konsensüs” politikasını “milli uzlaşma” adı altında yeniden dolaşıma sokmaya yönelecektir.¹⁰ Ancak, Sovyetler Birliği’nin çizgisini izleyen Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) de aynı yola girince, Perinçek daha radikal bir hatta doğru manevra yapacak, ama iki yıllık sivil toplumculukla flört *Saçak* dergisinin bölünmesiyle ve Halil Bertay, Oral Çalışlar gibi isimlerin Aydınlık ekibinden kopmasıyla sonuçlanacaktır. Kopan ekibin önde gelenlerinin çoğunluğu daha sonra sol liberal aydınlar arasında ve bazı siyasi partilerde önemli bir yer tutacaktır.

Demek ki, *Birikim* dergisi çevresinden başlayan sol liberalizm bir yandan Aydınlık geleneğinin bölünmesine yol açmış, bir yandan da TBKP’yi de kendine yakın saflara kazanmış oluyordu. TBKP’nin kendisinin sol liberalizme gelişi kendi kültürüne uygun biçimde Sovyetler Birliği’nde o dönemde Gorbaçov yönetiminde resmi görüş haline gelmiş olan Yeni Siyasal Düşünce aracılığıyla olacaktır. TBKP’nin sol liberalizme dönüşünün 1987 yılında olması da rastlantı değildir. 1987, aynı zamanda, Türkiye’nin (o zamanki adıyla) Avrupa Topluluğu’na üye olmak için resmen başvuru yaptığı yıldır. Böylece, Türkiye’nin AB üyeliği olasılığı ile sol liberalizm arasındaki ilişki burada bir öncü örneğini ortaya koymuştur. TBKP’nin liberalizme dönüşü çok keskin olmuş, yılların Stalinist partisinin genel sekreteri Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) kendilerine en yakın parti olarak ANAP’ı gördüklerini

10 Bu konuda bkz. *Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri*, a.g.y., s. 119-122. Ayrıca bkz. Sungur Savran, “Sosyalist Hareketin Tarihsel Dönemeci-2: Türkiye Solunda Yeniden Yapılanma ve Yeniden Kümelenme”, *Sınıf Bilinci*, sayı 8, Aralık 1990, s. 23-24 ve 27.

söyleyecek kadar ileri gitmiştir. Nabi Yağcı politikayı bıraktıkmıştır, ama TBKP'nin kendi kendini likide etmesinden sonra politikayı bırakmayan eski TBKP'lilerin önemli bir bölümü de sol liberal akım içinde aktif rol oynamaktadırlar.¹¹

Sol liberalizm yolunda TBKP'yi Devrimci Yol izledi. Bu kayma 80'li yıllarda sürgünde başlamış ve hareketin önemli önderlerinden Taner Akçam hızla sol liberalizme kaymıştı. Fakat hareketin ana gövdesinde bütün bir sol liberal akımın yükselişi 1980'li yılların sonunda ve 90'lı yılların başında gerçekleşti. 90'lı yıllarda "Tartışma Süreci" başlığıyla düzenlenen ideolojik revizyon faaliyeti, Marksizmin ve Leninizmin bütün temellerini sorgulayarak Devrimci Yol'un ana akımının sol liberalizmin yoluna girmesinin kanalı oldu. Bu akım 1996'dan itibaren Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin (ÖDP'nin) çoğunluğunu oluşturan hizbin içinde yer aldı.

Sol liberalizme son büyük katılım ise Kürt hareketinden geldi. 1990'lı yılların başlarında ilk işaretleri ortaya çıkan bu süreç¹², 1999'da Abdullah Öcalan'ın ABD tarafından Türkiye'ye teslim edilmesinden sonra çiçek açtı. Bugün Kürt hareketi içinde sol liberalizm, hatta düpedüz liberalizm sert bir mücadele ile huzursuz biçimde bir arada hakim eğilim halindedir.¹³

Buraya kadar sayılan üç hareket (TBKP, Devrimci Yol ve Kürt hareketi), Türkiye tarihinde en büyük kitlesel etkiye ulaşan sol hareketlerdir. Tek başına bu bile sol liberalizmin Türkiye solunda ne denli büyük bir ağırlık kazanmış olduğunun bir göstergesi sayılmalıdır. Siyasi hareketlerin ötesinde, sol liberalizm (AB'ciliğin de etkisiyle) bugün aydınlar arasında muazzam bir etkiye sahiptir. Çeşitli kurumlar sol liberalizmin kürsüsü olarak çalışmaktadır. Türkiye solunun en uzun ömre sahip teorik dergisi *Birikim*, solda son derece yaygın olarak okunan *Radikal* gazetesinin *Radikal İki* eki ve *Birgün* gazetesi başta gelenlerdir. Etkinin yaygınlığı, Kemalizm'in kalesi *Cumhuriyet* gazetesinin bile 1990'lı yılların başında kısa bir süre için sol liberallerin eline geçmesiyle kanıtlanmaktadır. Nihayet, sendika bürokrasisi içinde, özellikle DİSK ve KESK saflarında sol liberalizmin çok ciddi bir

11 TBKP'nin sol liberalizme dönüşü konusunda bkz. "Sosyalist Hareketin Tarihsel Dönemeci-2", a.g.m., s. 23-24.

12 Bu konuda erken teşhisimizi şu yazıda yapmıştık: "İkinci Cumhuriyet ya da Post-Kemalizm", *Sınıf Bilinci*, sayı 13, Ağustos 1993, özellikle s. 27 ve devamı.

13 Bu konuda ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Can Ilgın, "Kürt Hareketinde Sol Liberalizm", *Sınıf Bilinci*, sayı 23-24, Bahar-Yaz 1999; *Avrupa Birliği: Ezilenlerin Afyonu*, İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 2, s. 136-155; Ersen Olgac, "Öcalan nereye Koşuyor?", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 2, Mart-Nisan 2002; Şiar Rışvanoğlu, "Quderê Heval?", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 14, Eylül-Ekim 2004.

etkiye sahip olduğuna işaret etmek gerekir.

Türkiye solunda bu kadar yaygın etkileri bulunan bu ideolojik-politik akımın temel tezlerini de kısaca hatırlatalım. Elbette burada verilen özet bu akıma destek ve gönül veren her bir bireyin düşüncelerini bire bir yansıtmayacaktır. Her ideolojik akım gibi, sol liberalizmi de, ona bütünsellik kazandıran düşüncelerin toplamı olarak ele alırken bir ortalamayla resmetmek kaçınılmazdır.

Sol liberalizm bir bakıma Marksizmin “bugüne kadar bütün tarihin sınıf mücadeleleri tarihi” olduğu yolundaki tezine cevap veren bir temel tarih anlayışı üzerinde yükselir: sınıfların olmadığı ya da bütün sınıfları kapsayan bir sivil toplumun, onu ezmeye, boğmaya, kısıtlamaya çalışan devlete karşı verdiği özerkleşme ve özgürleşme mücadelesi, tarihin temel itici gücüdür. Türkiye’ye uygulandığında bu tarih yorumunun anlamı, Cumhuriyet’in Osmanlı’dan devraldığı bir “ceberrut” devletin, sivil toplumun, ekonominin, demokrasinin, çokkültürlülüğün gelişmesini ahtapot kollarıyla engellediğidir. Bu yüzden, Türkiye ekonomik düzeyde bir türlü kapitalizme (veya düzgün, kuralına göre işleyen modern bir kapitalizme) geçememiş, sivil toplum ve onun ürünü olan demokrasi yerleşememiştir. Görüldüğü gibi, sol liberalizmin toplumların hareket dinamiğine ilişkin yönetsel yaklaşımı uyarınca, sınıf mücadeleleri Türkiye’nin tarihsel gelişmesinde de hiçbir rol oynamamaktadır. Bu temel tespitlerden hareket eden sol liberallerin programatik hedefi, modern bir kapitalizmin, güçlü bir sivil toplumun, Batı demokrasilerine benzer bir demokrasinin ve çokkültürcü bir “birlikte yaşam” anlayışının yerleştirilmesidir.

1990’lı yıllardan itibaren sol liberaller bu hedeflerinde çok önemli bir müttefik buldukları kanısına varmışlardır: “küreselleşme” ve onun somut bir ifadesi olan Avrupa Birliği (AB). “Küreselleşme” konusuna sol liberalizmin (en azından Türkiye’de) yaklaşımının tarihçesi iki döneme ayrılır. 90’lı yılların tamamı boyunca sol liberaller küreselleşmenin “kaçınılmaz” olduğuna ve arkaik ulus devletleri ortadan kaldırarak, en azından Türkiye gibi ülkelere demokrasi ve barış getireceğine derin bir güven duymuşlardır. Bunun sonucu olarak bu aşamada sol liberaller burjuvazinin neo-liberal saldırısı karşısında durmanın dahi anlamsız (hatta modası geçtiği için utandırıcı) olduğu kanısındadırlar. Örnek olarak, özelleştirme konusunda tam bir yalpalama vardır. Genel olarak devlet mülkiyetinin savunulması ayıp görülmektedir ve “yeni kamusal alan” gibi içeriği belirsiz formüllerle oyalanılmaktadır.¹⁴ Ne zaman

14 ÖDP’nin kuruluşundan bölünmesine kadar süren beş yıllık tarihi, sol liberallerin özelleştirme konusunda ne denli geri adım atmış olduğunun sayısız örneğiyle doludur. Bu konuda teorik düzeyde bir tartışma için bkz. Sungur Savran, “Devlet Mülkiyeti: Toplumsal Mülkiyete Giden Yol”, *Sınıf Bilinci*, sayı 19, Kış 1997. Ayrıca ÖDP Birinci Büyük Konferansı’nda özelleştirme konusunda yapılan tartışmalar için bkz. Sungur Savran, “ÖDP Kongresi Üzerine”, aynı yerde, özellikle s. 58-62.

ki dünya çapında kitleler, Seattle (1999), Prag (2000), Cenova (2001) ve bir dizi başka eylemde “küreselleşme”ye karşı ayağa kalkmıştır, ne zaman ki 11 Eylül’ün ardından emperyalist sürekli savaş politikası uygulamaya konulmuştur, sol liberalizm fikirlerini gözden geçirmek zorunda kalmıştır. “Küreselleşme”nin ne (daha önce kimilerinin söylediği gibi) “mevsimler kadar kaçınılmaz” olduğunu, ne de barış ve demokrasi eğilimleri doğurduğunu nihayet fark etmiş, ama bu kez de “neo-liberal küreselleşme”ye karşı “alternatif küreselleşme”yi savunmaya başlamıştır.

AB ise Türkiye’de sol liberalizm için çok merkezi bir önem taşır. Genel olarak “küreselleşme”nin Türkiye’ye ekonomik refah, işçi hakları, demokrasi vb. getireceğinin savunulamayacağı artık ortaya çıkmıştır. Ama Avrupa’nın ABD’nin vahşi kapitalizmine karşıt olarak bir “sosyal Avrupa” geleneği olduğu sol liberalizmin en önemli tezlerinden biridir. Yani AB neo-liberal “küreselleşme”ye tam uymamaktadır. Türkiye, AB ile modern bir kapitalizme geçiş, demokrasisini geliştirme, sivil toplumun özerkleşmesi gibi konularda muazzam bir tarihsel fırsat yakalamıştır. Bu yüzden de, Türkiye politikasının bugünün somut koşullarında kilit sorunu AB üyeliğidir. Türkiye’de bütün dinamik ve demokratik güçler AB yanlısıdır. Oysa tarihsel hantal ve ceberrut devlet geleneğini sürdürmek isteyenler AB’ye karşıdır. Solun görevi, AB’nin Türkiye için doğurduğu fırsatı değerlendirmektir. Devlet ile sivil toplum arasındaki tarihsel mücadele yine kılık değiştirmiş, bugün sırasıyla AB karşıtlığı ve taraftarlığı biçimini almıştır. Türkiye’nin kaderi bu mücadelede yatmaktadır.

II. Ulusal solun tarihi ve güncel politikası

Türkiye’de kitlesiz burjuva devrimini gerçekleştiren siyasi hareket olan Kemalizm’in sol versiyonları her zaman olmuştur. 1930’lu yıllarda *Kadro* dergisi etrafında toplanan, bir bölümü eski komünist bazı aydınlar, Marksizmin bazı kategorilerini de kullanarak, Kemalizmi kapitalizm ve sosyalizm dışında bir üçüncü yol olarak tanımlıyordu. 1960’lı yıllarda önce *Yön*, sonra *Devrim* dergileri etrafında toplanan, öncülüğünü Doğan Avcıoğlu’nun yaptığı aydınlar, Marksizm ile Kemalizmin melezi bir ideoloji çerçevesinde, “zinde güçler”e, yani en çok silahlı kuvvetler içindeki “ilericiler”e Türkiye’nin azgelişmişlikten kurtulmasını sağlayacak bir atılım açısından öncülük atfediyordu. Türkiye Komünist Partisi içinden gelen bir başka kadro ise, Mihri Belli öncülüğünde Milli Demokratik Devrim (MDD) stratejisi temelinde ordunun “ilerici” unsurlarını da kapsayan bir “devrimci” atılım peşindeydi. MDD hareketi mavi gökte çakan bir şimşek değildi: TKP,

Stalinizmin aşamalı devrim stratejisinin bir gereği olarak 1920'li yıllardan itibaren bu stratejiyi ana doğrultusu yapmış, Kemalizmi sadece ileriye doğru yaptığı hamlelerde değil, en gerici uygulamalarında (örneğin Kürt politikasında da) yalpalamaksızın desteklemişti.

Bugün ulusal solu temsil eden ve ideolojik yönelişine damga vuran ana akımlar, şöyle ya da böyle Marksizm-Kemalizm melezi bu ilk iki dalganın vârisidir. *Cumhuriyet* gazetesine damgasını vuran İlhan Selçuk, Avcıoğlu'nun *Yön ve Devrim* hareketlerinin önde gelen isimlerinden biri idi. İşçi Partisi'nin kökeni 60'lı yılların sonunda MDD hareketi içinden çıkarak yayına başlayan *Aydınlık* dergisidir. *Aydınlık*'ın sürükleyici ismi ve bugün İşçi Partisi'nin (İP) genel başkanı olan Doğu Perinçek, MDD hareketinin daha sonra Maocu çizgiyi benimseyecek kanadının baş temsilcisidir. Bugünkü *Türk Solu* dergisi çevresi zaten İP'den bir kopma sonucunda oluşturulmuştur, yani kökenleri İP ile aynıdır. Bugün İP'e son derece yakın bir politika izleyen Baykal CHP'si ve DSP ise, zaten Türkiye'de burjuva devletini kuran partinin mirasçılarıdır.

Ne var ki, aşağıda açıkça görüleceği gibi, bugünkü ulusal sol, 60'lı yılların sol Kemalizminin mirasçısıdır, ama **yozlaşmış ve bütünüyle gericileşmiş** bir mirasçısı. Sol Kemalizm (ve onun müttefiki konumunda olan MDD) Türkiye'nin ileriye doğru bir atılım yapmasının sınıf dayanakları ve stratejisi konularında ağır bir yanılgı içindeydi. Bugünkü ulusal sol ise tam anlamıyla bir gericiliktir. Örneğin bir Mihri Belli, bugün bir dizi kilit politik sorunda ulusal solla taban tabana karşıt bir tutum içindedir.¹⁵ Dolayısıyla, ulusal solun suçlarını bütünüyle geçmişin sol Kemalizminin ve MDD hareketinin sırtına yüklemek yanlıştır. Buna karşılık, bugün ulaştığımız noktadan geri bakılarak geçmişin hatalarının eleştiri ve özeleştiriyeye tâbi tutulması gerektiği, her tür tartışmanın ötesindedir.

Sol Kemalizm, Kemalizmin bütünüyle birlikte, 80'li yılların sonunda başlayan ve 90'lı yıllarda doruğuna çıkan bir kriz yaşadı. Ne var ki, 90'lı yılların sonunda itibaren yeniden bir canlanma süreci başladı. 2000'li yıllarda bu tam anlamıyla bir patlamaya dönüşmüş durumdadır. (Burada kırılma noktasının 28 Şubat muhtırası olduğu, aşağıda görülecektir.) Bu patlama süreci aynı zamanda eski sol Kemalizmin bugün (kendine verdiği adla) "ulusalcı sol"a dönüşmesinin yatağı oldu.

Bugün ulusal sol son derece yaygın bir ağ aracılığıyla temsil edilmektedir. Yukarıda sözü edilen odaklar (CHP, *Cumhuriyet* gazetesi, İP ve Türk

15 Elbette bunda, ulusal solun bir yozlaşma sürecinin ürünü olmasının yanı sıra, Mihri Belli'nin bakış açısının yeni koşullarda daha olumlu bir yönde önemli bir değişim geçirmesinin de rolü vardır.

Solu) ulusal solun sadece en belirgin temsilcileridir. Ulusal sol bu odakların yanı sıra yaygın bir yelpazeye yayılan çeşitli kuruluş ve şahsiyetlerin katkıda bulunduğu bir bütündür. 68'liler Vakfı'nın merkezi ve bazı şubeleri, Atatürkçü Düşünce Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Yeniden Kuvayı Milliye Hareketi derneği gibi dernek ve vakıflar, CUMOK'lar ("Cumhuriyet okurları"nın kısaltılmış hali) gibi Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yayılmış gayri resmi ağlar hareketin toplumsal boyutunu oluşturur. Bunların yanı sıra Sivil Toplum Kuruluşları Birliği adı altında örgütlenen kurumların hepsi sol değildir, hatta bir bölümü faşist eğilimlidir, ama aralarında kendini solcu olarak görenler de vardır.¹⁶ Siyasi partiler arenasında, CHP ve DSP'nin yanı sıra kurumsal varlıklarından ziyade başkanlarının kişilikleriyle (Mümtaz Sosyal, Yekta Güngör Özden) öne çıkan tabela partileri de mevcuttur.¹⁷ Aydınlar dünyasında, başta İlhan Selçuk, Attilâ İlhan, Erol Manisalı, Vural Savaş, Alparslan Işıklı, Yıldırım Koç, Özdemir İnce, Aml Çeçen, Turgut Özakman olmak üzere sayısız ideolog ulusal solun sözcülüğüne soyunmuştur. İşçi sendikalarının bürokrasisi içinde ulusal sol önemli sayıda taraftar bulmaktadır. Barolarda, çeşitli odalarda, üniversitelerde bir dizi yönetim kendini ulusal sol olarak tanımlayan kadroların elindedir. Dar anlamda ulusal solun bir de çok geniş bir *hinterland*'ı (artalanı) vardır. Devletin çeşitli organlarında (yargı, bürokrasi, silahlı kuvvetler) yöneticilik kademesinde bulunan kadrolar, Alevilerin kitlesel derneklerinin yönetimindeki kadrolar, burjuva ve orta sınıf kadınlarının cumhuriyetin yıldönümünü balo yaparak kutlamayı en önemli faaliyet sayan birçok derneği ve genel olarak orta sınıflar içinde yer alan bir dizi başka kurum ve kişi, dar anlamda kendini "sol" saymasa da ulusal sola sempati ile bakmaktadır.

İşte, başka hiçbir nedenle olmasa bile bu siyasi ve toplumsal yaygınlığı, ulusal sol olarak adlandırılan fikirlerin ciddi biçimde ele alınması için yeterlidir. Öyleyse şimdi ulusal solun ideolojik-politik çerçevesini incelemeye geçebiliriz. Aynen sol liberalizmi ele alırken yaptığımız gibi, burada da uyaralım: ulusal sol belirli ortak eksenlere dayanan, ama kendi içinde fark-

16 Anti-emperyalizm retorisi ile STK'ları sabah akşam suçlayan ulusal solun faşistlerle birlikte bir Sivil Toplum Kuruluşları Birliği kurmuş olması ilk bakışta tam anlamıyla bir maskaralıktır. Ne var ki, bu Makavelist yaklaşımın patenti Türkiye'nin devlet yanlısı hareketlerine özgü değil. Uluslararası literatürde bunlara bir ad bile takılmı: GONGO. Bilindiği gibi, NGO, STK'nın İngilizcesi. Tam çevirisi, "devlet-dışı kuruluşlar". GONGO ise tam bir çelişki yumağı: NGO'nun başına eklenen "GO" "governmental"ın kısaltılması. Yani bunlar "devletin devlet-dışı kuruluşları"!

17 Bunlara son dönemde bir de Kuvayı Milliye Hareketi Partisi katılmıştır. Bu partinin adının kısaltması çok uygundur: KMHP. Kurucular elbette bunu amaçlamamış olabilirler, ama insanın aklına hemen "Kemalist MHP" gelmektedir.

lıklar gösteren bir akımdır. Burada ulusal solun özellikleri olarak sıralanacak yaklaşımların her birine bu geniş alandaki herkes katılmayacaktır. Ama her ideolojik akım ancak ona bütünselliğini veren tezlerin toplamı olarak ele alınabilir. Ulusal solun ana yaklaşımlarının bir bölümünü geçmişin sol Kemalizminden devraldığı, ama bugünkü yozlaşması içinde buna bir dizi yeni tez eklediği de gözden kaçmamalıdır.

Ulusal solun ayırıcı yanı Milli Mücadele'nin ve onunla iç içe yaşanan burjuva devriminin ve cumhuriyetin kuruluşunun olumlu biçimde değerlendirilmesi değildir. Elbette bu konularda ölçüsüz ve tek-yanlı bir yüceltme vardır. Ama bu ideolojik akımın ayırıcı yanı bu değildir. Tersinden söylersek, Milli Mücadele'yi ve cumhuriyeti olumlayan herkes ulusal sola mensup değildir. Ulusal solun Türkiye tarihine bakışında ayırt edici olan iki noktadır. Birincisi, Milli Mücadele'yi yürüten ve cumhuriyeti kuran kadronun **sınıflar üstü** ilân edilmesidir. Bu son derece önemlidir çünkü sadece geçmişle ilgili değildir, bugüne dair bir sonucu da vardır. Ulusal sola göre Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), bazı sapmalar dışında, cumhuriyeti kuran kadronun ideolojik-politik mirasçısıdır. TSK'nın hareket hattına yol gösteren bu ideolojik mirastır, başka çıkarlar değil. Öyleyse, aynen cumhuriyetin kökenindeki Kemalist kadro gibi TSK da sınıflar üstü hareket eden bir kurumdur.

Tarihe ilişkin tezlerinde ulusal solun ikinci ayırt edici özelliği, Türkiye Cumhuriyeti (TC) devletinin bizzat varlığının, sadece kuruluş aşamasında değil, bütün yirminci yüzyıl boyunca ve elbette yirmi birinci yüzyılın başında ilerici bir karakter taşıdığını ileri sürmesidir. Çünkü TC devleti "bizi yutmak isteyen emperyalizme" ve onun çeşitli aşamalarda işbirlikçisi olan Rum, Ermeni, Kürt vb. azınlıklara karşı mücadele içinde yoğurulmuştur. Bunlar sadece tarihin o aşamasında değil, neredeyse doğaları gereği daimi olarak emperyalizmin birer oyuncuğu olmuştur. Öyleyse, TC devletini korumak anti-emperyalist bir görevdir. Bu görev, yirmi birinci yüzyılın genel dünya koşulları dolayısıyla, daha önceki dönemlere göre büyük bir yakıcılık kazanmıştır. Şimdi bunun nedenine bakalım.

Ulusal sol "küreselleşme" konusunda son derece çelişkili bir teorik yorum sahiptir. Ulusal solun teorisyenleri bir yandan "küreselleşme"nin halkları kandırmak için uydurulmuş bir palavra olduğunu, bunun emperyalizmden başka bir şey olmadığını tekrarlar dururlar. Ama bir yandan da burjuvazinin "küreselleşme" retoriğini ve burjuva liberal "küreselleşme" teoristini ciddiye alırlar. Bilindiği gibi, içinde yaşadığımız, "küreselleşme" olarak anılan dönemin ayırt edici karakterini, burjuva ideologları ulus devletlerin ortadan kalkması olarak açıklarlar. İşte ulusal solun teorisyenleri, "küreselleşme" diye özel bir şey olmadığı yolundaki temel tezleriyle bütünüyle çelişki içinde,

bir ikinci yorumla “küreselleşme”nin temel özelliğini ulus devlete bir saldırı olarak ilân ederler.¹⁸ Elbette, bütün yirminci yüzyıl boyunca bizatihi varlığı ile ilerici ve anti-empyrist bir nitelik taşımış olan Türk ulus devleti de bu genel saldırıdan payını fazlasıyla alacaktır.

Bu yaklaşıma göre, ABD’nin 11 Eylül sonrasında başlattığı sürekli savaş dönemi, TC devletini bölmeyi de ana amaçlarından biri olarak benimsemiştir. ABD’nin yanı sıra AB de çeşitli biçimlerde Türkiye’yi bölmeyi önüne koymuştur. Bu açıdan bakıldığında, bugünün Türkiyesinin durumu aynen 20. yüzyıl başı Osmanlı devletinin durumuna benzemektedir. Bölme operasyonunda çeşitli güçler kullanılmaktadır. Kürt sorunu, Kıbrıs sorunu, Ermeni soykırımı tartışması, Patrikhane’nin ekümenik niteliğinin ısrarla savunulması, bütün bunlar Türkiye’yi bölmenin araçlarıdır.

Ulusal sol, son dönemde AKP’nin yükselişi karşısında bir başka teori daha geliştirmiştir. Buna göre, 2002 yılı içinde DSP’nin parçalanması, YTP’nin kuruluşu, Kemal Derviş’in daha sonra YTP’yi terk ederek CHP’ye gitmesi, bütün bunlar aslında ABD’nin “oyunu”dur. Çünkü ABD Türkiye’yi laik düzeninden kopararak “ılımlı İslam”ın hakimiyetinde bir ülke haline getirmek istemekte ve bu yüzden AKP’yi iktidarda görmek istemektedir. Öyleyse, TC devletinin “bölücü” güçlere karşı savunulması görevi ile laikliğin “irtica”ya karşı savunulması görevi tek bir ihtiyacın, devletin korunmasının, iki yüzü haline gelmektedir.

Türkiye’nin, Osmanlı’nın I. Dünya Savaşı sonunda parçalanmasından bu yana karşılaşmadığı düzeydeki bu tehlikeler dizisi karşısında, ulusal sol bütün öteki sorunların bir kenara bırakılmasını ve ikinci bir Kuvayı Milliye hareketinin başlatılmasını talep eder. “İrtica” ve “bölücülük” odaklarının gücü hesaba katıldığında, bu görevi yerine getirmek için bütün ulusalcı güçleri bir araya getirmek gerekir. Geçmişin farklılıkları aşılmalı, Türkiye’nin ulusal çıkarlarını savunmaya hazır bütün politik ve ideolojik odaklar güçlerini birleştirmelidir. İşte ulusal solun farklı düzeylerde de olsa faşist harekete elini uzatmasının gerekçesi bu bakış açısidir. Yer yer örgütsel biçimlere de bürünen bu ittifak, popüler düzeyde yaygın olarak “Kızıl Elma koalisyonu” adıyla tanınmaktadır.

Ne var ki, ulusal çıkarları savunmaya hazır bütün güçler duyarlılık olarak bir araya gelse de, ABD’nin ve AB’nin Türkiye aleyhine bütün planlarını

18. Ulusal solun, burada özet olarak ele alınan “küreselleşme” karşısındaki tavrını daha önce ayrıntılı olarak incelemiş ve eleştirmiştik. Bkz. “Küreselleşme mi, uluslararasılaşma mı? (2)”, *Sınıf Bilinei*, sayı 17, Nisan 1997, özellikle “Globalizme milliyetçi tepki” başlığını taşıyan 6. bölüm, s. 108-122.

gönüllü biçimde uygulamakta olan AKP’yi yenilgiye uğratacak bir siyasi güç oluşturmamaktadır. İlhan Selçuk’un AKP karşıtı bütün siyasi güçleri Demirel etrafında birleştirme veya Ecevit ailesinin MHP ve DYP’den bütün sosyal demokrat partilere kadar muhalefeti birleştirme yolundaki çabaları bu duruma bir çözüm arayışının ürünüdür. Ne var ki, Bülent Ecevit’in (bu yazının yazılış aşamasında beş aydır) bu amaçla bitkisel hayatta tutulmasına rağmen, Rahşan Ecevit’in çeşitli parti başkanlarına yaptığı ziyaretler, bu sorunun kolay kolay çözülemeyeceğini göstermiştir. Bu girişimlerin akim kalması, aslında yaklaşık on yıldır yaşanmakta olan çok temel bir sorunun bir kez daha kendini ortaya koymasından başka bir anlama gelmez: burjuvazinin temel siyasi güçleri 1990’lı yılların ortalarından bu yana muazzam bir kan kaybı ve bölünme içindedir. Ulusal sol, artık neredeyse yapısal bir nitelik kazanmış bu sorun karşısında seçimini çoktan yapmıştır: siyasal merkezin çöküntüsü karşısında, bizim “radikal merkez” olarak adlandırdığımız TSK’yi göreve çağırmak.

Bu bizi ulusal sol konusunda temel teşhisimize götürüyor. Ulusal sol, Türkiye’nin sorunlarına çözüm olarak TSK’nin siyasi hayata hakim olduğu bir iktidar modelini sol bir retorik kullanarak savunan bir ideolojik-politik akımdır. Yani sözde solcudur, ama bütün siyasi projesi varolan devletin en önemli, en merkezi gücünü iktidara (açık ya da örtülü biçimler altında) taşımaktır. İşte bu yüzden ki, biz yıllardır bu sözde sola, Osmanlı’nın kapıkulu askeriyle benzetme içinde “kapıkulu sol” diyoruz.

III. Sol neden liberal-ulusal kutuplaşması yaşıyor?

Bir toplumda doğan en küçük, en sınırlı düşünce akımının ve ideolojik konumun bile belirli bir maddi-toplumsal temeli vardır. Nerede kaldı sol liberalizm ve ulusal sol gibi yaygın bir taraftar kitlesi bulan akımlar. Üstelik, bu iki akım söz konusu olduğunda, sadece iki güçlü ideolojik akımdan değil, Türkiye’de solun hayatını karşılıklı kutupsallıkları içinde **hegemonya** altına alan iki akımdan söz ediyoruz. Bununla kast ettiğimiz, bu akımlara karşı olanların bile, yer yer somut sorun ve durumları analiz eder ve bunlara çözüm ararken bu akımların birinin ya da ötekının (bazen çelişik biçimde ikisinin de) kategori ve kavramlarına başvurmasıdır. Bu yaygın etki göz önüne alındığında, her iki akımın da ortaya çıkışının ve yükselişinin tarihsel ve toplumsal koşullarına eğilmek, Marksist bir tahlil için vazgeçilmez bir nitelik taşıyor.

Sol liberalizmin tarihsel gelişme koşulları üzerinde daha önce ayrıntılı

olarak durmuştuk.¹⁹ Burada sadece en önemlilerine değineceğiz. Bunların başında, hiç kuşku yok, 1974-75'ten beri dünya çapında yaşanmakta olan uzun kriz bağlamında burjuvazinin başlattığı neo-liberal, küreselleşme taarruz karşısında, "sosyal" ya da "kalkıncı" devletin ayakları altındaki toprağın kayması dolayısıyla sosyal demokrasinin ve reformist sosyalizmin içine düştüğü ideolojik ve programatik kriz geliyor. 1980'li yıllarda ağırlık taşıyan bu faktöre 80'li yılların sonunda ve 90'lı yılların başında Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde bürokratik işçi devletlerinin çökmesi ve (Çin Halk Cumhuriyeti'ni de kapsayan bir süreçte) kapitalist restorasyonun hızla ilerlemesi katılmıştır. Uluslararası proletarya ve sosyalist hareket, Stalinizmi kendi yöntemleriyle alaşağı edememenin bedelini, kolektif her türlü çözüme karşı doğan umutsuzluğun, piyasa ve özel mülkiyet hayranlığının ve bireyciliğin yayılmasıyla ödemek zorunda kalmıştır.

Dünya çapındaki bu gelişmeler dahi, özellikle Avrupa'daki her modayı hızla kapatan Türkiye solu için yeterli bir maddi temel oluşturabilirdi. Ama Türkiye'ye özgü bir dizi faktör de Türkiye'de sol liberalizmin çiçeklenmesi açısından uygun bir toprak oluşturmuştur. Her şeyden önce, 12 Eylül askeri diktatörlüğünün "demokrasi" sorununu nesnel olarak toplumun en önemli sorunu haline getirmiş olması ve bunu yaparken aynı zamanda burjuvazinin eski siyasi kadrolarını da siyasetten dışlamış olması, demokrasinin yeniden tesisi için sınıflar dışı bir sivil toplum temelinde mücadele etme programını birçok kesim açısından inanılır kılmıştır. Neo-liberalizmin Özal eliyle Türkiye'de erkenden bir atak yapmış olması da, liberal söylemin (elbette sadece ekonomik düzeyle sınırlı kalmak koşuluyla!) burjuvazi içinde yayılmasına katkıda bulunarak toplumun ideolojik iklimini etkilemiştir. Türkiye sermayesinin, kültür hayatının bütün alanlarını hakimiyeti altına alma stratejisini tarihinde ilk kez bilinçli bir biçimde benimsemesi, sınıf mücadelesinin yüksek seyrettiği 1960-80 arası dönemde sola meyletmiş olan aydınların evcilleştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 80'li yılların bu koşullarına 90'lı yılların ortasından itibaren uluslararası burjuvazinin "küreselleşme" konusundaki ideolojik taarruzu ve Türkiye'nin AB üyeliğinin somut olarak gündeme girmesinin eklenmesi, sol liberalizmin maddi temellerini güçlendirmiştir.

Ulusal sol açısından 80'li yıllar aynı derecede verimli bir toprak sunmuyor. Yukarıda sol liberalizmin yükselişinin koşullarına ilişkin yapılan tahlilin gösterdiği gibi, 80'li yıllarda gerek dünyada, gerekse Türkiye'de rüzgâr bütünüyle liberalizmin yönünde esiyordu. Sol Kemalizmin temel özelliği

19 Bkz. "Sol Liberalizm" a.g.m., s. 12-15.

orduya Türkiye'nin siyasi hayatında ilerici bir rol atfetmesiydi. 12 Eylül'ün bütün emekçi sınıflar ve sol için yarattığı çöküntü, bu ilericilik tezinin geleceksel olarak sol Kemalizmin en ateşli taraftarlarında bile destek bulmasını olanaksız kılıyordu.²⁰ Sol Kemalizmin 80'li yıllardaki güçsüzlüğünün en açık kanıtı, yukarıda belirttiğimiz gibi, Aydınlik grubunun *Saçak* dergisinde sol liberalizme bazı alanlarda kısmi tavizler vermesi ve sonunda grubun içinden bir kanadın bütünüyle sol liberalizme savrulmasıdır. Ayrıca, Doğu Perinçek'in kendisi de, geçmişindeki (ve geleceğindeki) Kemalist ve milliyetçi çizgiyle bütünüyle çelişki içinde, bu dönemde Kürt hareketine hayırhah bir tavırla yaklaşmıştır. Sol Kemalizm, 90'lı yılların başından itibaren toparlanmaya başlamış, bu onyıllın ortalarından itibaren ise patlamalı bir gelişme göstermiştir. Bunun temel olarak iki nedeni vardır.

Bunlardan birincisi, uluslararası burjuvazinin "küreselleşme" taarruzunun hemen hemen bütün ülkelerde bir milliyetçi tepkiye yol açmasıdır. Küreselleşme her ne kadar burjuvazinin uluslararası işçi sınıfına bir sınıf taarruzu olsa da, doğası gereği emperyalist sermayenin doğrudan yatırımlar ve finans alanlarında bütün ülkelere yayılmasını içerir. Bu yayılma, her ülkede emperyalist sermayeye karşı varolan kısmi korumaların ortadan kalkması ihtiyacını doğurur ve devletlerin politikalarını para, meta ve sermaye akımlarını kolaylaştıracak biçimde yeniden düzenlemelerini gerektirir. Bu süreçten zarar gören kesimler, işçi sınıfının ve sosyalizmin zayıf olduğu bir dönemde tepkilerini milliyetçi bir ideolojik ve politik çerçevede ortaya koyarlar. Bu olgu Rusya'dan Latin Amerika'ya, Fransa'dan Türkiye'ye kadar gözlemlenebilen bir yaygınlıktır. İşte milliyetçiliğin bu yükselişi Türkiye'de sol Kemalizmin yeniden bir canlanma yaşamasını sağlamıştır.

İkincisi, 1980'li yıllarda bir gerilla savaşı temelinde kendini ortaya koymuş olan Kürt sorunu, 1990'lı yılların başından itibaren ifadesini kitlesel bir ölçekte bulmuş, hatta devrimci bir karakter kazanmıştır. Kürt sorununun bu şekilde Türkiye'nin gündeminin merkezine oturması, ister sağ, ister sol gelecekte gelsin, her türlü Türk milliyetçisini derin bir endişeye sürüklemiştir. Türk milliyetçiliğinin genel yükselişi içinde sol Kemalizm (çarpıcı örneğini Mihri Belli'nin temsil ettiği bir azınlığın dışında) de bütünüyle Kürt düşmanı milliyetçi bir çizgiyi kendi gelişmesinin malzemesi haline getirmiştir.

Buraya kadar söylenenler, Türkiye solunda bir liberal-ulusal kutuplaş-

20 Bu, has sol Kemalistlerin bir bölümünün 12 Eylül'ü en azından başlangıçta desteklemediği anlamına gelmiyor. Bugün ulusal solun parlak günlerinde solda kahraman mertebesine yükseltilen Uğur Mumeu "kardeş kavgasının son bulması" gerekçesiyle 12 Eylül'ü desteklemişti. Aydınlik grubu da, önderleri içeride olsa bile, 12 Eylül sonrasında rejimi destekler yönde yayın yapmıştı.

masının neden doğmuş olduğunu büyük ölçüde açıklar. Ama tablo tamamlanmamıştır. Liberal sol ve ulusal solun gelişme koşulları arasında bu ana kadar ele almamış olduğumuz bir faktör var ki, bu faktör göz önüne alınmadıkça bu iki akımın neden bugün ideolojik planda Türkiye soluna hakim olduğu anlaşılamaz. Burada sayılan bütün faktörler (ve daha ikincil olanlar) elbette önemlidir. Ama hiçbirisi, şu ana kadar bilinçli olarak ele almamış olduğumuz faktör kadar önemli, hatta belirleyici değildir. Bu faktör Türkiye’de bu dönem boyunca yaşanan sınıf mücadelelerinin seyridir. Öyleyse şimdi liberal sol ve ulusal solun gelişmesini sınıf mücadelelerinin içine yerleştirerek incelemeye devam edelim.

IV. 12 Eylül sonrası Türkiye’inde sınıf mücadeleleri

12 Eylül askeri darbesinden bu yana çeyrek yüzyıldan uzun bir süre geçmiş bulunuyor. Bu süre içinde elbette dünyada ve Türkiye’de birçok önemli değişiklik yaşandı. 12 Eylül döneminin Türkiye’ye miras bıraktığı yasal ve siyasal çerçevenin bazı yönleri dahi, özellikle son dönemde burjuvazinin AB’ye şirin görünme çabası içinde kabul edilen “uyum yasaları” aracılığıyla değiştirildi. Ama tarihsel bir ölçekte bakıldığında bu çeyrek yüzyıl 12 Eylül’ün çeyrek yüzyılı olmuştur.

Bu önermenin ardında, 12 Eylül’ün sınıf doğası yatmaktadır. 12 Eylül, burjuvazinin 1960-80 arası muazzam bir yükseliş göstermiş olan işçi sınıfı mücadelesine ve daha genel olarak sol yükselişe verdiği cevaptır. Asker eliyle işçi sınıfını bastırma operasyonudur. DİSK’i ezme, 60’lı ve 70’li yılların büyük mücadelelerinin başını çekmiş olan öncü işçi katmanını dağıtma, elde edilmiş bütün hakları tırpanlama, çalışma yasalarını patronlar lehine değiştirme, işçi sınıfının ve emekçilerin haklarını siyasal alanda savunan sosyalist ve devrimci demokrat parti ve hareketleri tarumar etme: 12 Eylül’ün siyasal projesinin anlamı budur.²¹ Bu proje uzun dönemli bir projedir ve bu anlamda **başarıya ulaşmıştır**. Gelecekte Türkiye’nin sınıf mücadeleleri tarihini yazacak olanlar, 1960-80 dönemini işçi sınıfının mücadelesinin dev yükseliş dönemi olarak, 1980-2005 dönemini ise burjuvazinin büyük taaruzu dönemi olarak kayda geçeceklerdir.²²

Bu anlamda, 1980-2005 arasındaki çeyrek yüzyılda çiçeklenen iki ideo-

21 Bkz. “12 Eylül: burjuvazinin 15-16 Haziran’dan aldığı intikam!”, *İşçi Mücadelesi*, sayı 0, s. 8-9.

22 Eklmeye gerek yok ki, 2005’ten sonrası henüz yazılmamış tarihtir ve nasıl niteleneceği ucu açık, cevabı hepimize bağlı bir sorudur.

lojik-politik akım olarak sol liberalizm ve ulusal sol, en genel anlamda, ezilen sınıfların mücadelesinin son derece düşük seyrettiği bir dönemin ideolojileridir. Üstelik bu durgunluk Türkiye'ye özgü de değildir. En azından 1980-2000 dönemi, dünya çapında işçi sınıfı mücadelelerinin çok durgun seyrettiği, verilen kısmi mücadelelerin bütünüyle yalıtılarak yenilgiye uğradığı ve tek bir başarılı devrimin yaşanmadığı bir dönem olarak tarihe geçecektir. Daha genel olarak söyleyelim: 1979'da ilk kez Margaret Thatcher'm Britanya'da burjuvazinin neo-liberal taarruzunu başlatmasından itibaren, kapitalizmin tarihinde en sert değil (bu bakımdan 1930'lu yıllarla hiçbir dönem rekabet edemez) ama en uzun gericilik dönemi yaşanmıştır. Tarihsel bir anlamda Ekim Devrimi'nin ürünü olan bürokratik işçi devletlerinin çözülmesi de bu dönemde gerçekleşmiştir. *Komünist Manifesto*'nun yayımlanmasından (1848) beri Marksizmin prestijinin bu kadar düşük olduğu hiçbir dönem olmamıştır. (Buna 30'lu yıllar dahildir!) Bu dünya durumuna Türkiye işçi sınıfının, emekçilerinin ve solunun 12 Eylül'den sonra soluksuz kalmasını ekleyin. Sol liberalizmin ve ulusal solun işçi sınıfı mücadelesinin durgunluk döneminin ideolojileri olduğu kolayca görülebilir.

Burada eklemek gerekir ki, 1999-2000 yıllarından bu yana dünya durumu sınıf mücadeleleri açısından büyük bir değişiklik geçirmiştir. Seattle'da yakılan ateş, önce Latin Amerika'da, daha sonra Avrupa'da yükselen işçi sınıfı mücadelelerinde karşılığını bulmuştur. Ama Türkiye bu kervana (henüz) katılmamıştır. Yani 1980-2000 arasında dünya durumu ile Türkiye arasında varolan paralellik giderek yerini bir karşıtlığa bırakmaktadır. Bunun nedenlerine ve yarattığı paradokslara aşağıda döneceğiz.

Buraya kadar, 12 Eylül'den bu yana sınıf mücadelelerinin 1960-80 dönemine tam bir karşıtlık göstermiş olduğunu saptamış bulunuyoruz. Ama bu, son yirmi beş yılda Türkiye'de sınıf mücadelelerinin tekdüze, inişsiz çıkışsız, istikrarlı bir gelişme gösterdiği anlamına gelmez. Tam tersine: son çeyrek yüzyılda bu topraklarda sınıf mücadelelerinde önemli iniş çıkışlar yaşanmıştır. Ülkenin siyasi ve düşünsel anahtarı, 12 Eylül sonrasının yukarıda özetlenen genel karakterinin yanı sıra, aynı zamanda bu iniş çıkışlarda ve bunları doğuran dinamiklerde bulunur. Bu açıdan, 12 Eylül sonrasının sınıf mücadelelerinin üç döneme ayrılarak incelenmesi gerekiyor.

1) Uzatılmış askeri diktatörlük (1980-89): Her ne kadar dar anlamda askeri diktatörlük 1980-83 arası sürmüş ve 1983 seçimleriyle parlamenter hayata dönmüş olsa da, 1980-89 dönemi bir bütün olarak uzatılmış bir askeri diktatörlük dönemi olarak görülebilir. Bu dönemde, 1960-80 döneminin burjuva siyasi kadrolarının (Demirel, Ecevit, Erbakan, Türkeş vb.)

siyasetten yasaklılıkları devam etmektedir. (Bu durum 1987 referandumu ile değişecektir, ama gerçek test ancak 1989 yerel ve 1991 genel seçimleriyle gelecektir.) 80'li yıllarda Özal'ın ANAP'ı, rakiplerinin zavallılığının da sayesinde, sanki bir tek parti rejimi çerçevesinde hükümet etmektedir. 12 Eylül cuntasının başı Kenan Evren 1982 anayasa referandumuna bir de plebisit ekleyerek kendini cumhurbaşkanı seçtirmiştir ve 1990'a kadar o makamı işgal ederek ülkenin siyasi yaşamını gözetiminde tutmuştur. İşçi sınıfının bir önceki büyük mücadele döneminin elsinleştigi örgüt DİSK hâlâ kapalıdır ve yöneticileri sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmaktadır. Sosyalist hareket hâlâ bütünüyle yer altına itilmiş, yasaklı konumdadır. Ve en önemlisi, yaşanan büyük yenilgi sonrasında işçi sınıfında ciddi hiçbir kıpırtı yoktur. Sınıf mücadeleleri 1960'tan bu yana en düşük düzeyde seyretmektedir. Bu topraklarda o aşamada tek kıpırtı Kürt sorunu temelinde başlamış olan gerilla savaşıdır. O da dar anlamda bir savaştır ve henüz bir kitle hareketi tarafından desteklenmiş değildir.

İşte sol liberalizmin doğumu bu, sosyal mücadeleler açısından verimsiz, kırak topraklarda gerçekleşmiştir. Bu anlamda, sol liberalizm ilk döneminde tam anlamıyla bir **yenilgi ideolojisi** olarak nitelenmelidir. İşçi sınıfının (dünya koşullarından da beslenen) yenilgisinin ideoloji dünyasında aydınlar tarafından tescilidir. Ya da başka bir biçimde bakıldığında, aydınların, 1960-80 arası gösterdiği güce çekilerek saflarına katıldığı işçi sınıfı yenildiğinde o saflardan ayrıldıklarının ilanı.

2) Büyük parantez: Sınıf mücadelelerinin yükselişi (1989-1997): 12 Eylül'ün ölü toprağı 1989'da "Bahar Eylemleri" olarak anılan bir dalgada bir milyon dolayında işçinin 12 Eylül rejiminin getirdiği kısıtlamalara ve yoksulluğa isyan etmesiyle kalktı. (1987 yılında bazı mevzii eylemler işçi sınıfının kıpırdamaya başladığını zaten göstermişti). Bahar Eylemleri'ni izleyen dönem, mücadelenin genelleşmiş bir tarzda yükselişine tanıklık edecekti. Proletarya bir bütün olarak ayağa kalkıyor ve uzatılmış askeri diktatörlük koşullarını zorluyordu. 1990-91 Zonguldak madencilerinin grevi ve Ankara'ya (yarım kalan) yürüyüşü, Türkiye sınıf mücadeleleri tarihinin, belki de 15-16 Haziran ve 1 Mayıs 1977 ile birlikte en önemli olaylarından biriydi. İşçi cephesinde, Zonguldak'ı Paşabahçe ve Erdemir izleyecek, daha sonra 1994 ekonomik krizi sırasında birçok fabrika ve işyerinde militan eylemler düzenlenecekti.²³ Kamu çalışanları da bu genelleşmiş proleter

²³ 1989-97 döneminin karakterinin 1997 sonrası dönemden nasıl farklı olduğu, 2001 krizinde Ankara olayları dışında 1994 benzeri hiçbir ciddi eylem yaşanmaması ile doğrulanır.

mücadelesine 1990 yılında militan bir sendikalaşma hamlesi başlatarak katılacaklardı. Bu mücadele, o dönemde hareketin şları haline gelen “fiili, meşru eylemler” temelinde (yani yasaların kısıtlamalarına başkaldırarak) 1995’e kadar militanca sürecek, 17-18 Haziran 1995’te Ankara’da yüz bini aşkın kamu çalışanının toplandığı ve Kızılay meydanını işgal ederek sabahladığı bir eylemle doruğuna ulaşacaktı. Proleter hareketindeki bu genelleşmiş yükselişe Kürt halkı da 1991’den itibaren “serhildan” adı verilen ve iki yıl boyunca kimi zaman kırsal bölgelerde bile on binlerin yollara döküldüğü dev kitle eylemleriyle katılıyordu.

1989-97 arası büyük parantezin, özellikle 1995’e dek süren ilk evresinde, sol liberalizm veya ulusal solun genel olarak sol üzerinde hiçbir hakimiyeti yoktu. Evet, daha önceki dönemde sol liberal ideoloji sol aydınları bir ölçüde fethetmiş ve TBKP gibi önemli bir hareketin saflarında yayılmıştı. Üstelik Devrimci Yol da tam da 1991 ertesinde ünlü “Tartışma Süreci”ni başlatıyor ve Marksizmi sorgulayarak sol liberalizme doğru bir viraj dönüyordu. Ama burada somutu karmaşıklığı içinde kavrayabilmek gerekir. Türkiye’de sınıf mücadelesi yükselirken, aynı anda önce Doğu Avrupa’da (1989), ardından Sovyetler Birliği’nde (1991) bürokratik işçi devletlerinin çöküşüyle sosyalizm büyük bir prestij yitimine uğruyordu. Dolayısıyla, sol liberalizmin bu dönemde büyüyerek gelişmesi bütünüyle anlaşılır bir şeydi.

Buna karşılık, sol Kemalizmin esamesi okunmuyordu. Perinçek, 1990-91’de “Zonguldak-Botan hattı”nı savunmakla ve Abdullah Öcalan’ı Bekaa Vadisi’nde iki kez ziyaret etmekle meşguldü. Bir bakıma uzun politik hayatının en radikal dönemini yaşıyordu. Sol Kemalizmin zayıflığının gerisinde, proletaryanın ve Kürt kitlelerinin hareketliliğinin ötesinde bir de **Kemalizmin 1990’lı yıllarda büyük bir krizden geçiyor oluşu** yatıyordu. Kemalizm, üç faktörün ağırlığı altında ciddi darbeler yemekteydi. Kürt sorununun muazzam bir mücadeleyle toplumun gündemine taşınmış oluşu; kısmen buna, kısmen de ABD’nin Ortadoğu’yu yeniden düzenlemeye yönelik çabalarının Körfez Savaşı (1991) ile başlamasına bağlı olarak, burjuvazinin bağrında Özal’ın himayesinde İkinci Cumhuriyet adı verilen bir projenin belirmesi²⁴; özellikle 1994 yerel seçimlerinden sonra siyasal İslam’ın büyük bir güç olarak siyaset sahnesine çıkması. 1990’lı yılların ortalarından geleceğe bakıldığında, Kemalizmin nihai krizine girip girmemiş olduğu bile sorulabilirdi.

Bundan çok daha önemlisi, 1989 sonrasında Türkiye’de Marksizmin bir kez daha canlanmasıydı. Yayımına 1985 yılında başlamış olan *Onbirinci Tez* dergisi 1992’ye kadar Devrimci Yol içinden gelen bazı aydınları, devrimci

24 Bkz. “İkinci Cumhuriyet ya da Post-Kemalizm”, a.g.m.

Marksistlerle ve bir dizi bağımsız Marksistle birleştirmiş ve solun hayatında önemli bir yer kazanmıştı. YÖK operasyonuna cevaben Aziz Nesin'in girişimiyle kurulmuş olan Bilar, İstanbul'da özellikle 1989'dan itibaren tam bir Marksizm okulu haline geliyor, dolup taşıyordu. *Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* de aynı yıllarda yayınlanıyordu. 1987 seçimlerinde ilk denemesi yapılan ve bağımsız sosyalist adayların gösterilmesi temelinde kurulan Bağımsız Sosyalist Platform, 1989 belediye seçimlerine daha birleşik ve daha geniş bir bileşimle katılıyordu. En önemlisi şuydu: 1989'dan itibaren Türkiye solunun çok çeşitli bileşenlerinin bir araya gelerek oluşturduğu Birlik Tartışmaları Düzenleme Kurulu (BTDK) sol literatüre "Kuruçeşme" adıyla geçen bir süreçte yoğun tartışmalar yapıyordu. Ama burada tartışmalardan önemlisi şuydu: tartışma sonucunda, "Kuruçeşme" ikiye bölünüyordu ve kanatlardan biri Marksist bir sosyalist çizgide ısrar ederek bir parti kurmak üzere Devrimci Sosyalist Blok (DSB) adı altında bir inşa ortamı oluşturmuyordu.²⁵ Buradaki tartışma açısından önemli olan, "Kuruçeşme"nin veya DSB'nin devrimci bir parti kurmak bakımından doğru bir yöntem olup olmadığı değildir. Bu ayrı bir tartışmadır. DSB kısa süre içinde dağıldı. Bunda sol içindeki manevralar kadar, 1989 Doğu Avrupa olaylarının yarattığı demoralizasyonun da önemli bir etkisi olduğu rahatlıkla söylenebilir.²⁶ Bu tartışma açısından önemli olan, 1989 ertesinde işçi sınıfı ve kamu çalışanlarının mücadelesinin yarattığı ivmenin etkisi altında, Marksizmin, 12 Eylül yenilgisine rağmen Türkiye solu içinde, sol liberalizmle boy ölçüşebilecek bir odak niteliğiyle ayakta kalabilmesidir.

Yukarıda, DSB'nin dağılışı 1989'un yarattığı moralsizliğin önemli bir rol oynamış olduğunu belirttim. Bürokratik işçi devletlerinin çöküşünden çok daha doğrudan etkilenen kurum, *Onbirinci Tez* dergisi olmuştur. Önce Gorbaçov'un desteklenip desteklenmemesi konusunda bir bölünme yaşayan dergi, 1991 Aralık ayında Sovyetler Birliği'nin çöküşünün yarattığı ağır moral yıkımı sonucunda 1992'de zar zor son bir sayı yayınlayarak yayın hayatına son vermiştir. *Onbirinci Tez*'in Yayın Kurulu'nda Devrimci Yol

25 Meraklısı için ekleyelim: DSB'de yer alan ana akımlar arasında, daha önce seçimlere birlikte girmiş olan bir dizi grup (Kurtuluş, Kurtuluş'tan devrimci, Marksizm yönünde bir kopuş niteliği taşıyan İşçiler ve Politika, bugünkü TKP'nin atası olan Gelenek, bizim de mensubu olduğumuz Patronsuz, Generalsız, Bürokratsız Sosyalizm) ve Ertuğrul Kürkçü gibi isimlerin önemli bir rol oynadığı bir bağımsızlar grubu öne çıkıyordu.

26 Muamma gibi görünmemesi için, konumuzu doğrudan ilgilendirmedigi halde ekleyelim: Kurtuluş grubu Devrimci Yol'un bulunmadığı bir devrimci blokta yer almak istemedi. DSB'de merkezî bir rol oynayan Ertuğrul Kürkçü ve bağımsızlar grubu ise Kurtuluş'un bu yalpalaması karşısında kararlı bir tavır gösteremedi.

içinden gelen aydınların yer aldığına yukarıda değinmiştim. Bu derginin çöküşü, belki de Devrimci Yol'un daha diri unsurlarının hareketin sol liberalizme kapılmasına karşı mücadele açısından önemli bir platformdan yoksun kalması sonucunu doğurarak Türkiye'de sol liberalizmin gelişmesinin önünü açmıştır. Yani bir kez daha, Türkiye'deki olumlu konjonktürün solun ideolojik ve politik yönelişine olumlu etkisi, uluslararası planda esen gericilik rüzgârları tarafından sınırlandırılmıştır.

Şimdi, proleter ve Kürt kitlelerinin mücadelesindeki yükselişin dönemin başlangıcında sol üzerinde yaptığı etkileri bir kenara bırakarak mücadelenin kendisine geri dönelim. 1989-93 arasında bu senkronize yükseliş karşısında oldukça çaresiz kalan burjuvazi ve devlet, 1993'ten itibaren yeni bir yönelişe girecekti. 1993 kontrgerilla faaliyetinin bir kez daha hakim düzenin bekası için yoğun biçimde devreye sokulduğu yıl oldu. Bu yılın başında Uğur Mumcu öldürüldü, Temmuz ayında ise Sivas'taki Madımak yangınında 33 Alevi aydını can verdi. Bu olayları, kontrgerillanın Kürt hareketine karşı daha sonra 1996 Aralık ayında Susurluk kazası ertesinde ortaya saçılacak olan eylemlerini uygulamaya başlaması izledi. Eğer sol Kemalizmin 12 Eylül sonrasında yattığı uzun kış uykusundan ne zaman uyandığına ilişkin bir tarih istenirse, toplumsal olaylarda olabileceği kadar kesin bir tarih verilebilir: Ocak 1993'te, Uğur Mumcu'nun (500 bin kişinin katıldığı) cenazesinde. Örneğin Aydınlık hareketi ve Doğu Perinçek, bu olaydan sonra hızla Kemalist köklerine dönerek bu cenazede toplanan orta sınıflara oynamaya yönelmiştir. Şunu iyi anlamak gerekir: 1993-96 döneminde yoğun olarak yaşanan kontrgerilla faaliyeti, proletarya hareketinin ve Kürt kitlelerinin birlikte radikalleşmesi karşısında büyük bir ürküntüye kapılan burjuva devletin uygulamaya koyduğu bir stratejiden başka bir şey değildir. Elbette bu stratejiden Kürt hareketi ve kitleleri doğrudan etkilenmiştir. Buna karşılık, iki büyük gücü birden karşısına almak istemeyen burjuvazi, proleter hareketine karşı **saffları yeniden tanımlama** yoluyla mücadele etmiştir. Yani burjuvazi ile proletarya arasında bir sınıf mücadelesi yerine, bir İslamcı-laik mücadelesi. Elbette, bu strateji boşlukta değil, politik İslam'ın 1991 seçimlerinde (faşizmle ittifak içinde) ilk kez barajı aştığı ve Batıcı-laik burjuvazi ve TSK nezdinde yeniden bir tehlike gibi algılanmaya başladığı bir konjonktürde inşa edilmiştir. 1994 belediye seçimlerinde Erbakan'ın Refah Partisi'nin büyük zaferi, bu stratejiye tam bir gerçeklik kazandırmıştır. 28 Şubat'a giden yol döşenmeye başlamış olmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, işçi ve kamu çalışanları hareketlerinin rüzgârı, tempoda bir ölçüde bir gerileme olduğu halde, 1995 yılına kadar devam etmiştir. Kitle hareketi bundan sonra bir durulma göstermeye başlamıştır.

Ama Susurluk kazası (Aralık 1996) ile ortaya dökülen devlet adına işlenmiş cinayetler, harekette yeniden bir canlanma yaratmıştır. Baskıcı burjuva devletin kitleler gözünde teşhiri için muazzam bir fırsat doğmuştur.²⁷ İşçi ve kamu çalışanları hareketlerinin diri unsurları, başta ÖDP ve (Kürt hareketinin o zamanki partisi) HADEP olmak üzere sol siyasi güçlerle ve meslek örgütleriyle el ele vererek 1997 yılı boyunca Susurluk'ta cisimleşen illegal devlet faaliyetlerine karşı demokratik haklar bayrağını yükselten bir dizi kitlesel eylem gerçekleştirmişlerdir. Dönemin başlangıcından farklı olarak proletaryanın doğrudan sınıf sorunları temelinde yürüttüğü eylemler gerilemiştir, ama siyasi eylemlilik yeni bir canlılık kazanmıştır. Ne var ki araya 28 Şubat muhtırası girer. 28 Şubat'ın etkisi altında, sözü edilen geniş ittifakın eylemleri giderek zayıflar. Büyük parantez olarak adlandırdığımız dönemin kesin bitişi, yine toplumsal olayların karmaşıklığının izin verdiği ölçüde, kesin biçimde saptanabilir: 3 Kasım 1997'de, ittifak güçlerinin kazanın yıldönümü dolayısıyla Susurluk ilçesinde düzenlediği kitlesel mitingde ÖDP, HADEP'e karşı son derece sekte tavırlarla ittifakı bozduğunda, dönemin son kitlesel kıpırtısı da sona ermiştir. Başlayan, Kürt bölgeleri dışında, uzun bir çölden geçiş dönemi olacaktır.

3) İşçi sınıfının afyonu, burjuvazinin iç savaşları (1997-2006): 28 Şubat 1997'de başlayan ve bugün hâlâ devam etmekte olan döneme iki şey damgasını vurur. Bunlardan birincisi, AB üyeliği olasılığının somut olarak Türkiye'nin gündemine oturmasıdır. Bu, başka bir dizi faktörün yanı sıra, Türkiye işçi sınıfı ve kamu çalışanları hareketini durgunluğa iten başlıca etkidir. İkincisi ise, burjuvazinin bağrında derin çatlaklar doğması ve bu sınıfın iki kez politik bir iç savaş yaşamasıdır.

Kronolojik olarak gidecek olursak ikincisinden başlamak gerekir. Burjuvazinin bağrındaki en büyük bölünme olan İslamcı/Batıcı-laik bölünmesinin kökleri aslında 1969 yılına kadar geri gider. O yıl Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin başkanlığına gelen Erbakan başbakan Demirel'in müdahalesiyle görevinden alınca siyasi örgütlenmeye gider. 70'li yıllarda kısmi bir güç kazanan siyasal İslam, o dönemde İstanbul ve Çukurova'nın tekelsiz sermayesine karşı Anadolu'nun küçük ve orta boy kapitalistlerinin çıkarlarını savunan ve Türkiye'nin emperyalist Batı ile bütünleşmesi yerine, geleceğini İslam dünyası ile bütünleşmede arayan bir siyasi harekettir ("Milli Görüş"). 12 Eylül'ün baskılarından bir ölçüde payını alan Milli Görüş hareketi, 1991'de

²⁷ Susurluk olayının analizi ve vaad ettiği potansiyel konusunda bkz. *Zehirli Sarmaşıktan Kurtulmak. Susurluk Sonrasında Sosyalist Hareketin Görevleri*, Patronsuz Generalsız Bürokratsız Sosyalizm Borşür Dizisi, 6, 1997.

yeniden meclise girmeyi başarır. 1994'te belediye seçimlerinden büyük bir zaferle çıkarak başta İstanbul ve Ankara olmak üzere bir dizi kentte belediye başkanlığını kazanır. Nihayet, 1995 genel seçimlerinden birinci parti olarak çıkar ve Tansu Çiller'in DYP'siyle koalisyon halinde Refahiyol hükümetini kurar. Bu aşamaya gelindiğinde, artık Milli Görüş'ün ardındaki temel güç olan İslamcı (ya da "yeşil") sermaye de tekeli sermaye statüsüne yükselmiş olduğundan mücadele tekeli sermayenin iki kanadı arasında bir mücadeleye dönüşmüştür. Refahiyol hükümetinin güttüğü dış politika Batı ittifakından uzaklaşmanın ve İslam dünyasına yaklaşmanın işaretlerini içerdiği için, ABD emperyalizmi ile Türkiye burjuvazisinin Batıcı-laik hakim kanadı, TSK'nın yönetiminde düzenlenen muazzam bir basınç sonucunda Refahiyol hükümetini devirmeyi ve Refah Partisi'ni Anayasa Mahkemesi eliyle kapatırmayı başarır. Bu, 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül'den sonra ordunun Türkiye tarihindeki dördüncü müdahalesidir. 28 Şubat 1997 Milli Güvenlik Kurulu esnasında askeri kanadın hükümete verdiği muhtıra bütün bu sürecin başlangıcı olduğu için de bu askeri müdahale 28 Şubat adıyla bilinir.

28 Şubat yöntemleri açısından çok özgün bir askeri müdahaledir. Esas işini o dönemde "silahsız kuvvetler" olarak anılan sivillere yaptırmıştır. Parlamentoyu kapatmamış, hükümeti cumhurbaşkanı Demirel'in katkısıyla düşürmüş, burjuvazinin ve küçük burjuvazinin örgütlerinden ve sendika bürokrasisinden büyük destek görmüş bir harekettir. Peki neden böyle olmuştur? Başka bir ifadeyle, TSK neden bir darbe yapmak yerine böyle bir operasyonu tercih etmiştir? Türkiye'nin AB üyeliğine soyunduğu bir dönemde, bu üyeliği her zaman desteklemiş olan TSK'nın açık bir askeri darbeden kaçınması anlaşılır bir şey olmakla birlikte, sorun bundan ibaret değildir. Yukarıda yapılan analiz gösteriyor ki, 1990'lı yılların ortalarında Türkiye burjuvazisinin hakim Batıcı-laik kanadı ve devlet çok ciddi sorunlarla karşı karşıyaydı ve bir çöküntü korkusu ile yaşıyordu. TSK, arkasına ABD ve Batıcı-laik burjuvaziyi alarak İslamcı sermayenin atağını durdurmaya çalışırken, öteki tehlikeleri görmezlikten gelemeydi. Kurmay mantığı stratejik düşünüşteki ustalığını burada da gösterecekti. Bu toprakların öteki büyük gücü Kürt hareketi, çeşitli yöntemlerle ve hareketi ipe sapa gelmez yorumlarla yanıltan danışmanların etkisiyle²⁸ tarafsızlaştırıldı.²⁹ 1989-95 arası ciddi bir hareketlilik göstermiş olan işçi

28 Kastedilen Yalçın Küçük'tür. Bkz. *Sınıf Bilinci*, "Doğu Perinçek ve Yalçın Küçük: Yeni Yol Arkadaşları", sayı 18, Yaz 1997.

29 Mesela bir genelkurmay yetkilisinin "irtica bölücülükten daha tehlikeli" demiş olması, büyük bir işaret olarak kabul ediliyordu. Daha sonra sızan bir takım bilgiler, TSK'nın o dönemde Kürt hareketinin Avrupa'daki temsilcileriyle bir görüşme bile yaptığını işaret ediyor. (Bu konu son dönemde *Özgür Gündem* gazetesinde yeniden ele alınmıştır. Gazetenin 8 Ekim 2006 tarihli nüshasında PKK'nın o dönemde Avrupa temsilcisi olan Sinan Cilo bu konuda ayrıntılı bilgiler vermektedir.) Kurmay taktikleri! 28 Şubat döneminden sadece bir yıl sonra, Genelkurmay, Milli Görüş'ün işini bitirmesinin ertesinde, Suriye sınırına yolladığı Kara Kuvvetleri Komutanı aracılığıyla tehditler yağdırarak Kürt hareketini hedef almaya başlayacaktır!

sınıfı, en büyük konfederasyonların başkanları burjuvazinin ve küçük burjuvazinin örgütleriyle birlikte “silahsız kuvvetler”in arasına dahil edilerek evcilleştirildi. Nihayet, sosyalist sola ve sol aydınlara da, “yurdumuzu karanlık bir Ortaçağ ideolojisine mahkûm edecek” siyasal İslam’a karşı hareketin sola hayırhah bakacağı telkin edildi. Bir “restorasyon” teorisinin sisi dumanı ile solda göz gözü görmez oldu. Buna göre ordu artık çok gerilen ilişkileri yumuşatacak, sola doğru bir yönelişe girecekti.³⁰ İşte bu teori temelinde sosyalist solda bir dizi akım yönelişini değiştirdi, 28 Şubat’a hayırhah baktı, İslamcılığı baş düşman belledi. Bunu yapmayanlar dahi yapanların üzerine yeterince gitmedi. 28 Şubat bir yandan 1990’lı yıllarda derin bir kriz içinde debelenmekte olan Kemalizmi burjuvazi saflarında diriltti, bir yandan da solda Kemalizmin önünü yeniden açtı. Sosyalist solun bir bölümü TSK’nın yordakçılığını yaptı. Bir bölümü ise olan biteni anlamaz gözlerle izledi. Bugün ulusal sol bu kadar çığrından çıktıysa, bunun köklerini kısmen solun 28 Şubat dönemindeki aymazlığında aramak gerekir.³¹

28 Şubat’ın çok önemli iki başka sonucu da vardır. Birincisi, 3 Kasım 1996 Susurluk kazasıyla birlikte baskıcı burjuva devleti halkın nezdinde genel bir prestij kaybına uğruyor, ülke çapında bir krizin tohumları atılıyor. Bu prestij kaybının merkezinde ise kontrgerillanın örgütleyicisi olarak TSK vardı. “Aydınlık için bir dakika karanlık” kampanyasında neredeyse bütün halk Susurluk’u protesto ediyordu. TSK 28 Şubat operasyonu ile Susurluk’un faturasını Çiller’e yükleyerek halkın gazabını Refahiyol’un üzerine çevirmeyi başaracak ve kendini temize çıkaracaktı.³² İkincisi, Kürt hareketi 28 Şubat’ta tarafsızlaştırılmayı kabul ederek bir bakıma kısa bir süre sonra yaşayacağı yenilgiye kapı açıyordu. Refahiyol’a karşı 28 Şubat zaferinin kazandırdığı özgüven ile TSK bir yıl sonra Suriye’ye Abdullah Öcalan için ultimatoma verecek ve bu Öcalan’ın ABD tarafından Türk devletine teslim edilmesiyle sonuçlanacaktı. Böylece, son derece ironik bir biçimde, 28 Şubat aynı zamanda Kürt hareketi saflarında sol liberalizmin yayılmasına yol açan maddi süreçlerin de başlatıcısı oluyordu!

28 Şubat döneminden sonra Türkiye’nin gündemine yerleşen en önem-

30 “Restorasyon” teorisi için bkz. “Doğu Perinçek ve Yalçın Küçük...”, a.g.m.

31 Bizim mensup olduğumuz siyasi gelenek hem 28 Şubat’ı ısrarla teşhir etti, hem de solun bu gelişme karşısındaki aymazlığı ile mücadele etti. *İşçi Mücadelesi*’nin ve *Devrimci Marksizm*’in öncülü *Sınıf Bilinci*’nin, Nisan 1997 tarihini taşıyan 17. sayısından 22. sayısına kadar güncel gelişmeleri değerlendiren “Sınıf Belleği” bölümü 28 Şubat’ın ve bu olay karşısında solun konumunu analiz eden ve eleştiren yazılarla doludur.

32 Elbette burada Erbakan’ın budalaca politikası da 28 Şubat’ın eline oynuyordu. Erbakan, Susurluk’u protesto için düzenlenen eylemlere “gulu gulu dansı” diyecek kadar miyop bir politika izliyordu.

li madde AB'ye üyelik oldu. 1997 yılı sonundaki zirvede Türkiye'nin üye adaylığını reddeden AB Konseyi, Aralık 1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsünü tanımaya karar veriyordu. Böylece, kriz dolu 1990'lı yıllardan sonra 2000 yılı Türkiye burjuvazisinin hakim Batıcı-laik kanadı ile TSK'nın oluşturduğu ittifak için bir zafer havasıyla açılıyordu. 90'lı yılların ilk yarısında kâbus gibi ortaya çıkan çifte kitlesel mücadele durdurulmuştu. Batıcı-laik burjuvazinin düşman kardeşi İslamcı burjuvazi 1997'de geri plana düşürülmüş, 1999 seçimleri de kazasız belasız atlatılarak Refah Partisi'nin yerine kurulmuş olan Fazilet Partisi yenilgiye uğratılmış, DSP-MHP-ANAP hükümeti kurulmuştu. Yine 1999'da Abdullah Öcalan yakalanmış, yargılanarak idama mahkûm edilmişti. Nihayet, 1999 sonunda Türkiye'yi sürekli bir kriz içinde yaşayan bir "Ortadoğu ülkesi" olmaktan çıkararak "uygar dünya"nın bir üyesi olmasını sağlayacak AB'ye adaylık kabul edilmişti. Ekonomik planda, Türkiye'nin AB'ye uyumunu sağlayacak İMF programı da 1999 krizinden sonra uygulamaya konulmuştu, enflasyon yavaş yavaş düşüyordu.

İşte bu koşullar aynı zamanda sol liberalizmin yıldızının parlayacağı koşullar olacaktı. Türkiye'nin AB üyeliği sol liberalizmin temel düşünün, Türkiye'nin çağdaş, demokratik, düzgün işleyen bir kapitalist toplum haline gelmesinin kapılarını açıyor gibiydi. AB'ye girişin önünü kesebilecek öteki krizler de ortadan kalkmış, burjuvazinin kontrolü altına girmişti. Örneğin, ÖDP'nin sol liberalizmin hakimiyetindeki çoğunluğu Şubat 2000'deki II. Büyük Konferans'a gidilirken öngörülebilir bir gelecekte Türkiye'nin süt liman olacağı yolunda hayaller kuran siyasi durum tahlilleriyle sevinçlerini çocuksu bir tarzda ortaya koyuyordu. ÖDP'nin sol liberalleri bu süt liman yeni dönemde AB solunu, AB taraftarı olan sosyal demokratlarla birlikte oluşturmak için hazırlıklara da giriyorlardı. Burada eklemek gerekiyor ki, birleşik bir sosyalist parti olarak kurulduğunda ÖDP'nin içinde yer almış olan Patronsuz, Generalsız, Bürokratsız Sosyalizm grubu, partinin kuruluşundan 2001 yılındaki bölünmesine dek bu sol liberal görüş ve politikalarla en açık sözlü ve tutarlı biçimde mücadele eden parti içi eğilim olmuştur.

Sol liberallerin ne "küreselleşme" diye anılan dönemin, özellikle Yeni Dünya Düzeni'nin, ne de Türkiye'nin bu yeni düzen içindeki çelişkilerinin doğasını hiçbir biçimde kavrayamadığı çok kısa süre içinde ortaya çıkacaktı. Aradan sadece bir yıl geçmişti ki, Türkiye, tarihinin en derin ekonomik kriziyle karşı karşıya kaldı. Ardından 11 Eylül ve sürekli savaş dönemi geldi. 2002 yılı siyasal İslam'ın, evcilleşmiş biçimi altında olsa dahi, çok daha güçlü biçimde seçimleri kazandığı yıl oldu. 2003 Irak Savaşı'nın, 1 Mart tezkeresi dolayısıyla ABD ile yükselen gerginliğin ve Kuzey Irak'ta bir fede-

re devletin temellerinin atılışının yılı oldu. 2004-2005'ten itibaren de Kürt sorunu yeniden Türkiye'nin gündeminde baş sırayı aldı. Türkiye neredeyse başa, sürekli kriz politikasının tam ortasına dönmüştü!

Bütün bu gelişmeler içinde, 90'lı yılların sancılı gelişmelerine yol açan faktörlerden sadece biri yokluğu ile dikkat çekiyor: sınıf mücadelesi. Elbette, sınıf mücadelesi hiçbir aşamada bütünüyle durmaz. Çıkarları nesnel olarak çelişen iki sınıf her işyerinde günbegün bazen kapalı biçimlerde, bazen açık, karşı karşıya gelir. Bu çatışmalar yer yer sert biçimler kazanır. Ama bazı dönemlerde, mücadele ne yaygınlaşır, ne de politik hayata damgasını vuracak bir genelliğe erişir. (Devrimci bir karakter kazanması ise çok daha nadiren görülür.) İşte 1997-2006 dönemi Türkiye'de böyle bir dönem olmuştur. Sınıf mücadelesi, özel baskı ve yenilgi koşullarının geçerli olduğu 1980-89 dilimi dışında, yarım yüzyılın en düşük düzeyinde seyretmiştir. Elbette, örneğin 2005 yılındaki SEKA mücadelesi başta olmak üzere, bir dizi alanda örgütlü veya henüz yeni yeni örgütlenme aşamasındaki işçi kesimlerinin son derece militan eylemlerini görmezlikten gelmiyoruz. Ama bu mücadeleler genelleşmediği ve politikleşmediği için, söz konusu işçi kesimleri ne kadar militanca ve kararlı biçimde mücadele vermiş olsa da, bu mücadeleler sonunda büyük ölçüde yenilgiyle sonuçlanmıştır.

İşçi sınıfında görülen bu durgunlukta sendika bürokrasisinin bütünüyle düzene teslim olmuşluğundan özelleştirmenin sendikalar üzerinde yarattığı tahribata, sermayenin yeni yönetim tekniklerinden esnekleştirmeye kadar birçok şey rol oynuyor olabilir. Ama bütün bunlar son on yıla yakın süredir sınıf mücadelesinin neden bu kadar düşük düzeyde seyretmekte olduğunu kendi başlarına açıklamaz. Türkiye'de sınıf mücadelesinin durgunluğunu açıklayan iki temel faktör daha vardır. Birincisi, AB'nin işçi sınıfı ve emekçi kitleler için bir afyon, bir uyuşturucu işlevi görmesidir. AB'nin Türkiye'ye ve işçi-emekçi sınıflarına muazzam kazanımlar getireceği konusundaki burjuva propagandası, sendikal bürokrasinin ve liberal solun da katkılarıyla sınıfa ve kitlelere o kadar derinden nüfuz etmiştir ki, herkes o mutlu günleri beklemekte, kendi çıkarları için mücadele etmekten büyük ölçüde kaçınmaktadır.³³

İkinci faktörü kavrayabilmek için, burjuvazinin iç savaşlarının temelinde yatan büyük bölünmeleri kısaca özetlememiz gerekiyor. Türkiye burjuvazisinin bağrında 1990'lı yılların ortalarından başlayarak büyük bölünmeler oluş-

33 Bu sürecin mekanizmaları ve AB'nin işçi sınıfının çıkarları açısından değerlendirilmesi için Bkz. *Avrupa Birliği: Ezilenlerin Afyonu*, İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 2, Ütopya Kitapevi Yayınları, İstanbul, 2001.

muştur. Bunlara kısaca değinelim.

- İlk ve en önemli bölünme, elbette yukarıdan beri sözü edilen Batıcı-laik/İslamcı bölünmesidir. Bu bölünmede Batıcı-laik kanatla TSK ittifak halindedir.

- İkinci önemli bölünme AB konusundadır. Ancak sanıldığı (ve liberal sol ve ulusal sol literatürde vülgerleştirildiği) gibi, bu TSK'nın AB'ye karşı, Batıcı-laik burjuvazinin (ve AKP'den bu yana İslamcı burjuvazinin) AB'ye taraftar olması biçiminde ortaya çıkan bir bölünme değildir. TSK, 2001'den bu yana kanıtlarıyla ortaya koymakta olduğumuz gibi, Türkiye'nin tarihsel bakımdan ilk AB'ci gücüdür ve bugün de AB üyeliğini Türkiye'nin güvenliğinin bir gereği olarak görmektedir. Ne var ki, TSK'nın AB üyeliği ile ilgili bir **zamanlama sorunu** vardır. Türkiye'nin burjuva devletin güvenliğinden sorumlu olan bu kurum, AB üyeliği güvenceye bağlanana kadar, güvenlik konusunda hassas görülen konularda (Kıbrıs, Kürt sorunu, Ermeni sorunu, Ege Denizi konusunda vb. Yunanistan ile anlaşmazlıklar, Ortodoks Patrikhanesi ve benzeri konular) taviz verilmesine karşı çıkmaktadır. Buna karşılık, burjuvazinin ekonomik örgütleri ve yer yer siyasi partileri (MHP gibi "ulusal güvenlik ve çıkarlar" türünden konuları öne çıkaranlar hariç) Türkiye kapitalizminin ekonomik çıkarlarına öncelik vermekte ve AB'ye giriş için gerekli adımların çok daha çabuk ve pürüz çıkarmadan atılması yönünde çaba göstermektedirler. Bu yer yer burjuva güçlerinin arasında (Batıcı-laik/İslamcı bölünmesiyle karşılaştırılmaz ölçüde, çünkü burada stratejik amaç aynıdır) ciddi gerilimler yaratmaktadır. Ne var ki, bu karşıtlığın hiç de mutlak olmadığını aşağıda göreceğiz.

- Nihayet, 12 Eylül rejiminin burjuvaziye işçi sınıfına karşı güvenceye kavuşturmasının belirli bir politik maliyeti olmuştur: 12 Eylül, kendisinden önceki dönemin burjuva partilerini bir süre boyunca siyaset dışında bırakarak burjuvazinin has partilerini (merkez sağ ve, ikincil düzeyde, merkez sol) büyük bir parçalanma dinamiğinin kollarına itmiştir. Kürt savaşının yarattığı sarsıntı her başa geçen hükümeti zayıf düşürmüş, bu da bölünmeye ve merkezin zayıflamasına katkıda bulunmuştur. Bunun sonucunda burjuva politik yelpazesinin merkezi çökmüştür. Bu da ("radikal merkez" olarak) TSK'nın merkez adına çok daha aktif bir rol oynamasını gerektirmekte ve yer yer merkez partileriyle askerin karşı karşıya gelmesine yol açmaktadır.

Burjuvazi, birinci iç savaşını 28 Şubat döneminde yaşamıştır. İkinci iç savaşı ise 23 Nisan 2003'ten beri olgunlaşan koşullar sonucu bugün yaşamaktadır.³⁴ Bu iç savaş şimdi cumhurbaşkanlığı ve ABD'nin Ortadoğu sava-

34 2003-2006 aralığında burjuvazinin iki kampı arasındaki mücadelenin özelliklerini ve 28 Şubat'tan farklarını ele alan bir yazı için bkz. Sungur Savran, "29 Şubat", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 7, Hızlı-Temmuz 2003.

şına uyum sorunları üzerinde düğümlenmiştir.³⁵

Bu tablodan dolayı, Türkiye toplumu 1997-2006 döneminde burjuvazinin kendi iç mücadeleleri (bunlar da sınıf mücadeleleridir!) üzerinde yoğunlaşmıştır. Liberal sol ve ulusal sol, sendikalardaki ve siyasi partilerdeki etkilerinin de aktarma kayışı rolü oynadığı bir süreç içinde işçi sınıfını ve emekçi halkın büyük kitlelerini, burjuvazinin bu iç mücadelelerine taraf haline getirmektedir. İşçi sınıfı ve emekçilerin farklı kanatlarının burjuvazinin şu ya da bu kanadının yedeğine girmesi, bu dönemde sınıf mücadelelerinin işçi ve emekçiler açısından durgun geçmesinin bir başka ana nedenidir.

12 Eylül sonrası sınıf mücadelelerini incelediğimiz bölümden iki önemli sonuç çıkıyor. Birincisi, liberal solun bu topraklarda ilk atılımını yaptığı 1980-89 dönemi ile hem liberal solun, hem de ulusal solun patlamalı bir gelişme gösterdiği son dönem, işçi sınıfının ve emekçilerin mücadelelerinde büyük bir durgunluğun görüldüğü dönemlerdir. Bu da bizi genel bir sosyolojik yasanın Türkiye özgülünde ortaya çıkan bir örneği ile karşı karşıya getiriyor. İşçi sınıfının yenilgiye uğradığı (1980-89) veya mücadelelerinde durgunluğun yaşandığı (1997-2006) dönemlerde, işçi-emekçi kitlelerin saflarında ve sol siyasal hareketler içinde devrimci ve Marksist ideoloji ve hareketler değil, reformist, düzen yanlısı, sınıf politikasını terk eden ideoloji ve hareketler güçlenir. Türkiye’de de böyle olmuştur.

İkincisi, Türkiye burjuvazisinin 1990’lı yılların ilk yarısında başlayan bölünmeleri bir aşamada politik bir iç savaş düzeyine ulaşmıştır. İlk etabı 28 Şubat döneminde verilen bu iç savaş, daha sonra bir dönem arka plana çekilmiş, ama bugün yeniden Türkiye’nin politik hayatına damgasını vurmaya başlamıştır. Toplum giderek daha büyük ölçüde bu iç savaşın tarafı olan burjuva kamplar arasında kutuplaşmaya yönelmektedir.

İncelemekte olduğumuz iki ideolojik akım açısından bu ikinci sonuç da büyük önem taşıyor. Liberal sol ve ulusal sol, gerek **dünya görüşleri**, gerek **programatik hedefleri**, gerekse **somut politik çizgileri** aracılığıyla, büyük işçi ve emekçi kitlelerinin, kadınların, gençlerin ve genel olarak ezilenlerin gündemlerinin, değişik ve karmaşık bir biçimde burjuvazinin değişik kamplarının çevresinde kutuplaşması yolunda birer kanal işlevini görmektedir.

35 Bkz. “Burjuvazinin İç Savaşı, Ekonomik Kriz ve İşçi Sınıfı”, *İşçi Mücadelesi*, sayı 9, Haziran 2006; “Finale Doğru”, *İşçi Mücadelesi*, sayı 12, Eylül 2006; “28 Şubatçı Saflara Tek Bir İşçi Veremeyelim”, *İşçi Mücadelesi*, sayı 13, Ekim 2006.

V. Liberal solun burjuva toplumu fetişizmi

Bu söylediklerimizi liberal sol alanda somut olarak sınamakla başlayalım. Bu akımın tarihe ve Türkiye'ye bakışının mantıksal bir sonucu, programatik hedeflerinin düzgün işleyen modern bir kapitalist ekonomi³⁶ ve burjuva demokrasisi kurmakla sınırlı olmasıdır. Bugün Türkiye'de geçerli olan üretim tarzına ve kurulması amaçlanan düzgün kapitalizme verilen adlar değişebilir. Aslında bu farklılıklar, örneğin 70'li yıllarda Marksist sol içinde yapılan tartışmalar kadar sert tartışmalara bile yol açabilecek kadar farklı teşhislere işaret etmektedir. Ama sol liberaller teori konusunda o kadar da titiz olmak gerektiği kanaatinde değillerdir. Bütün amaç, bugünkü Türkiye'de durumun gelişmiş Batı toplumlarından farklı olduğunu göstermek ve Türkiye'nin de Batı'ya benzemesi için çaba göstermek olduğundan bu tür farklılıklarla uğraşmaya zahmet etmezler. Kullanılan kavramsal çerçeve ne olursa olsun, meram aynıdır.

Programatik hedef: Modern kapitalizm ve demokrasisi

Mesela Ahmet İnsel'de (hiç olmazsa bu konuyu sık sık tartıştığı 2001 ekonomik krizi döneminde)³⁷ açıklayıcı kavram çifti "ilkel birikim" ile "kapitalist birikim rejimi"³⁸ dir. İnsel'e göre, Türkiye'de esas mekanizma "hortumlama" ve benzeri yöntemlerle "yaratılan değerın bir bölümüne yasadışı yollardan veya yasal kılıf altında ama **haksız biçimde** el koymak"tır. Bu, "kapitalist birikim rejiminin doğasına aykırıdır...Kapitalist sömürü, bu açıdan, hortumlama değildir. Sermaye sahiplerinin, emeğin yarattığı değerin bir bölümüne el koyabilmeleri için, toplumsal kullanım değeri olan bir değer yaratırmaları gerekir."³⁹ Sosyalist hareket içinde burjuvazinin politikasını

36 Sol liberalizmin ekonomik görüşlerinin kapsamlı bir eleştirisi için bkz. Kurtar Tanyılmaz, " 'Küresel kapitalizm' yanılısamasının panzehiri: Dünya kapitalizminin uzun krizi", *Devrimci Marksizm*, sayı 1, Mayıs 2006.

37 Bu paragraftaki tartışma, İnsel'in şu yazılarına dayanıyor: "Büyük Bunalım ve Güvensizlik", *Radikal İki*, 22 Şubat 2001; "Mutlak ve Görelî Hortumlama", *Radikal İki*, 29 Şubat 2001; "Özelleştirme Saplantısının Sınıfsal İçeriği", *Radikal İki*, 6 Mayıs 2001; "Bunalım ve Toplumsal Kurucu İrade", *Radikal İki*, 13 Mayıs 2001; "Özelleştirmeye Karşı 'Evrensel Hizmet'", *Radikal İki*, 20 Mayıs 2001.

38 Buradaki kavram çifti tam bir ucubedir. Çünkü, her şeyden önce, "kapitalist birikim rejimi" üç sözcüğün anlamsız biçimde bir araya getirilmesidir. "Kapitalist birikim" veya "sermaye birikimi", "kapitalist üretim tarzı"nın kendi ayakları üzerinde durmaya başlar başlamaz ayrılmaz bir özelliği haline gelir. "Birikim rejimi" ise bütün literatürde sermaye birikiminin farklı dönemlerde aldığı biçimleri ayırt etmek amacıyla kullanılır. İnsel ise, "kapitalist birikim rejimi" kavramıyla genel olan ile onun alt başlıklarını aynı terimin içine yerleştiriyor. İşin ilkel birikim yanı çok uzun bir tartışmayı gerektireceğinden burada girmiyoruz.

39 "Mutlak ve Görelî Hortumlama", a.g.m., vurgu bizim.

izleyenlerin işlerine geldiği zaman Marksizmden yararlanmaları, ta 20. yüzyıl başı Rusya’ında “legal Marksizm” olarak bilinen ekonomistlerden başlayarak tarihsel bir gelenek olmuştur. Ama İnsel bunun riskleri de olacağını bilmeliydi. Bir kere, İnsel’in kapitalizmde sermayenin artı-değerin bir bölümüne el koyabilmesi için kullanım değeri olan bir değer yaratırması şeklinde formüle ettiği koşul, toplumsal sermayenin sadece üretken dilimi (sanayi, tarım, madencilik, taşımacılık vb.) için geçerlidir. Dolaşım alanındaki sermaye (bankacılık, sigorta, toptan ve perakende ticaretin büyük bölümü vb.) için hiçbir geçerliliği yoktur. Çünkü dolaşım alanı tanımı gereği kullanım değeri üretmez, sadece değer biçimindeki değişimleri kapsar. Ama ikincisi ve daha önemlisi, belki de bilinçaltı bir dürtü ile İnsel’in Türkiye’deki mekânizma için “haksız biçimde” demesidir. Bunun mantıksal uzantısı “kapitalist birikim rejimi”nde değer bir bölümüne el koymanın haksız olmadığıdır. Yani İnsel’in yukarıda sözü edilen ilk noktada yaptığı yanlış aslında masum bir yanlış da değildir. “Toplumsal değeri olan bir kullanım değeri yaratırma” koşulu belli ki İnsel için gerçek kapitalizmin meşruiyetini sağlayan bir noktadır.

Başka sol liberal yazarlar başka kavram çiftleri kullanırlar. Örneğin Aziz Çelik, “ahbap çavuş kapitalizmi” (Türkiye) ile “işleyen bir piyasa ekonomisi” (Batı kapitalizmi) arasında bir karşıtlık üzerine yerleştirir tahlilini.⁴⁰ Bilindiği gibi, “ahbap çavuş kapitalizmi” (İngilizcesi ile “crony capitalism”) 1997 Asya krizi sırasında, kapitalizmin ideologları tarafından krizin kapitalizmin işleyişinin olağan bir sonucu olarak değil, ABD ve Avrupa’dan farklı olarak Asya ülkelerinde piyasaların politikacılar ve bürokratlarla yozlaşmış ilişkiler içinde olmasından, moda deyimle şirketlerin “iyi yönetim” ilkelerine uymamaları yüzünden ortaya çıktığı efsanesini yaratmak için uydurulmuş bir kavramdır. Bu tür kavramların bağlamından bağımsız biçimde sol tarafından devralınması bir yana, Çelik’in bunu ABD’de Enron ve World Com, Avrupa’da ise Parmalat olaylarında çarpıcı biçimde ortaya çıkan “şirketlerde iyi yönetim” yokluğunun ortaya çıkmasından, Bush ve Cheney’nin şirketlerinin bütünüyle “ahbap çavuş” ilişkilerinden yararlanarak palazlandığının sergilenmesinden sonra yazması işe bir skandal boyutunu da katıyor. Çelik bu satırları yazdığında ABD’de burjuvazinin ideologları çoktan “asıl ahabap çavuş kapitalizmi bizdeymiş” türünden alaycı yorumlar bile yapmışlardı!

Bülent Forta karşıtlığı, 70’li yılların Türkiye sosyalizminin terminolojisiyle uzaktan çağrışımlar yapacak biçimde formüle eder: “çarpık kapitalizm” (Türkiye) ile “organize kapitalizm” (Batı).⁴¹ Fuat Keyman ise çok daha

40 *Gelecek*, Temmuz-Ağustos 2002.

41 “3 Ekim Sonrası”, *Birgün*, 19 Eylül 2005.

“çağdaş” bir terminolojiyle Türkiye’nin yaşaması gereken değişikliği şöyle özetler: “(a) güçlü/hantal devletin etkinlik, şeffaflık, sorumluluk ve demokratik ilkeleri temelinde yeniden yapılanması; (b) serbest pazar ekonomisinin yeniden düzenlenmesi; ve (c) dağılım adaletinin yaratılması.”⁴² Keyman’ın Türkiye’ye biçtiği programın ilk iki maddesinin burjuva liberal programla kelime kelimesine aynı olduğu aşîkâr. Üçüncü madde Keyman’ın programının “solcu” yanısıdır ki, buna birazdan döneceğiz.

Sonuç olarak, sol liberallerin farklı kavramlar temelinde olsa da ortak bir hedefe sahip oldukları açıktır: “iyi işleyen” bir kapitalist piyasa ekonomisi ve devletin Batı Avrupa burjuva demokrasileri doğrultusunda dönüştürülmesi.⁴³

Strateji: AB üyeliğı

Programatik hedef budur. Bu hedefe ulaşmak için seçilen stratejik yol ise, Türkiye’nin AB’ye katılmasıdır. AB’ye katılma, Türkiye’ye hem “iyi işleyen bir piyasa ekonomisi”, hem de hukuk reformları yoluyla kurulması özenlen bir “Batı demokrasisi” getirecektir. Liberal sol bütünüyle AB taraftarı bir ideolojik akımdır. Evet, liberal solun sözcülerinin bir bölümü, “ne evet, ne hayır” olarak özetlenebilecek ve zamanla alaycı biçimde “havet” olarak nitelenen bir tavra sahip olduklarını söylemektedirler. Ama bunun büyük ölçüde korkak ve ikiyüzlü bir politikanın ürünü olduğu artık kanıtlanmış bulunmaktadır.

Her şeyden önce, sol liberalizmin en büyük politik ağırlığı taşıdığı ÖDP’nin, Türkiye’de “ne evet, ne hayır” derken uluslararası planda AB’yi olumlu gördüğünü açıklamış olduğunu kanıtlarıyla ortaya koymuş bulunuyoruz.⁴⁴ Ama bundan daha önemlisi, Türkiye müzakereler yolunda adımlarını atmaya başlayınca sol liberallerin AB konusunda daha önce izlemiş olduk-

42 “Farklı ‘Sosyal-Liberal’ Sentezler ve Türkiye”, *Radikal İki*, 27 Ekim 2002.

43 “Piyasa ekonomisi” kavramını, yukarıda gördüğümüz gibi, sol liberallerin en açık sözcülerinden olan Aziz Çelik çekinmeden kullanıyor. Buna karşılık, Forta aynı hedefi “organize kapitalizm” olarak ifade ediyor. Burada sol liberallerin teori alanında ne kadar hoyrat olduğu bir kez daha ortaya çıkıyor. “Piyasa ekonomisi” ile “organize kapitalizm”, bu sonuncusunu ilk kez formüle eden Hilferding’den bu yana, Marksist teorisinin tarihinde kapitalizmin iki karşıt örgütlenme tarzını ifade etmek için kullanılmagelmıştır. Örneğin bkz. David Harvey, *Postmodernliğin Durumu*, Metis Yayınları, İstanbul, 1996, s. 200-201’deki tablo. Eğer bu iki kavram (üstelik aynı partinin üyesi!) iki ciddi Marksist tarafından aynı hedefi betimlemek için kullanılsaydı, bundan çok derin bir tartışma çıkardı. Bu da anlamsız bir faaliyet değil, teoriye ve programa saygının ürünü olurdu.

44 Bkz. “Avrupa Birliğı: Ezilenlerin Afyonu”, a.g.e., içinde “ÖDP AB’ye taraftar mı yoksa?” başlığını taşıyan kutu, s. 167-171.

ları ikiye bölünmüş politikanın maskesini atmayı gerekli görmeleridir. Çünkü artık müzakereler konusunda söz söylemek gerekecektir. Ve insan AB taraftarı ise başka türlü konuşur, AB karşıtı ise başka türlü, iki yandan da değilse başka türlü. 6 Ekim 2004'te AB İlerleme Raporu açıklanır açıklanmaz, bir dizi sol liberal yazar içlerindeki ortaya dökmüşlerdir. Bunlar arasında en çarpıcısı, *Birgün* gazetesi köşe yazarı Rıdvan Akar'ın yazdıklarıdır: "Ben bir Avrupa Birliği taraftarıyım. Oh be. Öyleyim." Ve ekliyor: "Türkiye 'uzun ince bir yolda' en önemli aşamaya geldi. Bu aşamada artık dürüst olmak gerekiyor."45 Yazarın "oh be" demesinin sırrı anlaşılıyor: Akar o güne kadar dürüst olamamanın ezikliğini hissetmiştir belli ki. Şimdi ise "artık" dürüst olmak gerekiyor. Bundan daha açık bir itiraf düşünülebilir mi? Akar o güne kadar dürüst olmadığını bir solukta itiraf etmiş olmaktadır! Bizce sol liberallerin hemen hemen hepsinin (bazıları hâlâ itiraf edemese de) duygularına tereüman olarak.

İlerleme Raporu, bir diğer *Birgün* yazarı olan ve ÖDP yönetiminde de yer almış olan Melih Pekdemir tarafından da "demokratik devrim" olarak selamlandı. Pekdemir şöyle yazıyordu: "Biz 'bir kısım' solcular olarak, 6 Ekim itibarıyla karmaşık duygular içine girmiş bulunuyoruz. Bu karmaşa, sanırım hasetlik, şaşkınlık ve gizli-açık memnuniyet şeklinde tecelli ediyor... Yahu, hakikaten 6 Ekim 2004 tarihinde, bu ülkede bir 'devrim' oldu...Şunca yıl devrimcilik yap, bu uğurda onca eziyet çek, mapuslarda sürün, sayısını bilmediğin can yoldaşını yitir...Sonra senin uğruna savaştığın değerlerin bir kısmı, hem de karşı cenahtan yapılan girişimlerle hayata geçsin."46 Rıdvan Akar sol liberal çevrenin ideolojik-politik korku yüzünden içini açamamış olmaktan duyduğu huzursuzluğun nihayet ortadan kaldırılmasından duyulan sevinçle dile getiriyorsa, Pekdemir de liberal solcuların gelecekte kazasız belasız politika yapma özleminin nihayet gerçekleşiyor olduğu yolundaki umudun yarattığı bir başka tür sevinçli ifade ediyor. Pekdemir'in "devrim" kavramına yüklediği sefil anlama aldırma. Burada Pekdemir ve benzerlerinin hayatında gerçekten bir devrim yaşanması umudu vardır. Korkarız, bu umudun bütünüyle bir efsane olduğunu sol liberaller de yakında anlayacaklardır, ama işte umut dünyası.

Birçok sol liberal yazar AB'ye ve Türkiye'nin AB üyeliğine açık açık destek vermiştir. Murat Belge, AB'yi "demokrasinin kod adı" olarak gördüğünü ilân etmiştir.47 Burada bir an durup kendi kendimize sormamız gerekir:

45 *Birgün*, 8 Ekim 2004. Vurgular bizim.

46 Aktaran Selim Karlı, "Sol liberalizm gerçekte yüzleşebilir mi?", *İşçi Mücadelesi*, 15, Kasım-Aralık 2004.

47 Sol liberallerin Marksistlerin yazdıklarını okuyacak vakitleri ve/veya istekleri olmadığı için Belge elbette farkında değildir, ama *İşçi Mücadelesi* dergisi, 2001'den beri AB'yi "İMF'nin Avrupa'daki kod adı" olarak niteliyor. (Bkz. *Avrupa Birliği: Ezilenlerin Afyonu*, a.g.e., s. 108 vd.) Bu iki nitelemenin karşı karşıya gelmesi ne kadar ironik!

bu AB'yi yüceltme midir, değil midir? Biraz ızan sahibi biri, herhalde bunun bir yüceltme olduğunu kabul edecektir. O takdirde, birçok sol liberalin (örneğin *Radikal İki* sayfalarında AB'yi teşhir etmenin "malûmatfuruşluk" olduğunu yazan Mesut Yeğen'in) sol liberal alanda AB'nin yüceltilmediğini ileri sürmesi hiçbir biçimde gerçeklerle bağdaşmamaktadır.

Belge'nin uzun yıllar çalışma arkadaşı, Türkiye'de sol liberalizmin teo-rik kalesi *Birikim* dergisinin baş muharriri Ömer Laçiner AB üyeliğini açık açık savunmaktadır.48 ÖDP yöneticilerinden Aziz Çelik de AB taraftarlığını gizlemeye hiç gerek görmeyenlerdendir.49 Yine ÖDP'den Zafer Aydın, Melih Pekdemir'e şu sözlerle yankı verir: "Cumhuriyet'in 79. yılında Cumhuriyet tarihinin en önemli demokratikleşme imkânı 'AB'ye uyum paketi' çerçevesinde ortaya çıktı." Aydın, anlaşılan, 3 Ekim'i 1960-80 arasında Türkiye'de yaşanan dev sınıf mücadelelerinden daha önemli bir kavşak olarak görmektedir. Yazara göre "AB, çözüm alanının genişletilmesinin zemini"dir.50 Burada kaynak olarak gösterilen yazarlar arasında sol liberal alan üzerinde öylesine büyük etkisi olan isimler vardır ki, bunları basit "şahsi" fikirler olarak yorumlamak mümkün değildir.

Yöneliş: "Liberal" burjuva partilerine destek

Sol liberalizm başından itibaren köhnemiş, hantal, anti-demokratik devlete karşı sivil toplum içinde bir mutabakat arayışı çerçevesinde sağın "liberal" olarak gördüğü partilerine ve liderlerine açıkça destek vermiştir. Sadece destek vermekle kalmamış, aynı zamanda bu partilerden gerçek mucizeler de beklemiştir. 12 Eylül askeri diktatörlüğünün bir oramiralin başkanlığında kurduktuğu hükümette başbakan yardımcılığı yapan Özal'ı 1983 döneminde de, 1990'lı yılların başında "İkinci Cumhuriyet" projesini ortaya attığında da destekleyen çok sayıda sol liberal olmuştur. Arada 80'li yılların ikinci yarısında ve 90'lı yılların başında Demirel yere göğe sığdırılamadı. 80'li yıllarda sol liberalizmin ilk organı *Yeni Gündem*'den TBKP'nin liberalleşmesinin organları olan *Yarın* ve *Yeni Adımlar*'a, oradan o dönemde sivil toplumculukla flört etmekte olan Perinçek'in *İkibine Doğru* dergisine Demirel birçok sol derginin yıldızıydı.51 1991'de ANAP iktidardan düşüp de Demirel-İnönü (DYP-SHP) hükümeti kurulunca, sol liberal yazarların Demirel'in seçimden

48 Bkz. örneğin "AB ve Sosyalist Sol", *Birikim*, sayı 199, Kasım 2005.

49 Bkz. örneğin "AB Aynasındaki AKP görüntüsü", *Birgün*, 21 Ekim 2005.

50 "Demokrasi ve Cumhuriyet", *Radikal İki*, 27 Ekim 2005.

51 Solun bu dönemdeki Demirel yüceltmesini köklü bir eleştiriye tâbi tutan bir kaynak için bkz. Can İlgin, "Dem(irel)agoji", *Onbirinci Tez*, sayı 1, Kasım 1985.

önceki “şeffaf karakol” retoriğine kanarak bu hükümetten aylar boyunca nasıl muazzam bir demokrasi atılımı beklediğini, aralarında bazılarının nasıl “bir demokratik devrim yaşıyor” tespitleri yaptığını görmek isteyenler, o dönemde sol liberallerin eline geçmiş olan *Cumhuriyet* gazetesinin koleksiyonlarında bir hazine bulacaklardır. Bu arada sol liberallerin “demokratik devrim”i dünyada yapılabilecek en kolay şey olarak gördükleri sonucuna da ulaşmak gerekiyor. Baksanıza Türkiye’de her on beş yılda bir “demokratik devrim” oluyormuş!⁵²

Biz “liberal” olduğu hayal edilen burjuva güçlere verilen desteğin ve bu güçler hakkında beslenen hayallerin örneği olarak son dönem üzerinde yoğunlaşalım ve 3 Kasım 2002 seçimlerini sol liberal yazarların nasıl karşılamış olduğunu kısaca görelim.

Fuat Keyman, AKP’nin seçim zaferine tarihsel bir önem atfediyor: “... AKP’nin tek parti iktidarını yaratan seçim zaferini, hem 1990’lı yılların sonunda dibe vuran halktan kopuk eski siyaset anlayışının tasfiyesi, dolayısıyla ölümü, hem de yeninin tam olarak doğmadığı fakat belli belirsizlikleri içinde taşıyan yeni bir dönemin Türkiye’de başlaması temelinde görmeliyiz.” Tabii, aradan dört yıl geçtikten sonra Keyman’a “yeni”nin nerede olduğu sorulsa pek bir cevap verebileceğini sanmıyoruz. Ancak, bu ilk tespit, fikri ifade eden cümle kadar ağıdalı bir aydın gözlemi olarak kabul edilip geçilebilir. Bundan sonra gelen daha politiktir: “Önemli olan,...AKP’ye önyargısız yaklaşımdır, muhafazakâr-liberal sentezle yapıcı ama eleştirel bir ilişkiye girmektir. Ve Türkiye’de demokratik bir tartışma ortamını yaratmaktır.”⁵³ Görüldüğü gibi, Keyman açıkça AKP hükümetine hayırhah bir tavır takınılması gerektiğini söylemektedir.

Ondan daha açık sözlü olanlar da vardır. Ahmet İnsel 3 Kasım seçim sonuçlarını “olabilecek en iyi sonuç” olarak niteledikten, “...seçim sonrasında beklenmedik biçimde olumlu bir tablo çıktı” dedikten sonra yazısının

52 Sol liberallerden eski TBKP’li Hüseyin Ergün de bu devrim sendromuna kendince bir katkıda bulunuyor. “Reform Kesmez, Devrim Gerek” (*Radikal İki*, 3 Haziran 2001) başlıklı bir yazıda, “yaşamın bütün alanlarında, ulusallıktan küreselliğe geçiş” olduğu için, “hukuktan eğitime, vergiden paraya, özgürlükten egemenliğe, rekabetten dayanışmaya” her alanda devrim öneriyor. Ergün’ün bu saydığı alanlarda “devrim”den ne anladığının örneklerini iki başka yazısında buluyoruz. Para konusunda TL’nin terk edilerek avroya ya da dolara geçilmesini (“TL Öldü”, *Radikal İki*, 29 Nisan 2001), vergi konusunda ise gelir ve kurumlar vergisinin kaldırılmasını ve bütün verginin harcamalardan alınmasını (Gelir ve Kurumlar Vergileri Kaldırılmalı”, *Radikal İki*, 6 Mayıs 2001) öneriyor. Bunlar kapitalistlerin rüyasını görecekleleri ama öneremeyecekleri tedbirler. İşte size devrim...ya da karşı devrim! *Radikal İki*’ye böyle yazarları sistematik olarak yayınlamak pek yakışıyor. Ne de olsa öneriler bütünüyle “radikal”!

53 “AKP ve Muhafazakâr-Liberal Sentez”, *Radikal İki*, 10 Kasım 2002.

başlığına da yansıyan müthiş bir tespit yapıyor: "...seçim sonuçları 12 Eylül rejiminden görece olarak sessiz ama bir o kadar kesin çıkışın siyasal ve toplumsal koşullarını oluşturuyor."⁵⁴ Görüldüğü gibi, İnsel AKP'ye 12 Eylül'ü tasfiye misyonunu bile atfediyor.

Bülent Forta ise AKP'den çok şey beklediğini, ama düş kırıklığına uğradığını gösteren şu satırları yazıyor: "Aslında bütün her şey, uluslararası koşullar, iç siyasetin dengeleri AKP açısından olağanüstü elverişli durumdaydı." İlk anda bu sadece nesnel koşulların bir tasviri gibi görünüyor. Forta AKP'nin çeşitli alanlardaki icraatını anlattıktan sonra şöyle bir sonuca ulaşıyor: "Şimdi deniz bitti. Türkiye, AKP iktidarının ilk yıllarında yakaladığı 'altın fırsatı' yine AKP iktidar eliyle yok etti."⁵⁵

Örgütsel alan: Sosyal demokrasi ile birleşme yönelişi

Yukarıda, 1980'li yıllarda ilk ortaya çıktığında sol liberalizmin Türkiye'nin ideolojik hayatında bir ilk oluşturduğundan söz etmiştik: Türkiye'de sosyalist hareket içinden Marksizme yönelen ilk eleştiri olmuştur bu akım. Sol liberalizm, aynı zamanda başka bir bakımdan da Türkiye sol hareketinde bir ilki temsil ediyor. Örgütsel alanda, klasik anlamıyla sosyal demokrasi, yani işçi sınıfı hareketi içinde Marksist olarak doğan ama daha sonra bir düzen partisi haline gelen akım, Türkiye'de hiçbir zaman var olmamıştı. Türkiye'de "sosyal demokrasi" olarak anılan akım, ne işçi hareketinin saflarından gelmişti, ne de Marksist ideolojiden. Şimdi ilk kez geçmişte Marksizme sahip çıkan, sosyalist hareket içinden gelen bir akım, yani ÖDP sosyal demokrasi ile bütünleşme yönelişini seçmiştir.

Bu, partinin kuruluş yıllarında bugün partiyi elde tutan çoğunluk grubunca hiçbir zaman resmi politika olarak ilan edilmiş olmasa da, adım adım örülmekte olan bir yöneliştir. Somutlaşması için 2000-2001 yıllarını beklemek gerekti. AB yanlısı sosyal demokrat kadrolar (örneğin Ercan Karakaş, Fikri Sağlar, şimdi hayata gözlerini kapatmış olan Aydın Güven Gürkan vb.) İnönü'nün onursal başkanlığında yeni bir sosyal demokrat parti için kolları sıvayınca, o dönemde ÖDP başkanı olan Ufuk Uras da dahil örgütlenme çabalarına ÖDP temsilcileri de katılmıştı. *İşçi Mücadelesi* dergisinin o dönemde yaptığı teşhise göre, ÖDP çoğunluğunun azınlık gruplarıyla bağlarını kesmeye karar vermesinin ve muhalefetin bazı önde gelen isimlerini partiden ihraç etmesinin temelinde bu yöneliş yatıyordu.⁵⁶ Bu proje

54 "12 Eylül'den Çıkış Kapısı", *Radikal İki*, 10 Kasım 2002.

55 "Kaçırılan fırsatların ardından", *Birgün*, 19 Haziran 2006.

56 Bkz. "Nefretin ve Kopenhag Kriterlerinin Partisi", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 1, Ocak-Şubat 2002.

Devrimci Marksizm

gerçekleşmediyse, ÖDP sosyal demokrasi ile bütünleşmekte isteksiz olduğu için değil, sosyal demokratların projeyi kotaramamaları dolayısıyladır. Bu başarısızlık, ÖDP'yi sosyal demokrasi yönelişinden vazgeçirememiştir. 2002 yılında da Karayalçın'ın SHP'si ile ÖDP arasında bir yakınlaşma yaşanmış, ama bu girişim de hicranla sonuçlanmıştır.

Buna rağmen öyle görünüyor ki, sol liberaller AB'ci sosyal demokrasi ile birleşme hülyasından hâlâ vazgeçmemişlerdir. Partinin eski başkanı ve ÖDP aydınları arasında en yüksek sesle konuşanlardan biri olan Ufuk Uras, partinin 10. kuruluş yıldönümünü idrak ettiği günlerde *Birikim* dergisinde, Avrupa çapında bir siyasi parti olarak örgütlenen Avrupa Sol Partisi'nden söz ettikten sonra şöyle yazıyor: "Türkiye'de de sosyalistlerle, Marksizmle barışık sosyal demokratların, azami hedefler bir yana, asgari hedeflerde yan yana gelmesini sağlayacak bir iradenin inşası (ya da onların azamisi ile bizim asgarimizin kesiştiği optimumu değerlendirme) sürecinde, **ÖDP de kendini pekala yeniden tasarlayabilir.**"⁵⁷

ÖDP'nin sosyal demokrasi aşkı, hiç olmazsa şimdilik, tek yanlı bir aşk olarak kalacağı benziyor.

Burjuva sosyalizmi

Buraya kadar yapılan eleştiriler, sol liberalizmin düzgün işleyen bir kapitalizm ile sınırlı bir programatik ufku olduğunu, AB gibi bir emperyalist odağı ve Türkiye'nin buraya katılmasını aktif olarak desteklediğini, sağ partileri "liberal" bulduğu ölçüde yücelttiğini ve sosyal demokrasi ile bütünleşmeye dayanan bir örgütsel stratejiye sahip olduğunu ortaya koyuyor. Okuyucu soracaktır: peki, sosyalizm bunun neresinde?

Bu soruya cevap vermeden önce, okuyucuya hatırlatmak isteriz ki Marx ve Engels'in gençlik başyapıtı *Alman İdeolojisi*'nden bu yana Marksistler açısından bir insanın ya da bir akımın değerlendirilmesi, kendisini nasıl gördüğüne göre değil toplumdaki nesnel konumunun değerlendirmesi temelinde yapılır. Bizim liberal sola hâlâ bir "sol" etiketi ile yaklaşmamız, örneğin Murat Belge'nin, Marx'a ve Gramsci'ye büyük bir saygısızlıkla, "ben Gramsci'ci bir Marksistim" demesi yüzünden değildir. Liberal solun hâlâ nesnel olarak politik yelpazenin solunda bir yer tutması ve kitlelerin (örneğin bizim için en önemlisi sendikal hareketin) gözünde "sol" olmasıdır. Birazdan

57 "10. yılında ÖDP", *Birikim*, sayı 203, Mart 2006, s. 22, vurgu bizim. Sol liberalizmin siyasi yelpazenin sosyal demokrasi alanına doğru bir göçü başlatma dinamiğini, daha 1990'da, ÖDP'nin kuruluşundan yıllar önce öngörmüştük. Bkz: Sungur Savran, "Sosyalist Hareketin Tarihsel Dönemeci-2", a.g.m., s. 24.

göreceğimiz gibi, Marx'ın da kendi döneminin sosyalist hareketi içinde yer alan bazı akımlara yaklaşımı aynı olmuştur.

Sol liberalizmi sosyalist hareketin yelpazesi içindeki yerine yerleştirmeden önce ikinci bir saptama yapmalıyız. İlk ortaya çıktığı 1980'li yıllarda "sosyal soruna" (yani sınıflara ilişkin sorunlara) en ufak bir ilgi duymayan sol liberalizm, 1990'lı yıllarda, özellikle geçmişte kitlesel etkiye sahip olmuş iki sol hareket (TBKP ve Devrimci Yol) saflarına iltihak ettikten sonra, bu meselelere daha yoğun bir ilgi gösterme eğilimine girmiştir. Ne var ki, 90'lı yıllarda bu liberalizmle sosyal adaleti bağdaştırma türünde bir yaklaşım içinde olmuştur, çünkü bu yıllarda sol liberalizm, burjuvazinin ağır ideolojik hegemonyası altında, "küreselleşme"ye, özel mülkiyete ve piyasaya kesin karşı çıkışları "gerçekçi" bulmuyor, bu tür fikirleri savunmanın solcuları gülünç duruma düşüreceği kaygısını taşıyordu. Ne de olsa "küreselleşme" kaçınılmazdı. 1999'da Seattle'da başlayan hareket "küreselleşme"nin hiç de kaçınılmaz olmadığını ortaya koyunca, Latin Amerika ve Avrupa'daki sınıf mücadeleleri de bu durumu perçinleyince, sol liberaller nihayet liberal olmayan bir "alternatif küreselleşme" arayışına girme cüretini gösterdiler. Bugün bütün dünyanın sol liberal akımlarında hakim yaklaşım, düzenin sivriliklerini törpülemek, ekonomik hayatın "gerekleri" yerine getirilirken sosyal adaletin de gözetilmesini savunmaktır.⁵⁸

Bu durumda ortaya şöyle bir tablo çıkıyor. Sol liberalizm köhnemiş, günü geçmiş yapıların aşılmasını ve modern, iyi işleyen bir kapitalist toplumun kurulmasını istiyor, ama bunun aynı zamanda sosyal adalet ilkelerine bir ölçüde saygılı bir şekilde yapılmasını istiyor. Ve sol liberallerin büyük bir çoğunluğu bu yaklaşımı sosyalizm diye sunuyorlar. Eğer bu sosyalizmse, ilk kez Marx ve Engels'in tanımladığı biçimiyle burjuva sosyalizmi olarak nitelenmelidir. *Komünist Manifesto*'ya kulak verelim:

Burjuvazinin bir kesimi, burjuva toplumunun varlığının devamını sağlamak için, toplumsal hoşnutsuzlukları gidermek ister...Sosyalist burjuvalar, modern toplumsal koşulların bütün avantajlarından yararlanmak isterler, ama bunların kaçınılmaz olarak doğurduğu mücadeleler ve tehlikeler olmaksızın. Toplumun bugün varolan durumunu arzu ederler, iş ki bu durumun doğurduğu devrimci ve yıkıcı unsurlar varolmasın.⁵⁹

58 Yukarıda Fuat Keyman'ın Türkiye gündemini tanımlarken "dağılım adaleti"nden söz ettiği noktada, bunun programın "solcu" yanı olduğunu söylemiştik. Seattle sonrası sol liberalizmde işte bu boyut çok daha belirgindir.

59 Karl Marx/Friedrich Engels, *The Communist Manifesto*, Verso, Londra ve New York, s. 70. (Türkçesi için bkz. *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*, çev. Muzaffer Erdost, Sol Yayınları, Ankara, 1991, s. 141.)

İşte kapitalizmi çelişkisiz ve istikrarlı kılma yolundaki bu çaba sol liberalizmin temel hedefidir. Bu gerçeği kimse Bülent Forta'nın son dönemde ÖDP'nin "Bir arada yaşam" kampanyası dolayısıyla yazdığı bir yazıda ifade ettiği kadar açıkça dile getiremezdi. Forta, bu yazıda sosyalizmin görevini kapitalist Türkiye'yi bir arada yaşatmak olarak sunuyor. "Bu toprakların gerçekliği bizi bir arada tutabilecek, buna uygun bir 'toplumsal proje' ortaya koyabilecek tek tarihsel düşüncenin sosyalizm olduğuna işaret ediyor." Okuyucu önce "bizi bir arada tut"ma işinin Türk-Kürt, Alevi-Sünni gibi çelişkileri konu aldığını sanabilir.⁶⁰ Nitekim, yazar Sünni İslamcılığın ve milliyetçiliğin nasıl bölücü olduğunu anlatmaktadır. Oysa, mesele sadece bunlarla sınırlı değildir: sosyalizmin görevi aynı zamanda sınıfları da bir arada tutmaktır! Forta'ya kulak verelim:

Farklı sınıfsal katmanlara bölünmüş, aralarında derin uçurumlar var olan, giderek yoksulların daha yoksul, zenginlerin daha zengin hale geldiği; milyonlarca insanın yoksulluk sınırı altında yaşadığı bir ülke açısından liberalizmin de 'toplumu bir arada tutacak' bir işlev göstermesi mümkün değildir...

Sosyalizm düşüncesi; ulus sorununa yaklaşımı; laiklik konusundaki tutumu ve **sınıf yaklaşımı** nedeniyle 'bir arada yaşamayı' savunmak konusunda gerçek bir 'toplum projesi' ortaya koyma kapasitesine sahiptir.⁶¹

Sınıfların tutkalı görevini liberalizm yapamaz, sosyalizm yapar. İşte Forta'nın söylediği budur! Bu durumda sol liberalizmin Marksizmle geçmişte var olan ilişkisini kesmiş olmasına şaşırarak mümkün mü? Forta başka bir yazısında Lenin'den bir fikir aktardıktan sonra şöyle diyor:

Klasiklerden yapılan alıntılarını sayfa numaralarıyla hatırladığımız, okul kantinlerinde hararetle tartışmalar içinde havalarda uçan alıntılarını 'ideolojik mücadele'de galip gelebilmek için kullandığımız günler şimdi bir sis bulutunun ardında. Araya kopkoyu bir karanlığın girmesinden mi, yoksa hayatın alıntılardan ibaret olmadığını öğrenmemizden mi bilinmez ama ne şimdi 'ateşli' ideolojik mücadeleler ne de altını renkli kalemle çizip, kenar notları düştüğümüz ortak referans kitapları kaldı.⁶²

60 Her ne kadar, Türk ile Kürdün bir arada tutulmasının gerekliliği konusundaki bu kesin yargı sosyalizmin bazı temel ilkeleri ile çelişiyorsa da. Bkz. Şiar Rışvanoğlu, "Halkların Postmodern Kardeşliği", ya da ÖDP Kemalizmle hesaplaşmaktan kaçmaya devam ediyor hâlâ!", <http://iscimucadelesi.net/gundem/gundem240706.htm>.

61 "Tarih ve Konjonktür", *Birgün*, 26 Haziran 2006, vurgu bizim.

62 "İşkenceci gardiyanlar", *Birgün*, 6 Haziran 2006.

Forta için Marksizm “bir sis bulutunun ardında” kalmış bir hatıradan başka bir şey değil. Çünkü Marksizm sınıflara bölünmüş zalim bir toplumu bir arada tutmanın değil, devirmenin, yıkmanın, paramparça etmenin ideolojisi.

Sol liberaller burjuva sosyalizmini benimsiyorsa bunun ardında kendi maddi varoluşlarının da ciddi bir etkisi olduğunu unutmamak gerek. Burada yıllar önce bu maddi temellere ilişkin yazdığımız birkaç satırı aktarmadan geçemeyeceğiz:

Türkiye sermayesinin her geçen gün tekelleşen yapısının, yönetim veya uygulama kademelerinde nitelikli, eğitilmiş işgücüne ihtiyaç duyması, aydınların büyüyen bir bölümünün piyasanın ve sermayenin çıkarlarına daha duyarlı hale gelmesine yol açmaktadır. Aydınların özellikle basın, reklâm, grafik, video, yayıncılık vb. kültürel faaliyetlerle içiçe geçmiş sanayilerde istihdamının hızla artışı, bunun yanı sıra büyük sermayenin sanat faaliyetlerine el atması (vakıflar, galeriler vb.), üniversiteler ile büyük sanayi arasında büyüyen işbirliği (döner sermaye vb.) bir bölüm aydının artık liberal ideolojiye kalıcı biçimde bağlanması yolunda güçlü bir eğilim yaratacaktır.⁶³

1986’da yazılan bu satırlara bugün eklenecek ek koşullar da mevcut. Ama işin özü olduğu gibi geçerli. Bugün kapitalist toplumun sunduğu olanaklardan sonuna kadar yararlanan, maddi yaşamını bütünüyle bunun üzerine kuran bir sol aydın tipi, solun hakim tipolojisidir. İşte sol liberalizm, bu burjuva sosyalizmi, bu ortamların ideolojisidir.

Ufuk Uras, hayalinde başka bir aydın tipi düşünerek şu satırları yazmış:

Yitirmek istemeyeceği bir toplumsal konuma sahip olan orta sınıf solcularının, bırakınız devrimciliğini ya da sosyalistliğini, “nonconformist” bile olabilmele-ri güç olabiliyor. İşçi sınıfı ya da emekçi halk buralardan bakıldığında, sadece ‘acıma nesnesi’nden ibaret gözükebiliyor.⁶⁴

Uras başkalarını kast ediyor, ama işte sol liberalin mükemmel bir oto-portresi!

VI. Ulusal solun burjuva devleti fetişizmi

Sol Kemalizmin efsaneleri bir yana, Kemalizmin kendisi doğuşunda tam anlamıyla geç kalmış bir kapitalizmin yükseliş ideolojisiydi. Sadece bir

63 “Sol Liberalizm: Maddeci Bir Eleştiriye Doğru”, a.g.m., s. 14.

64 “10. yılında ÖDP”, a.g.m., s. 21.

“zümre”ye ya da aydın kadroya ait olmak bir yana, bütün hücrelerine burjuva sınıfının ideolojisi sinmiş bir doktrindi. Kapitalizm-öncesi bir toplumun içinden çıkarak ve Jön Türk devriminin işini sonuna kadar götürerek Türkiye’de kapitalizmin önünü açmıştı. 1848 sonrası çağda bütün burjuva devrimlerinde görüldüğü gibi, daha baştan gerici yanlar da içeriyordu. Ama belirleyici yanı paramparça olmuş bir ülkede bağımsızlığı sağlayarak bir burjuva devleti kurması ve ardından ekonomik, hukuki, ideolojik alanlarda 20’li ve 30’lu yıllarda gerçekleştirdiği atılımlarla kapitalizmin bu topraklarda gelişmesinin temellerini atmasıydı.⁶⁵

Bu yüzden Kemalizm ya da büyük burjuva çevrelerde kullanılan adıyla Atatürkçülük, Türkiye’nin Batı emperyalizmiyle bütünleşmeyi stratejik bir yöneliş olarak benimsemiş hakim sınıflarının cumhuriyetin kuruluşundan beri her aşamada ideolojik cephanesinin bir parçası olmuştur. Burjuvazinin en liberal eğilimlere girdiği dönemlerde bile, İslamcı hareketler veya Kürt kitleleri ciddi bir varlık gösterdiğinde Kemalizm bu topraklardaki kapitalist toplumun yapıstırıcısı olarak yeniden ön plana çıkmıştır.

Solda Kemalizm ise çeşitli etkenlerin ürünüdür. Cumhuriyetin ilk yıllarında Sovyetler Birliği ile yakın ekonomik ve politik ilişkilerden, 60’lı yıllarda Arap dünyasında yaşanan atılımlara (Mısır’da Nasır, Irak ve Suriye’de Baasçılık) kadar uzanan bir dizi uluslararası etkenden emperyalizme karşı mücadele içinde doğmuş bir ülkenin özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kendi bölgesinde emperyalizmin koçbaşı rolünü üstlenmesine, tam da bu dönemde yoksullaşmaya başlayan belirli küçük burjuva ve bürokrat katmanların ve orta kademe subay kadrosunun bu duruma verdiği tepkiye kadar çeşitli faktörler burada rol oynar. Stalinizmin ilerici burjuvaziyi desteklemeye dayanan aşamalı devrim stratejisinin ideolojik etkisi de küçümsememeli.

Ne varki, bugünkü ulusal solun esas sınıftemeli, dünyanın sol Kemalizminden farklıdır. 60’lı yıllarda sol Kemalizmin toplumsal tabanı açık biçimde solcu aydınlar, öğrenciler, çeşitli kademelerden subaylar, kısmen de emekçilerden oluşuyordu. Bugün ise ulusal solun esas toplumsal tabanı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği, CUMOK’lar ve CHP’nin seçmen tabanından açıkça görülebileceği gibi, cumhuriyet Türkiye’sinin nimetlerinden pay almış kentli orta sınıflardır. Bu beyaz Türk cumhuriyetini olduğu gibi muhafaza etmek, tam da beyaz Türklerin işidir. Çünkü hareketin ideologları ile bugünkü ulusal solun ideologları arasında da dağlar kadar

⁶⁵ Kemalizmin burada çok kısa bir özet halinde yapılan bu değerlendirmesinin ayrıntılı bir arka planı *Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri*, a.g.y. başlıklı çalışmamızda, özellikle 2. bölümde bulunabilir. Sol Kemalizmin eleştirisi işe kitabın bütününe yayılmıştır.

fark vardır. 60’lı yılların sol Kemalizminin önde gelen ideologları, her biri Marksizmden şu ya da bu biçimde etkilenmiş Doğan Avcıoğlu, Mümtaz Soysal, İlhan Selçuk ve onlarla ittifak içinde olan MDD’ci TKP kadrolarıydı. Bugün bunların bazıları (Soysal ve Selçuk gibileri) ulusal solun da önemli isimleridir. Ayrıca ulusal solda Doğu Perinçek, Yıldırım Koç ya da Attilâ İlhan gibi kökeni Marksist olan başka isimler de vardır. Ama ulusal solun bir dizi başka ideologu, bu akımın toplumu değiştirmeye soyunmuş bir akım değil, orta sınıfların muhafazakârlığını temsil eden, devleti korumaya soyunmuş bir akım olduğunu en çarpıcı biçimde ortaya koyar. Yekta Güngör Özden, eski Anayasa Mahkemesi başkanıdır. Vural Savaş, eski cumhuriyet başsavcısıdır. Atatürkçü Düşünce Derneği’nin başında bugün emekli bir general bulunuyor. Erol Manisalı bir burjuva iktisat profesörüdür. Bedri Baykam post-modern bir sanatçı iken Kemalizme (yani modernizmin Türkiye’deki temel ideolojisi!) dönmüştür. 60’lı ve 70’li yılların *Cumhuriyet* gazetesi, işçi-sendika sayfasında işçi sınıfının mücadelelerine ciddi yer ayırırdı. Bugün gazete ve ilaveleri Koç, Sabancı, Eczacıbaşı gibi Batıcı-laik seçkin burjuva ailelerinin halkla ilişkiler bülteni haline gelmiştir. Bugünün ulusal solcu gençliği de dünyanın sol Kemalist gençliğinden bütünüyle farklıdır. Dün sol Kemalizmden etkilenen gençlik, Marksizme bütünüyle sahip çıkan bir gençlikti. Bugün ise bırakın Marksist olmayı, politikleşmemiş bir gençliktir ulusal solun tabanını oluşturan. Bütün bunlara, özellikle Türk-İş’te konfederasyon ve sendikalar düzeyinde sol bir kültür içinden gelen sendika bürokratlarını mutlaka eklemek gerekir. DİSK ve KESK’te bile bu tür bürokratlar azımsanmayacak bir taban oluştururlar.

Bu toplumsal bileşim de elbette kendi çıkarları doğrultusunda kendine uygun bir ideolojinin ürettiği bir toprak yaratacaktır.

Anti-emperyalizm mi, milliyetçilik mi?

Ulusal solun TC devletini sadece kuruluş döneminde değil, bugüne kadar bütün tarihi boyunca bizatihi varlığı dolayısıyla ilerici gördüğüne değinmiş-tik. Bunun gerekçesinin, bu devletin kuruluşu sırasında yenilgiye uğrattığı Yunanlıların, Ermenilerin ve Kürtlerin hepsinin her zaman emperyalizmin birer oyuncuğu, birer maşası olduğuna dair bir inanç yattığını görmüştük. 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başında, bu sorunların hepsi değişik yollardan geçerek yeniden güncelleşmiştir. Rum/Yunan sorunu esas olarak Kıbrıs dolayımıyla, ikincil olarak da Türkiye-Yunanistan devletleri arasında var olan bir dizi sorun ve İstanbul’daki Rum Ortodoks Patrikhanesi’nin çevresinde ortaya çıkan bir dizi tartışma aracılığıyla öne çıkmıştır. Ermeni

sorunu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Ermenistan'ın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmasıyla alevlenmiştir. Kürt sorunu ise yirmi yılı aşkın bir savaş ve Türkiye sınırları içinde Kürt halkının kitlesel mücadelesi dolayısıyla Türkiye'nin gündeminin tam merkezine oturmuştur. Son dönemde Kuzey Irak'ta bir federe devletin oluşumu, bu sorunu daha da alevlendirmiştir. Bütün bu olguların Türkiye'de belirli bir milliyetçi dürtü doğurduğu, bu dürtünün çeşitli siyasi odaklarca, en başta devletin merkezi gücü TSK, ayrıca faşist hareket tarafından kışkırtıldığı da ortadadır.

Burada önemli olan bir ek faktör, ABD ve AB devletlerinin bu sorunların her birinde Türkiye'den bazı tavizler beklemeleridir.

Buraya kadar söylenenler olgulardır. Bu olgular karşısında ulusal sol yukarıda belirtildiği gibi belirli bir teori geliştirmiştir. Buna göre, emperyalizm, aynen 20. yüzyıl başında Osmanlı devletine yaptığı gibi, 21. yüzyıl başında Türkiye'yi bölmek ve parçalamak istemektedir. Bu teorinin tuhaf tarafı, her gün binlerce kişi tarafından tekrarlandığı, belki de milyonlarca insan tarafından makul bulunduğu halde, ileri sürdüğü iddianın nedenlerini hiçbir yerde açıklamamış olmasıdır. Yani şu sorunun cevabı yoktur: emperyalizm Türkiye'yi neden parçalamak istiyor? Yazılanlarda sadece iki argümana rastlamak mümkündür. Birincisi, "küreselleşme"nin ulus devletlere bir saldırı olduğu yolundaki teoridir. "Küreselleşme"nin bu tarz yorumlanması'nın temelden yanlış olduğunu daha önce ayrıntılarıyla ortaya koymuştuk.⁶⁶ Ama bir an bu teorinin doğru olduğunu varsaysak bile, verili öncülden ("küreselleşme ulus-devletleri parçalama stratejisidir") arzulanan sonuca ("emperyalizm Türkiye'yi bölmek istiyor") ulaşmak çok kolay değildir. Örneğin, bölgede kalacak olursak, emperyalizm neden Türkiye'yi bölmek istemektedir de Yunanistan'ı ya da bölünmeye çok müsait bir yapısı olan Kıbrıs'ı bölmek istememektedir? Aynı tür ekonomik yapıları göz önüne alacaksa, neden Türkiye'yi bölmek ister de Brezilya'yı ya da Güney Afrika'yı bölmek istemez? İnsanın aklına herhalde "Türkiye Hristiyan olmadığı için" türünden bir açıklama geliyor. Bunun bile son derece laik ulusal solumuza çok yabancı bir argüman olmadığı aşağıda görülecek.

Şayia halinde dolaşan ikinci açıklama ise, Türkiye'nin gücünün emperyalistleri rahatsız ettiği'dir. Ama emperyalistler kendilerine elli yıldır koçbaşı ve sınır bekçisi olarak hizmet etmiş ve bundan vazgeçme yolunda bugün bile en küçük bir niyet belirtmemiş bir devletin gücünden niye rahatsız olsunlar? Bu sorunun cevabı hiçbir yerde verilmemiştir. Daha genel olarak, TC devletin bizatihi varlığının, bütün rakipleri (Rumlar, Ermeniler, Kürtler vb.)

⁶⁶ Bkz. 15 No.lu dipnotta verilen kaynak.

emperyalizmin maşası oldukları için, ilerici olduğu iddiası da gülünecek bir safsatadan ileri gidemez. Ötekiler emperyalizmin maşasıdır da Türkiye devleti son yarım yüzyıldır ne yapmıştır? Daha doğrudan söyleyelim: Türkiye devleti, köklü bir değişim yaşanmadığı takdirde, emperyalizmin Balkanlar, Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya'daki en önemli müttefiklerinden biridir. Öyleyse, emperyalizmin Türkiye'yi bölmeye çalışması kendi bindiği dalı kesmesine benzer!

İşin bir de öteki boyutu var. Bütün bu sorunlar Birinci Dünya Savaşı'nda İttihatçılar döneminde başlayan ve Milli Mücadelede devam eden büyük çatışmaların 1923'te belirli bir güçler dengesi temelinde belirli bir statüye bağlanması ile bir bakıma parantez içine alınmış, ama son derece gerçek sorunlardır. Bu yüzdendir ki, her biri "küreselleşme" döneminde, ulusal sola göre emperyalizm ulus-devletlere saldırmaya başlamadan önce kendini defalarca ortaya koymuş sorunlardır. Kürt sorunu iki savaş arasında sayısız isyanla gündeme gelmiş ve 1984'ten itibaren de Türkiye'nin en önemli sorunu halini almıştır. Kıbrıs sorunu elli yıldan uzun bir süredir, inişli çıkışlı biçimde Türkiye'nin önemli bir dış politika sorunu olagelmıştır. Ermeni sorunu da, diaspora tarafından çeşitli yöntemlerle hep gündemde tutulmaya çalışılmıştır. Oysa "küreselleşme" olarak anılan süreç en fazla 1985'e geri götürülebilir. Emperyalizmin Türkiye'yi bölmek amacıyla plan yapması için ise 1991'i beklemek gerekir, çünkü Sovyetler Birliği o yıl dağılmıştır. Bu dağılmadan önce, Türkiye'nin NATO'nun kanat karakolu olduğunu yadsımak için insanın aklını kaçırmış olması gerekir.

Öyleyse, ne bu sorunlar "küreselleşme"nin ürünüdür, ne de emperyalizmin Türkiye'yi bölmek için bir nedeni vardır. Bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: Türkiye emperyalizm için o kadar önemli bir müttefikse, emperyalist ülkeler (ABD ve AB) neden Rumların, Ermenilerin, Kürtlerin talepleri konusunda Türkiye'ye bu kadar baskı yapıyorlar? Kürtlerin talepleri özellikle AB ülkelerinden neden bu kadar yankı buluyor? ABD PKK'yi, haydi ulusal solun diliyle soralım, neden "koruyor"? Neden Ermeni soykırımını tasarıları birçok Batı ülkesinde kabul görüyor? Neden Kıbrıs konusunda AB bu kadar bastırıyor? Bu safdil soruları ancak dünyayı kendisinden ibaret sanan bir milliyetçilik sorabilir. Emperyalizm bütün dünyayı yönetmektedir. Nasıl her burjuva hükümeti, temelde bir burjuva hükümeti olduğu halde, burjuvazinin çıkarları adına iyi yönetmek için çeşitli başka sınıflara ve katmanlara tavizler vermek zorunda ise, üstelik bu tavizlerin bazıları zaman zaman burjuvazinin uzun dönemli çıkarlarını korumak için aynı sınıfın kısa dönemli çıkarlarına zarar dahi verebilirse, emperyalizm de sınıfları değil, ama ulusları aynı yöntemlerle yönetmek zorundadır. Bu yüzden, her emperyalist ülke her

zaman hem birden fazla ata oynamak zorundadır, hem de bütün ülkelerden beklentileri olduğu için, tâbi uluslar arasında bazen birine, bazen ötekine daha fazla taviz verebilir. Çoğu zaman da tavizlerini dengeler, ama iki tarafa da tam yaranamaz. Bunun için her iki tarafın milliyetçileri de emperyalizmi karşı tarafın yanında gibi görür ve gösterirler.

Bazı çarpıcı örnekler verelim. 80'li yıllarda bir dizi Orta Amerika ülkesini (Nikaragua, Salvador, Guatemala) bir devrim ve iç savaş dalgası kaplamıştı. Orta Amerika'nın Küba'ya yakın olması bu durumu ABD açısından daha da tehlikeli kılıyordu. Bu yüzden, ABD her bir ülkede karşı devrimci güçlere büyük bir askeri destek sundu, hatta kendisi örtülü biçimde savaşa katıldı. Ama bir aşamadan sonra savaşın devamının daha da tehlikeli olduğunu gördüğü için, bütün bu ülkelerde barışı savunmaya başladı. Örneğin Salvador'da FMLN gibi radikal bir cephenin ülkenin politik hayatında yer alması karşılığında silah bırakması yönünde Salvador'un gerici kapitalist hükümetine ağır bir baskı uyguladı. Şimdi bu durumdan hareketle ABD'nin FMLN gerillalarını kapitalist Salvador'a karşı desteklediğini, Salvador'u "bölmeye" ya da "yıkma"ya çalıştığını söylemek mümkün mü?

Daha çarpıcı bir örnek Britanya'dan verilebilir, çünkü artık çocukların dahi bildiği gibi, Britanya ABD'nin tartışmasız en güvendiği müttefikidir. 70'li yıllardan 90'lı yıllara kadar ABD, Britanya'dan bağımsızlık elde etmek için mücadele eden IRA gerillalarına hoşgörü ile yaklaşmış, hem sığınma, hem parasal destek bakımından cömert davranmış, sonunda da iki taraf arasında bir senatörü aracılığıyla siyasi çözüme ulaşmak için arabuluculuk yapmıştır. PKK Türkiye devleti için ne demekse IRA da Britanya devleti için o anlama geliyordu. Bu durumda, ABD'nin Britanya'yı bölmeye çalıştığını mı söylememiz gerekiyor? Hayır, hem ABD'nin kendi içinde İrlanda asıllılar çok yüksek sayıda olduğu için ABD bir bakıma IRA'nın doğal artalanı gibi idi. Hem de ABD bağımsız İrlanda Cumhuriyeti (yani IRA'nın "Kuzey Irak") ile 70'li yıllardan itibaren, en başta ekonomik alanda bir yatırım üssü olarak, çok yakın ilişkiler içinde olduğu için en yakın müttefiki Britanya'yı kayıtsız şartsız destekleyemiyordu. Hepsi bu!

Türkiye'ye çeşitli konularda yapılan baskılar da bütünüyle emperyalizmin bu işleyiş mantığına bağlıdır. Şimdi bu durumda, gerçek dünyadaki sorunların ulusal ideolojide baş aşağı temsil edildiği açıkça ortaya çıkıyor. Ulusal sol, adının da açıkça belirttiği gibi, aynen faşist hareket gibi koyu milliyetçidir. Türk devletinin çıkarlarını Kürtlere, Rumlara/Yunanlılara, Ermenilere vb. karşı militanca savunmaktadır. Ama emperyalistlerin kâh o tarafa, kâh bu tarafa destek veren denge politikasının yarattığı ortamdan faydalanarak kendini anti-emperyalist gibi sunmaktadır. Başka biçimde söy-

leyelim: ulusal sol emperyalizmden şikâyet ettiğinde, bu aslında emperyalizmin Türkiye'ye Rumlara, Ermenilere, Kürtlere karşı açık çek vermemesine yönelik bir tepkidir. Yani ulusal sol aslında düpedüz Rum, Ermeni, Kürt düşmanıdır, ama bunu anti-emperyalist retorik altında kamufle etmektedir.

Ulaştığımız bu sonuca ilişkin bir sağlama yapmak da mümkün. Ulusal solun kendisine en yakın hissettiği odak olan TSK'nın tavrına bakalım. Evet, TSK, asli görevi olduğu için, Türkiye devletinin çıkarları konusunda elbette son derece duyarlıdır. Kıbrıs, Kürt sorunu, Ermeni soykırımı gibi sorunlar gündeme geldiğinde elbette pür dikkat kesilmekte, emperyalist ülkeler bu konularda Türkiye'den tavizler istediğinde rahatsız olmaktadır. Ama TSK bu sorunları gerçek dünyada oldukları gibi ele alır. Bir NATO üyesi olarak, emperyalist ülkelerin politikalarını Türkiye'yi bölmeye yönelik politikalar olarak görmez. Esas karşı olduğu Kürtlerin, Rumların, Ermenilerin talepleridir. Onlarla mücadelesinde emperyalizmden daha fazla taviz ister. Kimseye de dönüp "ben emperyalizmle mücadele ediyorum" demez! TSK'nın dünyasında olduğu gibi ele alınan gerçekler, ulusal solun ideolojik merceğinde baş aşağı görünür!

Öyleyse, ilk sonucumuza ulaşıyoruz: ulusal sol anti-emperyalist değildir, milliyetçidir.

AB, ABD, İMF karşısında ulusal sol

Ulaştığımız sonuca ilişkin ikinci bir sağlama yapmak da mümkün: Türk milliyetçiliğine tehdit gibi görünen rakip ulusal grupların yarattığı duyarlılık dışında ulusal solun ne derece anti-emperyalist olduğunu görmek.

Ulusal solcuların büyük bölümü (onların pek sevdiği kelime ile) "liboş"-lara AB'cilikleri dolayısıyla saldırır. Liberal solun bütünüyle AB'ci olduğu doğrudur, ama ulusal solun AB'ci olmadığı doğru değildir. Birçok ulusal solcu kâğıt üzerinde AB'ye demediğini bırakmaz, ama iş pratiğe gelince tablo bambaşkadır. Her şeyden önce, Türkiye'yi 1995'te Gümrük Birliği'ne sokan hükümette Baykal'ın Çiller'in başbakan yardımcısı olduğunu hatırlamak gerekiyor. Bugün ulusal sol çizgide mangalda kül bırakmayan Baykal, yarın AB üyeliği için fırsat doğsa hemen üzerine atlayacaktır. Aksini düşünen politikadan hiçbir şey anlamıyor demektir. Çünkü bütün Kemalistlerin ve ulusal solcuların dünyaya bakışını Atatürk'ün "muasır medeniyet seviyesine erişme" şiarı kuşatır. Bu da Batı ile bütünleşmek demektir. Ulusal solun sözcüsü *Cumhuriyet* gazetesi ise "milli çıkarlar" söz konusu olduğunda AB'yi eleştirmekle birlikte genel olarak AB'ye taraftar bir tavır içindedir. 1999 Helsinki Zirvesi Türkiye'nin AB'ye aday olduğunu teyid ettikten sonra kuru-

lan Türkiye-Avrupa Vakfı'nın kurucular listesi bu bakımdan son derece göz açııcıdır. Vakıf amacını şöyle açıklamaktadır: "Türkiye'nin Avrupa Birliği ile her alanda bütünleşmesi, hükümetlerin çabalarının yanı sıra sivil toplum ve sivil toplum örgütlerinin bu yoldaki kararlılığı ve etkinliği ile anlam kazanacaktır. Çünkü çağdaşlaşma mücadelesi ve Avrupa Birliği ile bütünleşme çabaları, yalnızca hükümetlere bırakılamayacak kadar önemlidir."⁶⁷ Daha fazla söz gerek var mı? Peki, bu AB'ci vakfın Danışma Kurulu'nda kimler var? Birçok sosyal demokratın ve sendikacının yanı sıra, İlhan Selçuk, Toktamış Ateş, Aydın Aybay, Alev Coşkun, Taner Berksoy gibi isimler, burjuvazinin bir dizi organik temsilcisi ile iç içe bu Danışma Kurulu'nda yer alıyor. İnsan vakfı *Cumhuriyet* gazetesi kurdu sanabilir!

İşin özeti şudur: ulusal sol AB'ye karşı değildir. Atatürk'ün gösterdiği hedef doğrultusunda AB'ye üye olmayı ulusal çıkarın bir gereği saymaktadır. Sadece "onurlu giriş" talep etmektedir. Yani ulusal çıkarları ve en başta ulusal güvenliği zorlayan, hatta tehdit eden bir dizi AB koşulunu kabul etmeden, bunun dışı dış pazarlığını yaparak girmek. Bu tutumun temelinde ne yattığını aşağıda göreceğiz.

Daha genel olarak, ulusal sol emperyalizmin politikalarının Türkiye'de uygulanmasına temelden karşı değildir. Bu kanadın siyasi partileri, ister SHP, ister DSP, ister CHP, hükümetteyken İMF'nin dayatmalarına hiçbir zaman karşı çıkmamışlardır. "Ulusal sol" diye lanse edilen Ecevit DSP'si iktidardayken İMF Türkiye'deki en sağlam, en doğrudan hakimiyetini kurmuştur.

Nihayet, ulusal sol ABD ile ittifaka da karşı değildir. *Cumhuriyet* gazetesi başyazılarında ne zaman ABD'ye çatacak olsa, cümlesine "büyük müttefikimiz" diye başlar. Bazı istisnalar dışında, NATO'dan ayrılmak ya da İncirlik Üssü'nün kapatılması gibi talepler ulusal sol tarafından hiçbir zaman ileri sürülmez.⁶⁸ Aynen AB konusunda olduğu gibi, ABD konusundaki ulusal sol tavrın ardındaki esas nedene birazdan döneceğiz.

Öyleyse, ulusal solun anti-emperyalist olmadığı, emperyalizme karşı yaptığı gürültünün temelinde rakip ulusal gruplardan milliyetçi şikâyetleri olduğu bir kez daha ortaya çıkıyor.

"Milliyetçi" ve "ulusalçı" omuz omuza: Faşizmin yordakçıları

Ulusal solun anti-emperyalizme değil dar anlamda ulusal bencillik

67 Aktaran: *Avrupa Birliği: Ezilenlerin Afyonu*, a.g.e., s. 180.

68 İşçi Partisi ve Türk Solu dergisi, hem AB, hem de ABD konularında kuralı doğrulayan istisnalar vardır.

anlamında bir milliyetçiliğe dayandığını gösteren bir başka yönü, faşizmle işbirliğidir. Bu işbirliğinin önkoşulları yıllar üzerinden olgunlaşmış, pratik işbirliğine ise MHP'nin 1999-2002 arasında yer aldığı koalisyon ortaklığının sonlarına doğru adım atılmıştır. Sol Kemalizmin duayeni İlhan Selçuk 2002 başlarında Devlet Bahçeli ile görüşmüş ve ulusal sol ile "sağın ulusal kesimlerinin birleşmesi"nden söz etmiştir. Bunun ardından, 2002 Haziran ayında AB konusundaki bildiriler savaşında milliyetçi bakış açısıyla yayınlanan bildiri gelmiştir. Burada, Türkiye tarihinde ilk kez açıkça faşist hareketten gelen aydınlarla kendine solcu, hatta Marksist süsü takmış bir dizi başka aydın (Attilâ İlhan, Yıldırım Koç vb.) aynı platformda yer almıştır. Yayınlanan metin, imzacıların arasında çok sayıda sendikacı olmakla birlikte, AB'ye işçi sınıfının ve emekçileri çıkarları temelinde değil, "tarihin tanıdığı en büyük ve en kadim uluslardan biri" olarak nitelenen Türk ulusunun "çıkarları" adına bütünüyle karşı çıkmaktadır. Elbette, burada artık gayet iyi tanıdığımız, Kıbrıs sorunu, Kürt sorunu, Patrikhane vb. baş köşeyi almaktadır.⁶⁹

Bu ilk açılımı, Doğu Perinçek'in İşçi Partisi'nin faşizmle işbirliğini meydanlara taşıması izledi. Bu partiye bağlı Öncü Gençlik örgütünün 2003 yılında "Gençlik Vatan Savunmasına" kampanyası bağlamında İstanbul'da düzenlediği 30 Ağustos mitingi, ADD gençlik kolları, CHP İstanbul Gençlik Kolları ve Ülkü Ocakları İstanbul Şubesi'nin katılımıyla yapıldı. Bu işbirliği sonucunda geniş kamuoyu ulusal solun bir bölümünün faşist hareketle işbirliği stratejisini, yıllar boyu süren uyarılardan sonra, nihayet ilk kez kavradı. Bu ittifaka "Kızıl Elma koalisyonu" adı konuldu. İşçi Partisi'nin faşistlerle pratik ittifakı bir süre daha yayıncılık alanında devam etti. Öncü Gençlik ile Ülkü Ocakları ortak bir dergi yayınladılar.

Solun birçok kesiminde, özellikle de liberal solda, İşçi Partisi'ni ve Doğu Perinçek'i faşizmle işbirliği ve benzer meselelerde özel bir konuma yerleştiren, ona eşi görülmemiş bir konum atfeden bir yaklaşım vardır. Ama iş ulusal solun öteki bileşenlerine, örneğin "iliştirilmiş sol" *Cumhuriyet* gazetesinin yöneticisi İlhan Selçuk'a geldiğinde o "İlhan Ağabey" veya CHP başkanı Deniz Baykal'a gelince o "Deniz Bey" olur. Bu insanlar eleştirilebilir, ama özel bir kötülük atfedilmez onlara. Oysa ulusal solun öteki bileşenleri de İşçi Partisi kadar sorumludur faşizmin toplumda ve solda meşrulaştırılmasından. Önce şunu belirtelim. 2003 yılında yapılan mitingde faşistlerle omuz omuza CHP İstanbul Gençlik Kolları da yer almıştır. Ardından bu işbirliği devam etmiş, Öncü gençlik ile Ülkü Ocakları'nın ortak dergisinin yayınlanmasında

69 Bildirinin ayrıntılı bir analizi için bkz. Selim Karlı, "Faşistler ve Kemalistler kol kola, aynı platformda", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 3, Temmuz-Ağustos 2002.

CHP Gençlik Kolları başkanı da görev almış, CHP yönetimi de hiçbir biçimde buna karşı çıkmamıştır.⁷⁰

Ama bunlardan çok daha önemlisi, İlhan Selçuk ve Deniz Baykal'ın faşist barbarlığın gönüllü korumaları haline gelmiş olmalarıdır. 2005 Newroz'undan sonra "Bayrak Mitingleri" ile başlayan şovenist histeri, hatırlanacağı gibi, sonunda Trabzon'da TAYAD'lılara yönelik linç girişimi ile doruğuna yükselmişti. İşte bu belirleyici nitelikteki olayda Selçuk ve Baykal bütünüyle linç olayını provoke eden faşistlerin yanında yer almışlardır. İlhan Selçuk Trabzon olayından yaklaşık on gün sonra şöyle yazıyordu: "Halk kesiminde yükselen ulusalcı akım, dinciliğe karşı alternatif iktidarın laik cumhuriyet güvencesini tohumlarken, kimler hangi tezgâhın körüklemesiyle bu gelişimi kundaklamaya kalkışıyor?.." ⁷¹ Ulusal solun duayeni aradan birkaç gün geçtikten sonra faşist hareketi daha da açık terimlerle savunacaktır: "Öyleyse sağ-sol gargarasında lafı İslam dünyasındaki 'dinci-milliyetçi' ikilisine getirelim; bunlar yan yana geldikleri zaman hangisi sağcı, hangisi solcu?.. Sorulur mu, elbette dinci sağcı.. Milliyetçi solcu!.. Daha açık bir deyişle, bir ülkücü milliyetçi ise, bir İslamcı (dinci) karşısında bal gibi solcu oluyor.." ⁷² Selçuk'un eski sol Kemalist kültürün etkisi altında faşizmin böylesine savunulmasından rahatsız olanları ikna etmeye çalıştığı açıkça görülüyor. Edememiş olmalı ki, birkaç gün sonra daha da saldırganlaşıyor:

Ulusalcılık son günlerde toplum katmanlarından rağbet görmeye başladı ya, telaşe müdürleri diyorlar ki:

- Faşizm geliyor...
- Yapma!..

(...)

Tepesindeki iktidar takiyyeci, dinci, İslamcıyken muhalefetteki milliyetçilikten korkan kişi akılsız mıdır, cahil midir?..

Satılık mıdır?..⁷³

Deniz Baykal ise Trabzon'daki linç girişimine en ufak bir kınama yöneltmek bir yana, *Cumhuriyet* gazetesindeki bir habere göre, "Trabzon ve Mersin'deki olaylara değinerek insanların Türkiye'de 'yetkili, teslim olmamış, boyun eğmemiş otoritelerin bulunduğundan emin olmadığı için' tepki gösterdiğini belirt"miştir.⁷⁴ Ayrıca şunu söylediği de kayıtlara geçmiştir:

70 Bkz. "Oğuz Oyan'a Bir Soru: CHP'nin Faşist Hareketle İlişkisi Var mı?", *İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 16, Ocak-Şubat 2005.

71 *Cumhuriyet*, 15 Nisan 2005.

72 "Ülkücülerin Durumu?..", *Cumhuriyet*, 19 Nisan 2005.

73 *Cumhuriyet*, 24 Nisan 2005.

74 *Cumhuriyet*, 13 Nisan 2005.

“Vatandaşlar tepkilerini bir bayrak yakma girişimi dolayısıyla ortaya koyunca Türkiye’de kıyamet kopuyor.”⁷⁵

Doğu Perinçek’in faşizmle işbirliğini savunarak sola karşı cinayet işlediğini haklı olarak vurgulayanlar, ulusal solun öteki bileşenlerinin suçlarını da akıllarına iyice nakşetmeliler. Yarın seçimler geldiğinde MHP AKP’nin ardından ikinci parti olarak çıkarsa, “laik cumhuriyeti koruma” gerekçesiyle Bahçeli’yi başbakanlık koltuğuna getiren, sadece Perinçek değil Baykal ve Selçuk olacaklar!

Faşizmle işbirliği yapması, ulusal solun anti-emperyalist değil, düpedüz bencil ulusal çıkarlar temelinde gerici milliyetçi saiklerle davrandığının üçüncü bir kanıtıdır.

Kemalizmden Enverizme

Kemalist sol Türk milliyetçiliğini anti-emperyalist ve savunmacı olduğu için ilerici göstermişti. Ulusal sol, sadece Türk ulusunun çıkarları uğruna çevre uluslara ve halklara karşı düşmanlığı körüklemekle kalmaz, bir de agresif, yayılmacı, fetihçi bir milliyetçiliği savunur. Ulusal sol faşizme paralel olarak Türki dünyayı kurtarma misyonuna soyunmuştur. Bu süreç aynı zamanda 20. yüzyıl başında savunmacı ve gerçekçi bir Türk milliyetçiliğini temsil eden Kemalizmden, Enver Paşa’nın gözünü Türki dünyayı fethetmeye diken yayılmacı milliyetçiliğine dönüşür.

Bu eğilimin kökleri ulusal solun faşizmle işbirliğinden çok daha eskidir. Sovyetler Birliği’nin yıkılması, ulusal solun en etkili isimlerinden İlhan Selçuk’un ve Attilâ İlhan’ın gözlerini Türki dünyanın yeni bağımsızlaşmış ülkelerine dikmesine yol açmıştır. İlhan Selçuk Mayıs 1992’de (yani Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sadece altı ay sonra) şöyle yazıyor:

Haydi gelin, elimizi vicdanımıza koyalım, 21. yüzyıla 8 kala Anadolu’da yine coştüğümüzü, Turan özleminin yüreğimizi yaktığını itiraf edelim. Suç değil bu! Tersine, ‘Adriyatik’ten Çin’e dek’ inanç, dil, kültür ortaklığını paylaşan toplumların bütünleşmesi, küçülen dünyada kaçınılmaz bir gelecek olarak görünüyor...

1918’de, Bakû’den dönmüş, Hazer Denizi’nin ötesine geçememiştik; bu kez de tarih yineleniyor mu? Hayır. Biz tarihin yinelandığına değil, yenilendiğine inananlardanız.⁷⁶

75 *Birgün*, 18 Nisan 2005.

76 *Cumhuriyet*, 22 Mayıs 1992.

Selçuk, okuyucularından geldiği anlaşılan bir dizi itiraza cevap vermek için kısa bir süre sonra şunları da yazar:

Turan canlanabilir mi? 21'inci yüzyıla doğru dünya küçüldü...Batı'yla iç içe yaşıyoruz. Orta Asya'yı evimizin dışına sürmek çağdaşlaşmanın gidişatına aykırı düşmez mi? Ermenistan ya da İsrail diasporalarıyla bütünleşecekler; ama Türkiye'nin Turan'la bütünleşmesi 'ideolojik amaçlı pan Türkizm' sayılacak. Olmaz öyle şey. Tarih yinelenmez, yenilenir. Bu kez Türkistan'a Enver Paşa gibi Bolşeviklere karşı savaşmak için gitmiyoruz. Eğer Türki toplumlar 1917 devriminin kazanımlarıyla cemaat dönemini aşıp laik toplum düzeyine ulaşabilmişlerse, Turan'ın gerekli altyapısı oluşmuş demektir.⁷⁷

Attilâ İlhan ise Sultan Galiyef'in, adı etrafında yarattığı bir mistik ile pan-Türkizm'in bir başka savunucusu olacaktır 90'lı yıllar boyunca. Pan-Türkizmin mantıksal sonucu, ta 40'lı yıllarda Nazi Almanya'sının dümen suyunda "esir Türklerin kurtarılması"nı tarihi programı haline getirmiş olan Türk faşizmi ve onun baş temsilcisi MHP ile ilişkilerin sıkılaşması anlamını da taşıyacaktır. *Cumhuriyet* gazetesi, MHP'ye destek vermeye 1990'lı yıllarda başlamıştır. Burada, Kürt savaşına ve İslamcılığın yükselişine karşı bir barikat oluşturma kaygısının yanı sıra Turancılığın da rolü vardır.

Biz Kemalizmin bu tarihsel uğrakta Enverizme dönüşmekte olduğunu 1990'lı yıllarda saptamıştık. Bugün gerek emperyalizmin dikkati Kafkasya'dan ve Orta Asya'dan önce Ortadoğu'da olduğu için, gerekse Türkiye devletinin Türki dünya politikaları Azerbaycan (1995) ve Özbekistan (1999) başarısız darbelerindeki rolü dolayısıyla iflas ettiği için ulusal solun pan-Türkizmi de soluğunu (şimdilik) yitirmiştir. Ama Enver Paşa'nın mirasının yeniden değerlendirilmesi adım adım işliyor. On binlerce askerin soğuktan ve hastalıktan can verdiği Sarıkamış macerasının dünkü yorumu Enver Paşa'nın Alman emperyalizminin çıkarları doğrultusunda Çarlık hinterlandını ele geçirmek amacına dayalı yayılmacılığının yarattığı bir trajedi olduğuydu. Bugün ise yaklaşım değişti: Sarıkamış'ta her yıl törenler düzenleniyor ve bu savaş "vatan savunması"nın bir uğrağı gibi gösteriliyor. Öte yandan, Ermeni sorunu üzerine koparılan fırtına, başta İşçi Partisi olmak üzere, ulusal solun Enver ve Talat Paşa'lara iade-i itibar sağlama çabasını gündeme getiriyor. Ulusal sol böylece kendi Kemalist köklerine de ihanet ediyor!

Ulusal solun pan-Türkizmi henüz ruşeym halindedir. Ama yarın emperyalizm Orta Asya'yı karıştırmaya başlayınca aniden ve hızlı bir büyüme göstereceğini bilmek için kâhin olmaya gerek yok. Daha bugünden şunu söylemek mümkün: ulusal solun pan-Türkizmi, onun anti-emperyalist olma-

⁷⁷ *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1992.

diğini bir kez daha kanıtlıyor. Çünkü İlhan Selçuk'un yukarıda alıntılanan sözleri Özal'ın ve Demirel'in dümen suyunda söylenmiş sözlerdir. Türkiye dünyaya ilk gözünü diken, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bile önce Özal olmuştur. Ardından 1991'de başbakan olduğunda Demirel de bu politikaya katılmıştır. Selçuk'un yukarıdaki ilk alıntıda kullandığı "Adriyatik'ten Çin'e dek" ifadesi de kelime kelimesine Demirel'den ödünç alınmıştır. Özal ile Demirel'in böylesine öne çıkarttığı bir politik hattın emperyalizmle işbirliğini hedeflediğinden kuşku olabilir mi? 21. yüzyılın pan-Türkizmi, doğrudan doğruya emperyalizmin Kafkasya ve Orta Asya politikalarına paralel bir politikadır.⁷⁸

Ulusal solun TSK destekçiliğinin anlamı

Siyasi iktidar sorunu gündeme geldiğinde, ulusal solun bütünü, bugünün koşulları altında, TSK destekçisidir. Bu kanıtlanması gerekmeyecek derecede açık bir gerçektir, eskilerin deyimiyle bir "bedahet"tir. *Cumhuriyet* gazetesi 28 Şubat döneminde (Batıcı-laik burjuvazinin organik basınına paralel biçimde) TSK'nın müdahalesini sonuna kadar desteklemiştir. 2003'ten bu yana AKP hükümeti ile yaşanan her tür gerilimde TSK'nın siyasi hayata müdahalelerinin ardında durmuştur. Baykal, 28 Şubat döneminde "ordu çok demokratik bir parti gibi davrandı" türünden derin bilimsel tahlillere varacak kadar TSK destekçisi olmuştur. Bugün Meclis'te ana muhalefet konumunda olduğu halde politikasını halkı kazanmak için değil TSK'yı desteklemek üzere biçimlendirmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, Baykal halkın kendisini başbakan yapmayacağını anlamış, 28 Şubat döneminde TSK müdahalesinin Yılmaz ve Ecevit'i başbakan yapmış olduğu gerçeğini hatırlayarak gözünü TSK'ya dikmiştir. Perinçek, 28 Şubat döneminde "iktidar isteyen tanklara ihtiyaç duyacaktır" gerekçesiyle seçilmiş bir hükümetin TSK'nın tanklarıyla ayaklar altına alınmasını desteklemiştir. Bugün bütün politikasını TSK'nın siyasi hayata müdahalesi üzerine yerleştiriyor.

Mesele bu bedahetin saptanmasında değil, bunun yorumlanmasındadır. Sol Kemalizm 60'lı yıllarda ortaya çıktığında, yakın geçmişte 27 Mayıs darbesi yaşanmıştı. Bu darbe burjuvazinin kendi içindeki bir dizi çelişkinin zor yoluyla çözülmesinin ürünüydü. Türkiye'nin Kemalizm sonrası döneminin siyasi güçleri henüz yerli yerine oturmamış olduğu için de karmaşık bir hareketli. Yönetici cuntada faşistlerden ilericilere kadar bir dizi farklı unsur yer alıyordu. 27 Mayıs'ın ürünü olan Anayasa, Türkiye'yi yarım yüzyıldır

⁷⁸ Bu noktanın ayrıntılı bir biçimde açıklandığı bir kaynak için bkz. Kızıl Elma, Kanlı Elma. *Avrasya'da Yaklaşan Felâket ve Türkiye, İşçi Mücadelesi Tartışma Defterleri 1*, Özne Yayınları, İstanbul, 2000.

pençesine almış olan Milli Güvenlik Kurulu'nu da getiriyordu, grev hakkını da. Üstelik çevre ülkelerde (Mısır, Irak, Suriye) askerlerin başını çektiği emperyalizmle karşı karşıya gelen bir dizi hareket, hatta Irak'ta bir burjuva devrimi yaşanıyor. Kısacası, sol Kemalizmin ilerici adına savunduğu strateji bütünüyle yanlış olmakla birlikte, hem anlaşılır nedenleri vardı, hem de savunucularının öznel niyetlerinde Türkiye'yi ileriye taşıyacak bir atılım hedefliyordu.

Ulusal solun TSK destekçiliği ise 12 Mart'tan ve 12 Eylül'den sonra geliyor. Bunların her ikisi de burjuvazinin kendi iç çelişkilerinden değil, doğrudan doğruya sermayenin çıkarları adına işçi sınıfı hareketini ve solu bastırma ihtiyacının bir ürünü olarak tarihin gündemine gelmiştir. 27 Mayıs'tan sonra TSK'nın burjuvazi ile bütünleştirilmesi için birçok tedbir alınmıştır. Bugün Türkiye kapitalizminin en güçlü sermaye gruplarından biri olan OYAK bunun örneğidir. Emekli generallerin büyük şirketlerin yönetim kurullarında yaygın olarak görevlendirilmesi bunun içindir. 50'li yıllarda görece bir yoksullaşma yaşayan subayların devlet memurlarının genel kitlesinden çok daha yüksek bir yaşam standardına kavuşturulması bunu amaçlamaktadır. Bütün bunların sonucunda TSK'nın, Marksizmin klasik tanımında olduğu gibi, burjuva devletin baş güvencesi olduğu gün gibi ortadadır. Üstelik, TSK NATO'nun, yani emperyalizmin temel askeri aygıtının yapılarıyla tam bir bütünleşme içindedir.

Böyle bir gücü iktidar için ileri sürenler, demek ki siyasi hayata burjuvazinin iktidarını korumak ve kollamak için müdahale etmektedirler. Öyleyse, ulusal solda yer alan ve kendini sosyalist olarak tanımlayan unsurlar söz konusu olduğunda (örneğin İşçi Partisi, örneğin *Türk Solu*, örneğin çeşitli "sol" aydınlar), aynen liberal solda olduğu gibi, bir kez daha bir **burjuva sosyalizmi** ile karşı karşıyayız. Ulusal solun bütün enerjisi, bütün çabası bir burjuva devleti olduğu hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak kadar açık olan Türkiye Cumhuriyeti devletini "ilelebet muhafaza" etme amacına koşulmuştur. Başka bir deyişle, şu sonucu açıklıkla çıkarmak gerekir: TC devleti kapitalizmin ve Türkiye burjuvazisinin iktidarının muhafızıdır; ulusal sol ise TC devletin. Öyleyse, ulusal sol kapitalizmin ve Türkiye burjuvazisinin iktidarının muhafızlığında TSK'nın yardımcısıdır.⁷⁹

79 Elbette ulusal solda yer alan ve ona destek veren kadroların önemli bir bölümünün küçük burjuva olması, harekete aynı zamanda bir küçük burjuva nitelik kazandırmaktadır. Ancak küçük burjuvazinin çeşitli uçları arasında yalpalamasını burada görmüyoruz. Hareket burjuva devlete verdiği destekte sarsılmaz bir imana sahiptir. Yine de bazı öteki konularda (örneğin ABD ve AB karşısındaki tavır) belirli bir yalpalamadan söz edilebilir. Hareketin devletçiliği ise kesinlikle küçük burjuva karakteri ile ilintilidir.

Elbette, burada farklı türden bir burjuva sosyalizmi ile karşı karşıyayız. Liberal sol, yer yer açık, yer yer de üstü örtülü biçimde piyasayı, özelleştirmeyi, emperyalizmi savunuyor. Buna karşılık, ulusal sol devletçidir, bütünü olmasa bile en azından geniş kesimleri özelleştirmeye karşı olduklarını iddia etmektedir, emperyalizme karşı olmakta ise görünürde kimse militanlıkta ondan üstün olamaz. Ulusal solun retoriği ile gerçek dünyada savunduğu şey arasındaki bu uçurumu açıklayan bir şey olmalıdır. Bunun sırrı, bu son dönemde TSK'nın gündeminin karmaşıklığında yatar.

TSK anti-emperyalist mi?

Ulusal solun bütün varlık nedeni anti-emperyalizme dayandırılmıştır. Siyasi projesi ise en temelde TSK'nın siyasi hayat üzerindeki etkisinin artırılmasına. Ama araçla amaç arasında asgari bir uyum, en ilkesiz hareketlerde bile gözetilmesi gereken bir şeydir. TSK'nın ulusal solun kendi varlığına temel gerekçe olarak gösterdiği anti-emperyalizme hizmet edebilmek için kendisinin hiç olmazsa potansiyel olarak anti-emperyalist bir karakter taşıması gerekir. Öyleyse, bu konuda TSK'nın konumunu nesnel kıstaslar temelinde inceleyelim.

AB'den başlayalım. Sadece ulusal solda değil, liberal solda da TSK'nın AB karşıtı olduğu yolunda yaygın bir kanı mevcuttur. Sol liberaller bunu TSK'nın Kemalist milliyetçiliğine, köhnemiş hantal devleti koruma içgüdüsüne, kendi ayrıcalıklarını yitirmeye karşı direnmesine vb. bağlarlar. Ulusal solcular ise AB'nin Türkiye'yi bölme ve Türkiye'nin "ulusal güvenliği"ni temelden sarsacak tavizler koparma (Kıbrıs vb.) yolundaki çabalarına karşı TSK'nın sağlam bir anti-emperyalist barikat oluşturduğu kanısındadırlar. Bu kanı o kadar yaygındır ki, bu akımlara mensup olmayan, hatta siyasi eğilimleri olmayan insanlar bile TSK'nın AB karşıtı olduğu inancındadırlar.

Oysa bu tam anlamıyla bir efsanedir. TSK, Türkiye'yi AB yoluna ilk sokan kurumdur ve bugün de AB üyeliğini TC devletinin ulusal güvenliğinin kilit bir ihtiyacı olarak görmektedir. TSK'nın AB taraftarlığı birkaç faktöre dayanır. Bunlardan birincisi TSK'nın Batı ile bütünleşmeyi, Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün varlığına damga vurmuş bu hedefi birincil hedefi olarak görmesidir. İkincisi, TSK Türkiye çevresindeki bütün güvenlik tehditlerine karşı AB şemsiyesini bir güvence olarak algılamaktadır. Burjuva ideologlarının ağzına pelesenk olan "Ortadoğu ülkesi olarak kalınama"nın birincil anlamı budur. Üçüncüsü, TSK Yunanistan'ın AB'ye üye olduğu, Türkiye'nin ise olmadığı bir durumda, gelecekte bu iki ülke arasında çekişmelerde Yunanistan'ın bütün Avrupa'yı arkasına alabileceği gerçeğinin farkındadır.

Bu faktörlere bir dizi başka etken de eklemek mümkündür. Komutanlar da (başta “aşırı milliyetçi” olduğu söylenen ve ulusal solcuların sınırsız bir destek verdikleri yeni Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt olmak üzere) TSK’nın AB’ye desteğini defalarca en açık terimlerle ifade etmişlerdir. En son, Ekim ayı başında Harp Akademileri’nin ders yılının açılışı dolayısıyla yaptığı ünlü konuşmada Büyükanıt AB temsilcisini eleştirdikten sonra şunu eklemiştir: “TSK’nın AB üyeliğini tamamen desteklediği daha önce beyan edilmiştir. Bu nedenle bu açıklamanın Türkiye’nin AB üyeliği ile ilişkilendirilmesi yanlış olur.”⁸⁰ Denebilir ki, bunlar diplomatik konuşmalardır, taktiktir. Ama ortada “taktik” diye geçiştirilemeyecek bir belge vardır. 1997 yılında kabul edilen (ve “gizli anayasa” olarak anılan) Milli Güvenlik Siyaset Belgesi’nde AB üyeliği Türkiye’nin güvenlik ihtiyaçlarından biri olarak saptanmıştır! Bir ordu bir amaca bağlılığını daha nasıl ilân edebilir?

ABD’ye gelince. TSK’nın bugün Kürt sorunu dolayısıyla ABD ile Türkiye arasında var olan gerilimin bir tarafı olduğu kuşku götürmez. Ama TSK’nın komuta kademesi bu gerilimi bir anti-Amerikanizm yönelişine dönüştürmekten büyük bir titizlikle kaçınmaktadır. Bunu anlamak da kolaydır. TSK’nın Türkiye’nin “ulusal güvenliği” için çizdiği stratejik yönelişte ABD ile NATO şemsiyesi başta olmak üzere sürdürülecek işbirliği tam anlamıyla vazgeçilmez bir nitelik taşır. Kürt sorununa ilişkin bütün gerilimlerin (çuval olayı da dahil) yaşanmış olduğu bir aşamada, Genelkurmay başkanı Hilmi Özkök’ün 20 Nisan 2005’te Harp Akademileri Komutanlığı’nda yaptığı konuşmanın ana eksenini “ABD’nin Türkiye’ye, Türkiye’nin de ABD’ye ihtiyacı var” cümlesi ile özetlenebilir. Türk ordusu tam 54 yıldır NATO’nun dışlileri arasında kendine bir yer edinmiştir. Ekim ayı başlarında ise, Özkök sonrası komuta kademesi yeni genelkurmay başkanı Büyükanıt dahil hükümetten AB’ye kadar herkese veryansın etmiştir, ama ABD’ye hiçbir biçimde dokunmamıştır. TSK Türkiye toplumunda en Amerikancı güçtür.

Bütün bunlardan çıkan sonuç açıktır. TSK’nın anti-emperyalizmle hiçbir ilgisi yoktur. Peki, TSK’yı kible edinen ulusal sol neden anti-emperyalist bir retoriğe sarılmaktadır. Bunun cevabı, TSK’nın AB ve ABD karşısında yapmak istediği manevralarda gizlidir. TSK temelde AB ve ABD taraftarı olduğu halde, bütününüyle maşa haline gelmemiş bütün siyasi güçler gibi, emperyalizmle ittifakın genel zemini üzerinde kendi özgül çıkarlarını savunmak için de bir dizi talep ve çaba geliştirmiştir. Ulusal sol bu açıdan TSK’nın manevralarının “sivil toplum desteği” ayağıdır.

TSK’nın AB yandaşı olmakla birlikte bu odak tarafından ileri sürülen

⁸⁰ Cumhuriyet, 3 Ekim 2006.

bazı talepler konusunda zaman zaman rahatsızlık ifade etmiş olduğu açıktır. Bunun temelinde ne yatıyor? TSK açısından AB’ye giriş ilke olarak doğrudur, ama yukarıda belirtildiği gibi **zamanlama** bakımından son derece dikkatli olmak gerekir. AB, bütün emperyalist güçler için geçerli olduğu gibi, bu bölgenin bütün ulus ve halklarını göz önüne almak zorunda olduğundan, Türkiye’den yukarıda sözü edilen bir dizi ulusal sorunda (Kıbrıs, Kürt sorunu, Ermeni sorunu vb.) tavizler istemektedir. Özellikle Kıbrıs ve Kürt sorunlarında verilecek tavizler TSK’ya güvenlik bakımından çok tehlikeli görünmektedir. Eğer Türkiye sonunda AB’ye alınmayacaksa, bu tavizlerin verilmesi halinde Türkiye kendisini eskisinden de daha güvensiz bir ortamda bulacaktır. Dolayısıyla, AB’nin Türkiye’ye üyelik için güvence vermesi, bu tür güvenlik tavizlerinin verilebilmesi için önkoşuldur. TSK’nın AB üyeliği tartışmalarında esas rezervi buradan kaynaklanmaktadır.

Yukarıda ulusal solun “onurlu giriş”i savunduğu görülmüştü. Şimdi bunun sırrı da açıklanıyor. Aynen TSK gibi ulusal solun ana gövdesi de AB taraftarıdır, ama tavizlerin “ulusal çıkarları” zedeleyecek ölçülere ulaşmasına karşıdır. Burada, ulusal solun politikasının TSK’nın kuyruğunda yürüdüğü nü, onun “sivil” uzantısı olduğunu açıkça görüyoruz.

TSK, aynı zamanda, ABD emperyalizmiyle ve genel olarak NATO’da ifadesini bulan emperyalist koalisyonla ittifakı stratejik yöneliş olarak kabul etmekle birlikte, çok ciddi bir güvenlik sorunu saydığı Kürt sorununda ABD’nin desteğinin Kuzey Irak’taki Kürt devletinden Türkiye’ye mümkün olduğunca daha fazla kayması ve bu sayede PKK’nın tasfiye edilmesi yolunda basınç yapmayı bugünkü politikasının ana eksenlerinden biri haline getirmiştir. Ulusal solun Kürt düşmanlığı da doğrudan doğruya TSK’nın bu politikasının bir türevidir.

Bu tartışma, bir şeyi açıkça ortaya çıkarıyor: ulusal solun “sol” gibi görünen bütün retoriği TSK’nın Türkiye Cumhuriyeti devletini korumak için başvurduğu bir dizi politik manevranın ihtiyaçlarına göre biçimlenmiştir. Burada “anti-emperyalizm” tam da solu TSK’nın amaçları uğrunda seferber etme amacı uğruna kullanılan bir ideolojidir. Liberal soldan farklı olarak ulusal solun kapitalizm ve burjuvazi destekçiliğinin daha dolayımli, daha örtülü olmasının temel nedeni budur.

VII. Düşman kardeşler

Bugün Türkiye solunun ideolojik ortamı, temel olarak liberal sol-ulusal sol karşıtlığı çerçevesinde belirlenmektedir. Bu çerçevede bu iki akım mutlak ve uzlaşmaz karşıtlar gibi görünmektedir ve görülmektedir. Bunda solun bu

iki kutbun dışında yer alan akımlarının bu akımları derinlemesine bir incelemeye tâbi tutmamalarının, bunların sınıf karakterini araştırma zahmetine girmemelerinin ve bütün bunların sonucunda ikisinin ortak noktalarını ortaya çıkarma konusunda yetersiz kalmalarının dolaysız bir rolü vardır.

Oysa, bütün karşıtlıklarına rağmen, liberal sol ile ulusal sol önemli bir ortak zemini paylaşırlar. Bunun sonucunda da Türkiye'nin bugün yaşamakta olduğu kilit önem taşıyan politik sorunlarda birbirlerinden köklü olarak farklı olmayan tepkiler verirler. Bu bölümde biz önce politik alanda kilit noktalarda iki akımın nasıl son tahlilde birbirine yakın tepkiler verdiğini ortaya koymaya çalışacağız. Bu kilit meseleler arasına, Türkiye'nin son dönemine damga vuran dört temel meseleyi alacağız: Batıcı-laik/İslamcı çatışması, Kürt sorunu, AB ve daha genel olarak emperyalizm ve nihayet burjuvazinin işçi ve emekçilere neo-liberal saldırısının merkezi unsurlarından özelleştirme. Ardından, bu yakınlığın iki akımın sınıfsal, ideolojik ve politik bakımlardan ortak bir zemini paylaşmasından kaynaklandığını göstermeye çalışacağız.

Burjuvazinin Batıcı-laik/İslamcı çatışmasında, ilk bakışta iki kampın yaklaşımı farklıdır. Ulusal sol, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkelerine çok daha bağınazca sahip çıktığı için İslamcı kamp karşısında TSK'ninkinden hiç farklı olmayan bir hassasiyete sahiptir. Bu hassasiyet o kadar ileri gider ki, insanların Batı tipi mayo yerine haşema giymesini bile politik bir mesele haline getirir. Bu yüzdendir ki, gerek *Sınıf Bilinci*, gerek *İşçi Mücadelesi*, bu akımı anarken "köktendinci" kavramına nazire ile sık sık "kökten Kemalist" kavramını kullanmıştır. Buna karşılık, sol liberalizm İslam konusunda da esas olarak liberaldir. Bu yer yer İslamcı akımı "demokrasi mücadelesi"nin bir parçası olarak görmeye kadar gider. Yukarıda, kimi sol liberallerin 2002 seçimlerinin ardından AKP iktidarından ne kadar büyük şeyler beklediğini görmüştük. Ne var ki, iş Türkiye'nin Batı ile bağlarını zayıflatacak bir gelişmeye gelince sol liberaller aynen ulusal sol gibi TSK'nın ve Batıcı burjuvazinin ardına dizilirler. Sol liberalizmin en önemli değeri olan "demokrasi"ye, burjuva ölçüleri içinde dahi, en kaba biçimde müdahale niteliğini taşıyan 28 Şubat'a sol liberaller arasında sadece bir avuç insan açıktan karşı çıkmıştır. Sol liberalizmin en güçlü siyasi odağı ÖDP çoğunluğu ise bütünüyle ikiye bölünmüş bir politika izlemiştir. Parti içi muhalefetin de basıncıyla, resmi politika olarak, "Ne hazirol, ne Refahyol!" sloganında cisimleşen bir politika benimsenmiş, ama ÖDP'nin 28 Şubat'ta yaptığı en önemli eylemlerden biri olan Sultanahmet mitinginde çoğunluk kitlesi meydanda "Refahyol, defol!" sloganını atmıştır. TSK'nın, "silahsız kuvvetler"e yaslanarak seçilmiş bir hükümeti devirmeye çalıştığı bir dönemde, parti organlarının belirlediği slogan yerine bunun atılmasının siyasi anlamı bütünüyle 28 Şubat'a destek

vermektir.

Liberal solun İslamcı hareket karşısındaki somut politikası yer yer ulusal sol ile özdeş hale gelir. Bunun en iyi örneği KESK yönetimine hakim olan ÖDP'lilerin İslamcı hükümetler karşısındaki tavrıdır. KESK'in bir önceki başkanı Sami Evren başka bakımlardan bütünüyle sol liberal olarak anılacak görüşler savunan bir sendika yöneticisidir. Örneğin, "Avrupa sosyal modelini desteklediğini" uluslararası bir sendika toplantısında açık açık dile getirmiştir.⁸¹ Ama aynı Evren, 2003 Nisanından itibaren TSK ile AKP arasında çelişkiler boy göstermeye başladıktan sonra meydanlardan halka şöyle seslenebilmiştir: "Dostlar, buradan çağrı yapıyoruz. AKP'den rahatsızlığı olan bütün kesimleri dayanışmaya ve mücadeleye davet ediyoruz."⁸² "AKP'den rahatsızlığı olan bütün kesimler" arasında TSK'nın ve faşistlerin de olduğu kimse için sır değildir. Evren'in çağrısının bir İlhan Selçuk ile, bir Bülent Ecevit ile bir farkı yoktur.

Kürt sorunu konusunda da sol liberallerin tavrı en temelde ulusal solunki ile bir ortaklık taşır. Görünürde sol liberaller bu konuda da, aynen İslamcılık konusunda olduğu gibi, ulusal sola göre çok daha açık fikirli, çok daha hoşgörülüdürler. Ama bu hoşgörünün sınırları Türkiye devletinin var olan yapısı tarafından tanımlanır. "Demokrasi"yi en temel değer olarak kabul eden sol liberaller, sanki "ulusların kendi kaderini tayin hakkı" diye bir şeyi hiç duymamışlardır. En fazlasından, mücadele yükseldiğinde Kürtlere bazı hakların tanınmasını talep ederler, ama bunu mücadele bir an önce sona ersin ve "memlekete huzur gelsin" diye savunurlar. Kürtlerin mücadelesi durgunlaştığında ise bu sorunu bütünüyle unuturlar.

Mücadelenin yükselişi esnasında sol liberallerin Kürtlerin haklarının yanında gibi görünen, ama son tablilde devleti savunan ilk çıkışları 1991 yılında olmuştur. 1991, bir yandan Irak'ta Körfez Savaşı'nın ardından Kürt halkının Barzani ve Talabani'den bağımsız bir tarzda ayaklandığı, bir yandan da Türkiye'de ilk "serhildan"ın başladığı, yani onbinlerce, yüz binlerce Kürt'ün hakları için sokağa çıkmaya yöneldiği yıldır. Bu aşamada başlayan ve 1993 yılında PKK'nın ilan ettiği, büyük yankılar yaratan ilk ateşkesi de içerecek biçimde iki yıldan fazla süren bir dönem boyunca, bütün Türkiye Kürt sorununu ne o güne kadar görülmuş, ne de daha sonra görülecek bir özgürlükle tartışıyordu. İşte bu dönemin başında, serhildan ortamında, Demirel bile "Kürt realitesi"ni tanımışken, 95 sol liberal aydın bir araya geleerek kendilerince Kürt sorununda "doğru" tavrın ne olması gerektiği konusun-

81 Bkz. Atilla Özsever, "Devrimcilikten sosyal piyasacılığa", *Finansal Forum*, 26 Haziran 2002.

82 *Cumhuriyet*, 24 Ağustos 2003.

da bir bildiriye imza attılar ve *Cumhuriyet* gazetesinde yayınladılar. (Dönem *Cumhuriyet*'in Hasan Cemal/Okay Gönensin yönetimindeki sol liberal ekibin eline geçtiği dönemdi.) Bildiri, bir yandan Kürtlerin bazı kültürel vb. haklarının verilmesini savunurken, bir yandan da verili siyasi yapıyı bütünüyle kabul temeline dayanıyordu. Bu bildiriye o dönemde *Cumhuriyet*'te yayınlanan bir yazımızla eleştirmiş ve nihai anlamının “ne mutlu Türküm diyene!” yerine “ne mutlu Türkiyeliyim diyene!” şiarını önermek olduğunu belirtmiştik.⁸³

Sol liberalizmin Kürt sorunu konusundaki ikinci büyük çıkışı 2005 yılında geldi. Bir dizi aydın bir bildiri yayınlarak PKK'dan silah bırakmasını talep etti. Bu aydınların temsilcileri Başbakan Erdoğan ile bir de görüşme yaptılar. Bu girişimin anlamı ve ardında yatan saikler, *İşçi Mücadelesi*'nin internet sitesinde yayınlanan bir dizi yazı ile teşhir edilmiştir. Sol liberaller bir kez daha Kürt mücadelesinin Türkiye'nin huzur ve istikrarını bozmaya başladığı ve böylece AB üyeliğini tehlikeye attığı kaygısıyla bu sorunu belirli kısmi reformlarla yatıştırmak için harekete geçmişlerdi. Bu aydınların arasında yer alanların bazıları, açıkça Kürt halkını Kürt hareketinden koparma misyonuna soyunmuştu. Daha sonra, tam da aynı dönemde devletin içinde bazı unsurların (ABD'nin de desteklediği bir planla) Kürt sorununu Kürt hareketini tasfiye ederek ortadan kaldırma yolunda çalışmalar yaptığı ortaya çıktığında, bu yaklaşımın ne ölçüde söz konusu aydınların kafasının bir ürünü olduğu sorusu da doğmuş bulunmaktadır.⁸⁴

Ayrıntılar bir kenara bırakıldığı takdirde, şu nokta açıklıkla ortaya çıkmaktadır: sol liberalizm, aynen İslamcılık karşısında olduğu gibi, Kürt sorununda da varolan düzenin istikrarı sarsılmaya başladığında bu istikrarı koruyacak bir politik yaklaşımı benimser. Bu anlamda, Kürt sorununa çok daha bağnazca yaklaşan ulusal soldan bütün farklılıklarına rağmen, halklar arasında eşitliği temel olan demokratik bir tavır yerine Türk halkının üstünlüğünü belirli reformlarla birlikte sürdürme taraftarı bir tutum içindedir. Yani, son tahlilde, sol liberalizm de Türk milliyetçisidir.

Buraya kadar sol liberalizmin ulusal sola yaklaştığı noktaları ele aldık. Şimdi sıra ulusal solun sol liberalizmin temel konumlarına yaklaştığı noktalarda. Her şeyden önce, bütün anti-empyralist retoriğine rağmen, ulusal

83 Bkz. Sungur Savran, “Liberalizmin Doğrusu Yoktur”, *Cumhuriyet*, 23 Ağustos 1991.

84 2005 yazında sol liberal aydınların yaptığı girişimin eleştirel değerlendirmesi için *İşçi Mücadelesi*'nin internet sitesindeki şu yazılara bakılabilir: *İşçi Mücadelesi*, “Turkish Prime Minister Erdogan's Speech at the Meeting with Intellectuals”, <http://iscimucadelesi.net/gundem/gundem130805.htm> ve *İşçi Mücadelesi*, “Adalet Ağaoğlu'nun Devlete Dilekçesi”, <http://iscimucadelesi.net/gundem/gundem060805.htm>

solun ne ABD, ne AB karşısında kesin bir tavır içinde olmadığını yukarıda çeşitli aşamalarda ortaya koymuş olduğumuzu hatırlatalım. Bunun ardında, aslında ulusal solun Kemalizmi, aynen burjuvazinin Batıcı-laik hakim kanadı gibi, Ortadoğu'dan kopma projesi olarak algılaması yatar. Bunun 11 Eylül sonrasındaki somut ifadesi, emperyalizm ile İslamcı hareketlerin karşı karşıya gelmesi sonucunda ulusal solun içine düştüğü açmazdır. Ulusal sol bir yandan anti-emperyalist bir retorik kullanmaktadır. Bir yandan da köktenci biçimde İslamcılık karşıtıdır. Dolayısıyla, ABD'nin ve onun yedeğinde AB'nin İslamcılığa yönelik olarak "terörizme karşı savaş" adı altında başlattığı saldırı karşısında sürekli yalpalar. Büyük Ortadoğu Projesi bütün ulusal solun ağzındadır. Buna hepsi karşı çıkar. Ama Lübnan'da dini bir bayrak altında ("Allah'ın Partisi") emperyalizm destekli Siyonizme karşı bir ulusal kurtuluş savaşı veren Hizbullah ile karşılaştığında ulusal sol şaşkına döner. Ulusal solun bazı düşünürleri, bunu en uç noktaya götürerek Lübnan savaşında İsrail'i savunmuşlardır. Bunun en açık örneği Özdemir İnce'nin bağnaz İsrail savunuculuğudur.⁸⁵

Burada mükemmel bir buluşma ile karşı karşıyayız: sol liberalizmin önde gelen adı Murat Belge ile ulusal solun saldırgan kalemlerinden Özdemir İnce Türkiye'nin Lübnan'a asker yollamasını savunmakta birleşiyorlar!⁸⁶

Ulusal solun genel olarak neoliberalizme, "küreselleşme"ye, IMF politikalarına karşı çıktığı biliniyor. Ama bunlar da, belirli durumlarda sınırına ulaşır. Ulusal sol, yerli sermayeyi uluslararası sermayeye tercih etme adına, neoliberalizmin temel taşı olan özelleştirmeye de arka çıkmaya başlamıştır. Ulusal solun duayeni İlhan Selçuk Tüpraş'ın Koç Holding'e satışı idari yarıya takılınca bu satış kararı iptal edilirse "araba çoraba" satılacağı gerekçeyle Koç'a satışın iptaline karşı çıkmıştır.⁸⁷ Böylece yıllar boyu özelleştirme karşıtı olarak dolaşan Selçuk, iş somut pratiğe gelince özelleştirmeye belirli koşullar altında taraftar olduğunu ortaya koymuştur. Selçuk'un gerekçesi de ilginçtir: Koç'a satış iptal edilse dahi, Tüpraş'ın mutlaka özelleştirileceğini söylemekte, bu yüzden "araba çoraba" satılması öcüsünden söz etmektedir. Yani burada özelleştirme alanında kaçınılmazlık argümanı ileri sürülmektedir. Bilindiği gibi, kaçınılmazlık argümanı, "küreselleşme" konusunda

85 Bkz. Özdemir İnce, "Gene sözcük fetişizmi", *Hürriyet*, 11 Ağustos 2006 ve "Mal sahibi mülk sahibi hani onun ilk sahibi", *Hürriyet*, 13 Ağustos 2006.

86 Murat Belge, "‘Barış Gücü’ kavgası", *Radikal*, 8 Eylül 2006 ve "‘Birleşmiş Milletler misyonunun mantığı", *Radikal*, 9 Eylül 2006. Özdemir İnce için bkz. bir önceki dipnot.

87 Aktaran Gökhan Candoğan, "İlhan Selçuk'a açık mektup". Gökhan Candoğan, Petrol-İş'in avukatı olarak Tüpraş'ın özelleştirilmesine karşı hukuki düzeyde fiilen mücadele etmiş biri olarak Selçuk'u açıkça eleştirmiştir.

liberalizmin ve sol liberalizmin argümanıdır. Yani burada ulusal sol, sadece sonuçlarda değil düşünce yönteminde de sol liberalizm ile buluşmaktadır.

İlhan Selçuk, Tüpraş'ta hiç olmazsa, kendisiyle daha tutarlı olarak Batıcı-laik sermayenin devi Koç Holding'i savunmuştur. Son zamanlarda daha da ileri giderek ulusal solun "yeşil sermaye" adını takarak aforoz ettiği, İslamcı hareketin ana toplumsal destekçisi olan gruplardan Ülker'i de yasalara rağmen savunmayı görev bilmiştir. Ülker grubuna ait Cola Turka'nın mısırdan elde edilmiş glikozu yasaların belirlediği sınırlar üzerinde kullanması dolayısıyla ceza yemesi ve ilgili fabrikada üretimin durdurulması üzerine yerli sermayeyi yabancı tekellere (bu durumda elbette Coca Cola ve Pepsi Cola) karşı savunma gerekçesiyle "yeşil sermaye"nin de savunuculuğuna soyunmuştur. Böylece, ulusal solun kapitalist tekellerden yana olduğu da bir kez daha tescil edilmiştir.⁸⁸

Bütün bu olayları daha da komik kılan, İlhan Selçuk'un "milli sermaye"yi koruma gerekçesi altında, aslında yabancı tekelleri de (ad vermeden) savunuyor olmasıdır. Koç Holding Tüpraş özelleştirmesinde yalnız hareket etmemiştir, Shell gibi bir dünya deviyle ortaktır. Üstelik, bu ortaklıkta Shell'in son derece güçlü çıkarlara sahip olduğu açıkça ortaya konulmuştur.⁸⁹ Aynı şey Ülker için de geçerlidir: üretimi durdurulan fabrikanın % 50 hisseli ortağı, dünyanın en büyük gıda çokuluslularından, Türkiye'de çevreye verdiği zarar dolayısıyla uzun yıllar tartışma konusu olmuş olan Cargill'dir.⁹⁰ Emperyalizmin günümüzde ortak girişim ("joint venture") biçimini birçok durumda tercih etmesi, Türkiye gibi emperyalizme bağımlı ülkelerin tekeldi sermayesinin ise geleceğini uluslararası tekellerle ortaklığa bağlaması, geçmişin "milli burjuvazi" düşlerinin bütün maddi temellerini ortadan kaldırmış bulunuyor. Buna rağmen, ulusal sol hâlâ bir milli burjuvazi hayal ederek onun savunuculuğuna soyunurken, gerçeklikle cepheden çatışan dünya görüşünün bedelini tam da karşı çıktığını iddia ettiği yabancı tekelleri savunarak ödemektedir!

Böylece, ulusal sol ile liberal solun, bütün farklılıklarına rağmen, son tahlilde, Türkiye politikasının en yakıcı konuları olan, Batıcı-laik/İslamcı çatışması, Kürt sorunu, emperyalizm ve savaş politikası ve özelleştirme konularında kendilerini aynı saflarda bulduklarını görmüş oluyoruz. Basit ve yüzeysel kutupsallıkların esiri olan bir sol açısından, liberal sol ile ulusal solun bu ortak zeminini kavrayabilmek güç, hatta olanaksızdır. Çünkü sosya-

⁸⁸ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Sungur Savran, "İlhan Selçuk'a altı soru", <http://iscimuca-delesi.net/gundem/gundem080806.htm>.

⁸⁹ Bunun kanıtları için bkz. Gökhan Candoğan, a.g.m.

⁹⁰ Vahap Munyar, *Hürriyet*, 4 Ağustos 2006.

list solun bu iki akımın dışında kalan eğilimleri, bu akımları ne doğru dürüst tahlil etmiş, ne de sınıf temellerini anlayabilmiştir. Şimdi son olarak, liberal sol ve ulusal solu en temelde birbirine yaklaştıran altyapının ne olduğunu gözden geçirelim.

Her şeyden önce, her iki düşünce akımının temel çerçevesi sınıfları dışlayan bir yapıya sahiptir. Liberal sol zaten tarihi sınıf mücadeleleri perspektifinden okuma çabasına karşı bir savaş açmış, devlet ile sivil toplum arasındaki çelişkiyi toplumları yönlendiren başlıca dinamik ilân ederek sınıf mücadelesinin yerine yerleştirmiştir. Ulusal sol tarihsel kökenlerinde sınıflara daha duyarlı idi: sol Kemalizm toplumu tahlil ederken de, politikaya müdahale ederken de sınıfları dikkate alan bir çerçeveye sahipti. Ama daha o aşamada bile, sınıflar dışı tanımlanmış bir aktör mevcuttu: “sivil-asker” aydınlar veya “zinde güçler” olarak anılan bürokrasi ve onun elinde olduğu ölçüde devlet, sınıflar-üstü ya da ötesi bir aktör olarak tanımlanıyordu. Bugünkü ulusal solun sol Kemalizmden devraldığı budur. Ama ulusal sol bunu daha da ileri götürmüş, toplumu sınıflara ayırmaktan vazgeçerek “milli” güçlerle emperyalizmin uşaklığı rolünü üstlenmiş güçler arasında bir bölünme yaşandığı fikrini temel olarak almıştır. Ulusal solun bazı bileşenleri için (örneğin Aydınlar geleneği) sınıflar mevcuttur, ama “milli” güçler ile karşıtları arasındaki bölünme bütün sınıfları boydan boya keser. Örneğin, işbirliği yapmaya yöneldiği faşist hareketin sınıf karakteri ulusal sol için hiçbir önem taşımaz. Faşizmi eleştirirken dahi ulusal sol onun esasında ABD politikasının bir ürünü olduğunu ileri sürer, Türkiye toplumu içindeki toplumsal köklerine hiç değinmez.⁹¹

İşte her iki hareketin de sınıf temelli bir teorisi ve politikası olmaması, bunların Türkiye politikasının en yakıcı konularında birbirlerine yaklaşmalarının temelini oluşturur. İslamcı harekete karşı tavırda, işçi sınıfının ve emekçilerin hatırı sayılır bir bölümünün İslamcı hareketin sembollerinin ve söyleminin tutsağı olduğu gerçeği onları ilgilendirmez. Onlar için önemli olan, Batıcı-laik burjuvazi ve modern kentli orta sınıf için gerekli olan burjuva cumhuriyetini savunmaktır. Kürt sorunu söz konusu olduğunda, Kürtler üzerindeki baskı politikalarının Türkiye proletaryasını orta yerinden bölmesi,

91 “Ülkücüler, doğru değilse MHP, Amerikan emperyalizmi tarafından halka karşı kurulmuş, bir iç savaş, gladyo örgütüdür. Halen tepe yönetimine bu anlayış hakimdir. Ancak MHP’nin tepe yönetimi dışında kalan büyük bir kitlesi vardır ve önemli bir kısmı samimi vatanseverdir. Ancak çözümün yani vatanı savunan partinin MHP olduğu yanlışlığı ile Türkeslerden, Devlet Bahçeliye, MHP önderliğinin peşine takılmışlardır.” İşçi Partisi’nin internet sitesinde faşist hareket böyle niteleniyor. Partinin MHP hakkındaki görüşlerini ortaya koyan bu yazıda, hareketin sınıf karakteri konusunda tek bir kelime bile yoktur. Bkz. <http://www.ip.org.tr/lib/pages/detay.asp?goster=ssscvap&idsoru=25>

Türk ve Kürt işçi ve emekçileri karşı karşıya getirmesi onların bir sorunu değildir. Çünkü onlar için önemli olan burjuva toplumunu ve devletini korumaktır. Emperyalizm söz konusu olduğunda, ona karşı alınacak tavır belirleyen uluslararası planda proletaryanın ve öteki emekçilerin, kapitalizme karşıt düşen çıkarları değildir. Türk devletinin çıkarlarıdır: eğer Kürt sorunu dolaısıyla bu çıkarlar emperyalist politikalarla çelişiyorsa, “anti-emperyalist”-tirler. Eğer Türk devletinin çıkarları (örneğin İslamcılıkla mücadele ediyor olduğu için) emperyalizmin politikasına paralel ise, anti-emperyalistlikleri orada sona erer. Nihayet, neoliberalizm, “küreselleşme” ve IMF politikalarının, işçi sınıfını hem ülke içinde, hem de değişik ülkelerin işçilerini birbiriyle rekabet içine sokarak bölme amacını gütmesi onlar için önemsizdir. Onlar için önemli olan Türkiye’nin ve devletinin çıkarlarıdır. Eğer neoliberalizm, “küreselleşme”, IMF politikaları “ülkenin çıkarları”na uygunsa, bunların desteklenmesinde bir beis yoktur.

İkincisi, her iki okul da devlet yanlısıdır. Ulusal sol için açık olan bu gerçek liberal sol açısından daha zor kavranacak bir özelliktir. Bunu yirmi yıl önce de açıklamaya çalışmıştık.⁹² Marksizm devlet karşıtıdır. Devletin temel olarak bir sınıf hakimiyetinin aracı olduğu gerçeğini saptar, azınlığın çoğunluk üzerindeki tahakkümü sona erince, yani sosyalist devrim gerçekleşince devletin derhal sönümlenmeye başlayacağını, sınıfsız toplum geliştikçe de bütünüyle yok olup gideceğini ileri sürer. Buna karşılık, sol liberalizm, has burjuva liberalizmine benzer biçimde, devletin iktidarını sivil toplumun gücünü arttırarak sınırlamaya çalışır. Ama sadece sınırlamaya: liberalizm için devletin ortadan kaldırılması söz konusu değildir. Devlet ekonomik alan ne kadar serbest bırakılırsa bırakılsın, her zaman kamu düzenini (yani sınıf hakimiyetini) sağlamak açısından gereklidir. İşte bu anlamda, bu iki akım, **Marksizm ile karşılaştırıldıklarında**, birbirlerine çok daha yakındırlar. Burada, solun büyük bölümünün sandığının tersine, ulusal sol ile liberal solun iki kutbu oluşturmadığını, bunların ortak bir zeminde bulunduğunu (devletin gerekliliği), Marksizmin ise devletin tarihsel olarak yok olmaya mahkûm olduğunu savunarak tartışmanın öteki kutbunu oluşturduğunu görüyoruz.

Üçüncüsü, Türkiye tarihinin somut bağlamında bu iki akım birbirinin devamıdır. Her ikisinin de amacı Türkiye’nin “muasır medeniyet seviyesi”ne erişmesini sağlamak ve bu amaçla Batı ile bütünleşmesi için çaba göstermektir. Aralarında yöntem farkı olduğu doğrudur, ama bu yöntem farkı, çoğu zaman safdil biçimde ifade edildiği gibi ulusal solun “tepeden”, liberal solun

⁹² “Sol liberalizm...”, a.g.m., s. 38-39.

ise “aşağıdan” yöntemleri savunması değildir. Fark ulusal solun (ve geçmişte Kemalizmin) devlet iktidarını kullanarak toplumun Batı’ya uyumlulaştırılmasını sağlama çabası içinde olması, liberal solun ise Avrupa Birliği’ni kullanarak hem devletin, hem de toplumun Batı’ya uyum sağlaması için çaba göstermesidir. (“Uyum yasaları” adı bu bakımdan bu yasaların amacını mükemmel biçimde özetlemektedir. Amaç demokratikleşme falan değildir: Batı’ya uyumdur.) Görüldüğü gibi, bu yöntemlerin ikisi de toplumun kendi bağrından doğan güçlü dinamikleri manivela yapmaya değil, toplumun dışına doğru özerkleşmiş bir gücü (yani devleti) veya toplumun bütünüyle dışında kalan bir gücü (Avrupa Birliği’ni) toplumu “terbiye” için kullanmaya dönüktür. Bu anlamda ikisi de “tepedenci”dir. Aradaki fark aslında 20. yüzyıl başı dönemin ihtiyaçları ve olanakları ile 21. yüzyıl başındaki ihtiyaç ve olanaklar arasındaki farktan başka bir şey değildir.⁹³

Nihayet, her iki akım da Türkiye burjuvazisinin çıkarlarını farklı biçimlerde savunan akımlardır. Yukarıda gördüğümüz gibi, biri, yani sol liberalizm, Türkiye burjuvazisinin ekonomik çıkarlarının sol bir jargonla savunulması anlamına gelir. Öteki ise, burjuva devletin ve bu devletin güvenlik ihtiyaçlarının sol bir terminoloji ile ifadesidir. Her iki akım da burjuvazinin çıkarlarının (farklı yorumlara dayanan) birer ifadesi olduğu içindir ki, bu çıkarlar tehlikeye girince her ikisinin de savunduğu son tahlilde bu sınıfın çıkarları olacaktır. Sınıfsal temeldeki bu ortaklık, her ikisinin de kriz anlarında aynı politikanın etrafında toplanmasının anahtarıdır.

Sonuç

Marksizm düşmanı akımların işçi sınıfı ve sol içindeki hakimiyeti her zaman burjuvazinin ideolojik ve politik hegemonyasının o tarihsel anda güçlenmiş olduğunun bir göstergesidir. Bugün içinde yaşadığımız tarih kesi-

93 Sol liberaller arasında Baskın Oran, Kemalizm ile sivil toplumculuğun bu yönetsel ve programatik ortaklığının en açık sözlü savunucusudur. Oran, bugünkü AB manivelasının da tepeden olduğunun gayet iyi farkındadır. Yazar bu fikri sayısız yazısında işlemiştir. Baskın Oran’ın yazıları toplu halde aşağıdaki internet adresinde bulunabilir: <http://www.ba.metu.edu.tr/~adil/baskin/index201-250.html>. Bu arada, sol liberalizmin bir burjuva sosyalizmi olduğunu anlamak için Oran’ın bir yazısındaki şu satırların nasıl sınıf önyargısı koktuğunu görmek paha biçilmez değerdedir: “Bu ‘elmas’ın yan ürünlerinden biri de, işçiler. İlk geldiğimizde kaba inşaat henüz sürüyordu. Paydostan sonra gelip denize giriyorlar. İyi de, çorapla ve beyaz donla (ıslağını düşünün) giriyorlar. Sonra, el örmesi bezle kıyıda birbirlerini sabunluyorlar. Tabii ki Munzur’un suyuna alışık oldukları için, köpürmeyince şaşırıyorlar ve bezi bırakıp (işte burasına inanmayacaksınız) birbirlerinin saçlarını karıştırıyorlar sırayla. İşveren efendi bir tane duş yaptırsa, bunlar olmaz.” (“Amele Beach”, *Birgün*, 27 Ağustos 2004.)

tinde Türkiye solunda ortaya çıkan da budur. Sol liberalizmin ve ulusal solun Türkiye işçi sınıfı ve solu içinde nasıl burjuvazinin aktarma kayışları rolünü üstlenmiş olduğunu bu yazı somut olarak göstermiş bulunuyor.

Önemli olan solun geri kalan bölümünün tepkileridir. Burjuva ideolojisine kızmak yetmez. Yanlışlarını teker teker göstermek, bütünselliğini kavramak, maddi temellerini açıklamak gerekir. Türkiye solunun büyük bölümü bu görevi yerine getirememiştir. Bu yüzden de kitleler içinde bu iki akımın yarattığı tahribatı yeterince anlatamamıştır. Sosyalist sol, ancak burjuva sosyalizmin bu düşman kardeşlerinin ideolojik hegemonyasını kırabildiği ölçüde ilerleyebilecektir. Devrimci ve enternasyonalist bir programla donanmış bir sosyalist işçi partisi böyle bir süreci ciddi biçimde hızlandıracaktır.

Son tahlilde, Marksizm düşmanı ideolojilerin hakimiyeti, sınıf mücadelesinin geri düzeyine işaret eder. Dünyanın başka yerlerinde ortaya çıkmış olan sınıf mücadelesinde yükselme eğilimi önümüzdeki dönemde Türkiye’de de görüldüğünde, burjuva düşüncelerin kitleler içindeki etkisini yenilgiye uğratmak mümkün hale gelecektir.